

LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO
Kauppatieteiden osasto
Yritysjuridiikka

UUDEN OSAKEYHTIÖLAIN VEROVAIKUTUKSET

Tutkielman aihe on hyväksytty kauppatieteiden
osaston osastoneuvostossa 13.6.2006.

Tarkastajat:

prof. Seppo Villa

prof. Matti Niemi

Lappeenrannassa 24.10.2006

Jouni Nikkanen

TIIVISTELMÄ

Tekijä:	Nikkanen, Jouni
Tutkielman nimi:	Uuden osakeyhtiölain verovaikutukset
Osasto:	Kauppätieteiden osasto
Vuosi:	2006
Pro gradu tutkielma:	Lappeenrannan Teknillinen Yliopisto 86 sivua
Tarkastajat:	prof. Seppo Villa prof. Matti Niemi
Hakusanat:	yhtiöoikeus, vero-oikeus, yritysverotus
Keywords:	company law, tax law, corporate taxation

Suomen uusi osakeyhtiölaki tuli voimaan 1.9.2006. Tutkielmassa on selvitetty uuden osakeyhtiölain keskeisimpiä vaikutuksia osakeyhtiöiden ja niiden osakkaiden verotukseen. Tutkielmassa on tarkasteltu uuden osakeyhtiölain nimellisarvotonta pääomajärjestelmää, varojenjakotapoja sekä yritysjärjestelytilanteita yhtiö- ja vero-oikeudelliselta kannalta.

Valtiovarainministeriön asettama yritysverotuksen kehittämistyöryhmä on muistiossaan ehdottanut muutoksia verolakeihin uuden osakeyhtiölain vuoksi. Työryhmä on ehdottanut mm. osinkoverotuksen alaa ja peitellyn osingonjaon verottamista laajennettavaksi ja laittoman varojenjaon verotusta kiristettäväksi. Tutkielmassa on tarkasteltu työryhmän ehdotuksia ja pohdittu ehdotusten vaikutusta käytännön yritystoimintaan elinkeinoverolain näkökulmasta.

Työryhmän ehdotukset eivät kuitenkaan kata kaikkia tilanteita. OYL:ssa mahdollistetut uudet yritysmuodonmuutos- ja yritysjärjestelytilanteet eivät toistaiseksi ole toteutettavissa veroneutraalisti. Verolainsäädännön joustamattomuuden vuoksi useat uuden lain mahdollistamat toimintavaihtoehdot eivät ole yhtiöiden käytettävissä. Muutoksia verolakeihin on odotettavissa aikaisintaan vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeen. Ennen verolakien uudistamista verotuskäytäntö on epävarmaa, mikä tehokkaasti estää uusien toimintamahdollisuuksien toteuttamisen.

ABSTRACT

Author: Nikkanen, Jouni
Title: The Impacts of the New Companies Act on Taxation
Department: Business Administration
Year: 2006
Master's Thesis: Lappeenranta University of Technology
86 pages
Examiners: prof. Seppo Villa
prof. Matti Niemi
Keywords: company law, tax law, corporate taxation

Finland's revised Companies Act entered into force on 1 September 2006. This study focuses on the main impacts of the new Companies Act on the taxation of limited liability companies and their shareholders. The study discusses the non par value capital system, the various asset distribution alternatives as well as corporate arrangement situations under the reformed Companies Act from corporate and fiscal law perspectives.

In its report, the working group for developing business taxation, instituted by the Ministry of Finance, proposed certain amendments in fiscal legislation, made necessary by the new Companies Act. The working group's proposals included a wider dividend taxation base, changes to the disguised distribution of dividends as well as more stringent taxation of illegal distribution of assets. This study weighed the proposals of the working group, assessing their possible impacts on practical business operations from the business taxation perspective.

The working group's proposals do not, however, cover all potential situations. Currently, the company form changes and corporate arrangement situations envisaged by the new Companies Act cannot be implemented in a tax neutral manner. Due to the inflexibility of fiscal legislation, many of the admissible operative alternatives under the new Act are not feasible for the companies. Reforms of the tax laws can be expected only after the parliamentary elections in 2007, at the earliest. As long as the fiscal laws are not reformed, fiscal practice will remain unforeseeable which will constitute an efficient obstacle to the materialisation of the new operating possibilities.

SISÄLLYSLUETTELO

LYHENTEET	IV
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkielman taustaa.....	1
1.2 Tutkimusongelma, -tavoitteet ja rajaukset.....	4
1.3 Tutkimusmenetelmä.....	6
1.4 Tutkimuksen rakenne.....	7
1.5 Tutkielmassa käytetyt käsitteet	8
2 UUDEN OSAKEYHTIÖLAIN PÄÄOMAJÄRJESTELMÄ.....	8
2.1 Nimellisarvoinen pääomajärjestelmä ja kansainvälinen kehitys	9
2.2 Nimellisarvoton pääomajärjestelmä	11
2.2.1 Osakkeiden nimellisarvottomuus.....	11
2.2.2 Alikurssikiellosta luopuminen.....	12
2.2.3 Kirjanpidollinen vasta-arvo	12
2.2.4 Pääomadirektiivi	13
2.2.5 Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto	15
2.3 Rahastosijoitukset.....	16
2.3.1 Sijoitus sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon	16
2.3.2 Osakepääomasijoitus	17
2.4 Nimellisarvottoman järjestelmän suhde verotukseen	18
3 VAROJENJAKO JA VEROTUS	19
3.1 Jakokelpoiset varat	20
3.2 Varojenjaon edellytykset.....	21
3.3 Tilinpäätös varojenjaon perusteena	22
3.4 Varojenjako uuden osakeyhtiölain mukaan.....	22
3.4.1 Osinko	23
3.4.2 Osakkeita merkittäessä sijoitettujen varojen jakaminen	23
3.4.3 Osakepääoman alentaminen.....	25
3.4.4 Omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen.....	25

3.5 Varojenjakosäännösten verovaikutukset.....	27
3.5.1 Rahastojen alentaminen.....	27
3.5.2 Omat osakkeet	31
3.6 Suosiva menettely varojenjaossa.....	33
3.6.1 Erisuuruinen osinko yhtiöjärjestyksen perusteella	35
3.6.2 Varojen jako laista tai yhtiöjärjestyksestä poiketen.....	37
3.6.3 Muu suosiva menettely.....	39
4 LAITON VAROJENJAKO, PEITELTY OSINKO JA OSAKASLAINA ..	40
4.1 Laiton varojenjakko	40
4.1.1 Laittoman varojenjaon verotus	42
4.1.2 Varojenjakko välitilinpäättöksen perusteella.....	46
4.2 Peitelty osinko.....	49
4.3 Osakaslaina	52
5 YRITYSJÄRJESTELYT	55
5.1 Yritysjärjestelyt yhtiöoikeudessa ja verotuksessa	55
5.1.1 IFRS ja yritysjärjestelyt.....	56
5.1.2 Yritysjärjestelyt osakeyhtiölaissa	56
5.1.3 Yleistä yritysjärjestelyiden verotuksesta	58
5.2 Yhtiö- ja yritysmuodon muuttaminen	60
5.2.1 Yhtiömuodon muuttaminen.....	61
5.2.2 Yritysmuodon muuttaminen.....	61
5.2.3 Yritysmuodon muutoksen verotus	62
5.3 Osakevaihto	66
5.4 Liiketoimintasiirto	67
5.4 Sulautuminen	68
5.4.1 Sulautuminen osakeyhtiölaissa	69
5.4.2 Kolmikantasulautumisen verotus.....	70
5.5 Jakautuminen.....	72
5.5.1 Jakautuminen osakeyhtiölaissa.....	72
5.5.2 Jakautumisen verotus.....	73

6 JOHTOPÄÄTÖKSET	74
6.1 Keskeisiä havaintoja	75
6.1.1 Ehdotetut muutokset verolainsäädäntöön	75
6.1.2 Jatkovalmistelun varaan jääneet verotuskysymykset	78
6.2 Tulevaisuuden näkymiä	79
LÄHDELUETTELO	82

LYHENTEET

AKYL	laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä (389/1988)
ETA	Euroopan talousalue
EYT	EY:n tuomioistuin
EU	Euroopan unioni
EVL	laki elinkeinotulon verottamisesta (360/1968)
EY	Euroopan yhteisö
HE	hallituksen esitys
IAS	International Accounting Standard
IFRS	International Financial Reporting Standard
KHO	korkein hallinto-oikeus
KILA	kirjanpitolautakunta
KTM	kauppa- ja teollisuusministeriö
KVL	keskusverolautakunta
KPL	kirjanpitolaki (1336/1997)
OKL	osuuskuntalaki (1488/2001)
OM	oikeusministeriö
OYL	osakeyhtiölaki (624/2006)
OYLvpL	osakeyhtiölain voimaanpanolaki (625/2006)
SOU	statens offentliga utredningar
TaVM	talousvaliokunnan mietintö
TTL	tilintarkastuslaki (936/1994)
TVL	tuloverolaki (1535/1992)
VM	valtiovarainministeriö
VaVM	valtiovarainvaliokunnan mietintö
VeroHp	verohallituksen päätös
VM	valtiovarainministeriö
VML	laki verotusmenettelystä (1558/1995)
VOYL	vanha osakeyhtiölaki (734/1978)

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman taustaa

Suomen yritys- ja pääomaverouudistus tuli voimaan pääosin vuoden 2005 alussa.¹ Verouudistuksen keskeisimpiin osa-alueisiin kuului luopuminen yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä ja siirtyminen osittaiseen kahdenkertaiseen osinkojen verotukseen. Verouudistuksen tavoitteeksi asetettiin kansainvälisen kilpailukyvyn parantaminen ottaen huomioon valtiolle tulevien verotulojen riittävyys. Verojärjestelmä pyrittiin saattamaan uudistuksessa yhdenmukaiseksi eurooppaoikeuden kanssa. (Juusela 2004: 241).

Seuraavana suurena yhtiö- ja vero-oikeudellisena hankkeena vuoroon tuli osakeyhtiölainsäädännön uudistaminen. Aiemmin voimassa ollut, vuoden 1978 osakeyhtiölaki syntyi yhteispohjoismaisen lainvalmistelun tuloksena. Laki ehti olla voimassa runsaat kaksikymmentäviisi vuotta. Laki tuli voimaan 1.1.1980, jolloin kumottiin vuoden 1895 laki osakeyhtiöistä (22/1895) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Edellisen kerran Suomessa toteutettiin vuoden 1978 osakeyhtiölain kokonaisuudistus vuonna 1997. Uuden osakeyhtiölain säätäminen näin pian edellisen kokonaisuudistuksen jälkeen voi tuntua tarpeettomalta. Uuden lain muutokset ovat kuitenkin tarpeellisia yhtiöiden toimintamahdollisuuksien lisäämiseksi ja helpottamiseksi sekä kansainvälisen kilpailukyvyn säilyttämiseksi. (Blumme ym. 1997: 10).

Osakeyhtiölain uudistaminen aloitettiin oikeusministeriön heinäkuussa 2000 julkaisemalla taustamuistiolla ”Osakeyhtiölain uudistaminen – tavoitteena kilpailukykyisempi yhtiöoikeus”. Muistion perusteella oikeusministeriö asetti 16.2.2001 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi. Osakeyhtiölakityöryhmä jätti ehdotuksensa kokonaan uudeksi osakeyhtiölaiksi 6.5.2003 (oikeusministeriön

---

¹ Poikkeuksena tästä on osakeluovutusten verotuksen muutos, joka tuli takautuvasti voimaan 19.5.2004.

työryhmämietintöjä 2003:4). Hallitus antoi syyskuun alussa 2005 eduskunnalle esityksensä uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi (HE 109/2005 vp). Uusi osakeyhtiölaki (624/2005) tuli voimaan 1.9.2006. Samalla kumottiin aiempi vuoden 1978 osakeyhtiölaki (734/1978) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen ja vuoden 1978 laki osakeyhtiölain voimaantulosta (735/1978). (Mähönen 2005: 19).

Uuden lain tarkoituksena on olla aiempaa lakia selkeämpi, kattavampi ja joustavampi. Erityistä huomiota on kiinnitetty pienten osakeyhtiöiden asemaan. Sääntelyn selkeytyminen helpottaa pienten yhtiöiden mahdollisuuksia ottaa selvää lain määräyksistä.² Uudessa laissa korostuu näkemys siitä, että taloudellisen toiminnan sääntelyn tulee ennen kaikkea edistää taloudellista tehokkuutta. Uudessa osakeyhtiölaissa on lain tasolla vahvistettu monet jo nykyisin sovelletut käytännöt. Uudessa laissa tarjotaan uusia mahdollisuuksia esimerkiksi kannustinjärjestelmien kehittämiseen. Pk-yritysten osalta osakeyhtiölain uudistuksessa on keskeistä etenkin osakeyhtiölain ja verotuksen välinen suhde. (Vahtera 2005: 24; Engblom 2005: 9).

Kansainvälisen kehityksen mukaisesti uudella osakeyhtiölailla pyritään parantamaan suomalaisten osakeyhtiöiden kilpailukykyä. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi uudessa laissa on lisätty hallitusti yhtiöiden toimintamahdollisuuksia. Uudessa laissa on poistettu erilaisia rajoituksia ja muotomääräyksiä, mutta kiinnitetty huomiota myös eri sidosryhmien asemaan. Toimintamahdollisuuksia lisäävät keinot on toteutettu siten, että ne eivät olennaisesti vaikuta yhtiön sidosryhmien ja erityisesti vähemmistöosakkeenomistajien ja velkojien asemaan. Vaikka uusi laki kumosi aiemman osakeyhtiölain (734/1978), on vanhalla lailla jatkossakin edelleen merkitystä.³ (VM 4/2006: 146).

---

² Tätä tavoitetta on pyritty toteuttamaan keventämällä erilaisia rajoituksia ja muotomääräyksiä sekä poistamalla niitä, minkä avulla lain tahdonvaltaisuutta on pyritty lisäämään aiempaan lakiin verrattuna.

³ VOYL:lla on merkitystä edelleen esimerkiksi asunto-osakeyhtiölain osalta.

Lainsäädännössä on yleispiirteenä se, että kunkin sektorin lainsäädäntö pyrkii edistämään oman sektorin tavoitteita ja epätyytyttävien vaikutusten torjuminen jää muun lainsäädännön varaan. Tämän vuoksi lainsäädäntöön syntyy ristiriitaisuuksia. Osakeyhtiölain uudistuksessa on selkeästi lähdetty siitä, että lain vaikutukset etenkin verotukseen on ratkaistava muussa lainsäädännössä. Tämä puolestaan aiheuttaa sen, että osakeyhtiölain tavoitteet voivat jäädä toteutumatta muun lainsäädännön, kuten verosäännösten vuoksi. (VM 4/2006: 147).

Osakeyhtiölain uudistuksella on huomattavia vaikutuksia verolainsäädäntöön. Verolainsäädäntö tulisi kuitenkin säilyttää uuden osakeyhtiölain säännöksistä huolimatta mahdollisimman johdonmukaisena. Uudistuksessa omaksutut ratkaisut eivät lainsäätäjän kannalta saisi kuitenkaan heikentää veropohjaa. Verotukseen ongelmia aiheutuu erityisesti siitä, että osakeyhtiölain uudistus vaikuttaa osakeyhtiöiden pääomarakenteisiin. Uudessa laissa varojenjakosäännöksiä on muutettu sellaisella tavalla, joka tekee voitonjaon ja yhtiöön sijoitettujen varojen palautuksen eron epäselvemmäksi. Lisäksi uusi laki korostaa eräissä kohdissa yhtiön ja yksimielisten osakkaiden yhteneväisyyttä. Tällainen samaistaminen on verojärjestelmän kannalta erittäin ongelmallista, koska järjestelmä olennaisesti perustuu yhtiön ja osakkaiden varallisuuden erillisyyteen. (VM 4/2006: 147).

Yhtiölainsäädännön ohella keskeisimpiä yritysten toimintaa säänteleviä säännöksiä ovat vero-oikeudelliset normit. Osakeyhtiölailla on monissa kohdissa, erityisesti varojen jakamisen ja yritysjärjestelyjen osalta, liittymä verolainsäädäntöön. Myös verolainsäädäntöä tulisi kehittää samassa yhteydessä niin, että osakeyhtiölaissa omaksutut ratkaisut olisivat yhtiöille ja niiden omistajille järkeviä myös verotaloudellisesti. Koska verolainsäädäntö valmistellaan valtiovarainministeriössä ja yhtiölainsäädäntö oikeusministeriössä, verotuksen ja yhtiöoikeuden yhteensovittaminen ei aina onnistu tarkoituksenmukaisesti ministeriöiden välisen vajaan yhteistyön vuoksi. Vaikeuksia lainsäädäntöjen yhteensovittamisessa lisäävät samo-

jen termien eri merkitys yhtiö- ja vero-oikeuden välillä. (Nuolimaa 2005: 1).

Valtiovarainministeriö asetti 19.5.2005 työryhmän arvioimaan sitä, mitä muutostarpeita tilinpäätössääntelyn ja osakeyhtiölainsäädännön alalla tapahtuvasta kehityksestä aiheutuu yritysverotukseen. Ylijohtaja Lasse Arvelan johtama yritysverotuksen kehittämistyöryhmä antoi esityksensä 16.3.2006. Työryhmän muistion mukaan ehdotettujen muutosten toteuttaminen verolainsäädännössä tulisi aloittaa vuoden 2007 alussa, kuitenkin muutosten laajuudesta johtuen porrastaen.⁴ (VM 4/2006: 13).

Uusi yhtiöoikeudellinen järjestelmä on nykyistä verojärjestelmää joustavampi. Ilman painavia fiskaalisia perusteita verolainsäädännön ei tulisi rajoittaa yhtiöoikeudellisia toimenpiteitä. Ilman verolainsäädännön muutoksia joidenkin yhtiöoikeudellisten mahdollisuuksien käyttäminen ei kuitenkaan olisi mahdollista. (OM 4/2003: 78).

1.2 Tutkimusongelma, -tavoitteet ja rajaukset

Suomessa toteutettiin suuri pääoma- ja yritysverouudistus vain noin kaksi vuotta sitten. Uuden osakeyhtiölain myötä on taas odotettavissa muutoksia yritysten ja osakkaiden verotukseen, vaikka osinkoverotuksen perusrakenteita muutettiin edellisen verouudistuksen yhteydessä. Verolakeja on tarkistettava ja muutettava osakeyhtiölain ja kirjanpitolain muutosten vuoksi.

Uuden osakeyhtiölain valmistelun yhteydessä on arvioitu uuden osakeyhtiölainsäädännön vaikutuksia verosäännöksiin. Uusi osakeyhtiölaki mahdollistaa sellaisia uusia toimintamahdollisuuksia, joita ei ole verolainsäädännössä huomioitu. Tutkimusongelmana on uuden osakeyhtiölain ja

---

⁴ Epätodennäköistä on, että muutokset ehtisivät tulla voimaan vuoden 2007 alussa, koska hallituksen esityksiä muutoksista ei ole vielä annettu. Todennäköisempää onkin, että muutokset tulevat voimaan vuoden 2007 eduskuntavaalien jälkeen.

verolakien yhteensovittaminen. Tutkielma on ennen kaikkea vero-oikeudellinen, mutta sisältää yhtiöoikeudellista arviointia siinä laajuudessa kuin verovaikutusten selvittäminen vaatii.

Tutkielman tavoitteena on selvittää, mitä uusia toimintamahdollisuuksia osakeyhtiölaki mahdollistaa ja mitä muutoksia verolainsäädäntöön tarvitaan, jotta osakeyhtiölain mahdollistamia keinoja voidaan käyttää veroneutraalisti. Tutkielman tarkoituksena on analysoida yritysverotuksen kehittämistyöryhmän tekemien ehdotusten vaikutuksia elinkeinoverolain näkökulmasta. Lisäksi arvioidaan elinkeinoverolain kannalta sellaisia osakeyhtiölain verovaikutuksia, joihin Arvelan työryhmä ei ole ottanut kantaa.

Uudistus vaikuttaa huomattavasti osakeyhtiölain pääomarakenteisiin. Uudessa osakeyhtiölaissa varojenjakosäännösten muutokset aiheuttavat sen, että voitonjaon ja yhtiöön sijoitettujen varojen palautuksen ero hämärtyy. Koska osakeyhtiölakiuudistuksen myötä jakokelpoisen oman pääoman piiri laajenee huomattavasti, tutkielmassa käsitellään kysymystä siitä, onko edellytyksiä kohdella sijoitetun pääoman jakamista osakkaan verotuksessa eri tavalla kuin yhtiölle kertyneen voiton jakamista.

Laittoman varojen jaon ja peitellyn osingon veroseuraamuksia on myös ehdotettu muutettavaksi. Tutkielmassa tarkastellaan sitä, millä tavoin ehdotetut muutokset vaikuttavat käytännössä yritysten toimintaan ja yritysten ja osakkaiden verotukseen.

Uuden osakeyhtiölain yritysmuodon muutoksia koskevia säännöksiä on laajennettu siten, että osakeyhtiö voidaan muuttaa osuuskunnaksi, avoimeksi yhtiöksi tai kommandiittiyhtiöksi taikka toimintaa voidaan jatkaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Lisäksi sulautumisen ja jakautumisen säännöksiä on uudistettu. Muutoksiin liittyy huomattavia verotuksellisia ongelmia, joiden ratkaiseminen on tarpeellista, jotta osakeyhtiölain mu-

kaiset uudet yritysjärjestelyjä koskevat normit voitaisiin täysimääräisesti hyödyntää. Tutkielmassa on selvitetty sellaisia verotuksellisesti tehokkaita ratkaisuja, jotka mahdollistaisivat uudet yritysjärjestelytilanteet ilman veroseuraamuksia.

Kirjanpitoa, verotusta ja yhtiöoikeutta sääntelevät normit ovat tiiviisti sidoksissa toisiinsa. Vuonna 2004 toteutetulla kirjanpitolain uudistuksella ja nyt voimaan tulleella osakeyhtiölain uudistuksella molemmilla on merkittävä vaikutus vero-oikeudelliseen sääntelyyn. Tutkimusekonomisista syistä tutkielman ulkopuolelle on kuitenkin rajattu kirjanpitolain sekä IFRS:n verovaikutukset pääosin. Edellä mainituista syistä on kirjanpitoa sääntelevää normistoa kuitenkin huomioitu selkeän esitystavan saavuttamiseksi. Tutkielman aihepiirin ulkopuolelle on jätetty kokonaan rajat ylittävän toiminnan verotus.

Tutkimuksen tarkoituksena ei ole kattavan kokonaiskuvan antaminen uudesta osakeyhtiölaista, minkä vuoksi yhtiöoikeudellisia säännöksiä ei ole tutkittu yksityiskohtaisesti. Edellä mainitusta syystä osakeyhtiölain säännöksiä on tarkasteltu vain verotuksellisten kysymysten osalta ja siinä laajuudessa kuin on välttämätöntä osakeyhtiölain säännösten verovaikutusten selvittämiseksi.

1.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen, kuvaileva ja vertaileva. Tutkielma ei sisällä varsinaista empiiristä osaa. Lähteinä ja tutkimusta tukevana aineistona on käytetty kotimaista ja ulkomaista kirjallisuutta, voimassa olevaa lainsäädäntöä mukaan lukien EY-oikeus, oikeuskäytäntöä, seminaariaineistoa, artikkeleita, ministeriöiden työryhmien muistioita ja tiedonantoja sekä muuta lainvalmisteluaineistoa.

Arvelan työryhmän muistio ”Verotus, tilinpäätös ja yhtiöoikeus” on keskeisenä lähteenä tässä tutkimuksessa. Muistiossa on otettu kantaa sellaisiin muutoksiin verolainsäädännössä, mihin työryhmän käsityksen mukaan on tarvetta uuden osakeyhtiölain vuoksi. Työryhmän muistiossa keskeisen sijan on saanut varojen jakoon liittyvät seikat uudessa osakeyhtiölaissa. Muistiossa on sivuttu lisäksi peitellyn osingonjaon kysymyksiä, suosivaa menettelyä sekä osakaslainojen verokohtelua. Työryhmän muistiossa on selkeitä muutosehdotuksia, joita tässä tutkimuksessa tarkastellaan lähemmin.

Monet keskeiset kysymykset on kuitenkin jätetty jatkovalmistelussa pohdittaviksi. Arvelan työryhmä ei juurikaan ole ottanut kantaa osakeyhtiölain mahdollistamiin uusiin yritysjärjestelytilanteisiin. Näiltä osin käytettävissä ei ole lähdeaineistoa, jonka vuoksi tässä tutkimuksessa on esitetty erilaisia todennäköisimpiä vaihtoehtoja siitä, millä tavoin verotus tulee muuttumaan.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkielma jakautuu kuuteen lukuun. Tutkielman toisessa luvussa tarkastellaan kursorisesti nimellisarvollisen ja nimellisarvottoman järjestelmän eroja sekä osakeyhtiöiden pääomajärjestelmien kansainvälistä kehitystä. Luvussa tutkitaan lähemmin uuden osakeyhtiölain nimellisarvotonta pääomajärjestelmää, taserakennetta ja nimellisarvottoman järjestelmän vaikutuksia. Kolmannessa luvussa selvitetään uuden lain mukaisia varojenjakotapoja sekä varojenjaon verotusta yleisesti. Erityisesti tarkastellaan rahastojen alentamisen sekä yhtiön omien osakkeiden hankkimisen ja lunastamisen verotusta. Lisäksi on tarkasteltu suosivan varojenjaon verotusta.

Neljännessä luvussa käsitellään laitonta varojenjakoja, peiteltyä osinkoa ja osakaslainoja uuden osakeyhtiölain mukaan verotuksellisesta näkö-

kulmasta. Viidennessä luvussa siirrytään käsittelemään uuden osakeyhtiölain mukaisia yritysjärjestelytilanteita. Luvussa selvitetään uusia yritysmuodon muuttamista koskevia tilanteita, sulautumista, jakautumista sekä niiden verokohtelua. Verotuksellisen kokonaiskuvan luomiseksi luvussa on käsitelty myös liiketoimintasiirron ja osakevaihdon verotusta, vaikka kyseiset yritysjärjestelytilanteet eivät ole osakeyhtiölaissa säänneltyjä. Viimeisessä luvussa kootaan tutkielman päätelmiä ja luodaan katsaus lähitulevaisuuden vero-oikeudelliseen kehitykseen.

1.5 Tutkielmassa käytetyt käsitteet

1.9.2006 voimaan tulleeseen uuteen osakeyhtiölakiin (624/2006) viitataan lyhenteellä OYL. Vanhaan, vuoden 1978 osakeyhtiölakiin (734/1978) viitataan lyhenteellä VOYL. Yritysverotuksen ja yhtiöoikeuden välistä suhdetta tutkineen Valtiovarainministeriön 19.5.2005 asettamaan yritysverotuksen kehittämistyöryhmään viitataan Arvelan työryhmänä ja työryhmän laatimaan Verotus, tilinpäätös ja yhtiöoikeus –muistioon viitataan työryhmän muistiona.

2 UUDEN OSAKEYHTIÖLAIN PÄÄOMAJÄRJESTELMÄ

Useimmissa osakeyhtiöjärjestelmissä osakepääoma on käytössä, mutta joissain järjestelmissä osakepääoman käytöstä on kokonaan luovuttu. Vähimmäisosakepääomakaan ei ole itsestäänselvyys. Suomessa vähimmäisosakepääoman käyttöön siirryttiin vuonna 1980. OYL 1:3:n mukaan osakeyhtiöllä on osakepääoma, joka yksityisellä osakeyhtiöllä tulee olla vähintään 2.500 euroa⁵ ja julkisella osakeyhtiöllä vähintään 80.000 euroa.⁶ Osakepääoma on sidottua omaa pääomaa. (VM 4/2006: 159).

---

⁵ Osakepääomaa ei kuitenkaan tarvitse vanhoissa yhtiöissä korottaa lain voimaantulon vuoksi.

⁶ Hallituksen esityksessä yksityisen osakeyhtiön vähimmäisosakepääoman määräksi oli ehdotettu 8.000 euroa. Vähimmäisosakepääoman määrää kuitenkin alennettiin eduskuntakäsittelyssä.

Uudessa osakeyhtiölaissa on kaksi valinnaista pääomajärjestelmää. Läh-
tökohtana uudessa laissa on nimellisarvoton pääomajärjestelmä, jossa
osakkeella ei ole nimellisarvoa eikä osake edusta osuutta osakepää-
omasta. Osakkeilla voi kuitenkin olla nimellisarvo, jos nimellisarvosta on
otettu määräys yhtiöjärjestykseen. Tällöin yhtiö pysyy vanhan lain mukai-
sessa nimellisarvoisessa järjestelmässä. Ilman erillistä määräystä nimel-
lisarvosta osakeyhtiölaissa olevia määräyksiä nimellisarvosta ei sovelleta,
vaan yhtiö kuuluu osakeyhtiölain nimellisarvottoman pääomanjärjestel-
män piiriin. (Mähönen – Villa 2006b: 77).

2.1 Nimellisarvoinen pääomajärjestelmä ja kansainvälinen kehitys

Vanhan osakeyhtiölain mukaan osakeyhtiön osakkeella oli oltava nimel-
lisarvo tai siihen verrannollinen kirjanpidollinen vasta-arvo. Kirjanpidolli-
nen vasta-arvo saadaan osakepääoman ja osakkeiden lukumäärän väli-
sestä suhteesta. Vanhassa osakeyhtiölaissa oli voimassa alikurssikielto,
jonka mukaan uusia osakkeita merkittäessä osakepääomaa on korotetta-
va kirjanpidollisen vasta-arvon määrällä. Alikurssikiellon oikeudellinen
merkitys on juuri se, että se ei mahdollista osakkeiden antamista uusille
osakkeenomistajille nimellisarvoa pienemmästä hinnasta. Mahdollinen
nimellisarvon ylittävä osa vastikkeesta eli ylikurssi kirjattiin erityiseen yli-
kurssirahastoon.⁷ (Mähönen – Villa 2006b: 77; VH 1298/349/2003: 5).

Nimellisarvon ei katsota osoittavan osakkeen todellista arvoa tai muuta-
kaan taloudellista suuretta taikka osakkeen tuottamia oikeuksia yhtiössä.
Nimellisarvon ja alikurssikiellon on katsottu monimutkaistavan perusteet-
tomasti osakeoikeuksia ja yhtiön oman pääoman eriä koskevaa säänte-
lyä. Lisäksi nimellisarvoisen järjestelmän on katsottu rajoittavan yhtiöiden
toimintamahdollisuuksia ja mahdollisuutta määrätä pääomarakenteestaan

---

⁷ Ylikurssi on kirjattu vuoden 1997 lainmuutoksen jälkeen ylikurssirahastoon ja ennen sitä vararahastoon.

yhtiön ja sijoittajan kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. (HE 109/2005: 21).

Kansainvälisen yhtiöoikeuden kehityksessä on pitkään keskusteltu nimellisarovottomuudesta luopumisesta. Yhdysvalloissa sallittiin 1900-luvun alussa nimellisarovottomien osakkeiden liikkeelle laskeminen. Yhdysvalloissa nimellisarovottomiin osakkeisiin ei liity alikurssikieltoa eikä osakkeilla ole kirjanpidollista vasta-arvoa. Kanadassa pääomajärjestelmä on vastaava kuin Yhdysvalloissa. Belgiassa ja Luxemburgissa on jo pitkään ollut käytössä nimellisarovottomat osakkeet. (HE 109/2005: 21).

Keskustelua nimellisarovosta luopumisesta on käyty myös Pohjoismaissa. Ruotsissa osakeyhtiölakikomitea on ehdottanut nimellisarovottomaan järjestelmään siirtymistä. Ruotsin osakeyhtiölakityöryhmä (Aktiebolagskommittén) esitti mietinnössään (SOU 2001:1) siirtymistä nimellisarovottomaan järjestelmään. Isossa-Britanniassa osakkeiden nimellisarovottomuuteen siirtymistä on suunniteltu jo 1900-luvun alkupuolelta lähtien. (Mähönen – Villa 2006b: 80).

Sekä Ruotsissa että Isossa-Britanniassa uudistusten jatkovalmisteluissa on todettu, että aidosti nimellisarovottomaan pääomajärjestelmään ei voida mennä, koska pääomadirektiivi edellyttää, että julkisen osakeyhtiön osakkeilla on joko nimellisarvo tai kirjanpidollinen vasta-arvo. Suomen uudessa osakeyhtiölaissa on kuitenkin omaksuttu nimellisarovoton pääomajärjestelmä. (HE 109/2005: 21).

Nimellisarovollista pääomajärjestelmää on pidetty ongelmallisena lisäksi IFRS -tilinpäätösstandardien näkökulmasta. IFRS –säännösten mukaan eräitä lunastusehtoisia osakkeita voidaan joutua taseessa käsittelemään vieraana pääomana. Menettely ei ole mahdollista nimellisarvoisessa järjestelmässä, koska lunastusehtoisen osakkeen nimellisarvoa vastaava

määrä on kirjattava muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta osakepääomaan alikurssikiellon vuoksi. (Mähönen – Villa 2006b: 80).

2.2 Nimellisarvoton pääomajärjestelmä

Uudessa osakeyhtiölaissa on siirrytty aidosti nimellisarvottomaan pääomajärjestelmään. Pääomajärjestelmän uudistus merkitsee osakkeen ja osakepääoman välisen yhteyden katkeamista. Pääomajärjestelmän nimellisarvottomuus vaikuttaa lukuisiin säännöksiin lain yleisten oppien, lain systematiikan ja yksityiskohtaisemman sääntelyn tasolla. (Mähönen – Villa 2006b: 82).

Osakeyhtiölain mukaan yhtiössä on kuitenkin mahdollista säilyttää myös perinteinen nimellisarvoinen pääomajärjestelmä. Jos yhtiö pysyy nimellisarvoisessa pääomajärjestelmässä, yhtiöjärjestyksessä on määrättävä osakkeelle nimellisarvo. Alikurssikielto sisältyy edelleen nimellisarvoiseen järjestelmään. Seuraavassa tarkastellaan ainoastaan nimellisarvotonta pääomajärjestelmää ja sen tuomia mahdollisuuksia.

2.2.1 Osakkeiden nimellisarvottomuus

Uudessa nimellisarvottomuuteen perustuvassa pääomajärjestelmässä osakkeilla ei ole nimellisarvoa, kirjanpidollista vasta-arvoa aiemmassa merkityksessä eikä osake enää edusta osuutta osakepääomasta. Nimellisarvottoman järjestelmän perusajatuksena on siis se, että osakkeet ja osakepääoma erotetaan toisistaan. Järjestelmässä osakepääomaa voidaan korottaa osakkeita antamalla rahastokorotuksena ja osakepääomaisoituksena ja osakkeita voidaan antaa osakepääomaa korottamatta maksuttomina osakkeina.⁸ Osakkeita voidaan myös lunastaa osakepää-

---

⁸ Yhtiö voi antaa itselleen maksuttomia treasury –osakkeita korottamatta osakepääomaa. Tällä tavoin yhtiö voi varautua omien osakkeiden käyttötarpeisiin esimerkiksi yritysjärjestelytilanteissa.

omaa alentamatta ja osakepääomaa voidaan alentaa osakkeita lunastamatta. (Mähönen – Villa 2006b: 82).

2.2.2 Alikurssikiellosta luopuminen

Nimellisarvottoman pääomajärjestelmän vuoksi alikurssikieltoa ei enää sovelleta. Myöskään sekaemissiota koskevaa sääntelyä ei enää tarvita. Nimellisarvottoman järjestelmän soveltaminen lisää rahoitusvaihtoehtoja yhtiössä, mahdollistaa uusien johdon palkitsemisjärjestelmän kehittämisen sekä mahdollistaa uudenlaisia yritysjärjestelytilanteita. (Mähönen – Villa 2006b: 83).

2.2.3 Kirjanpidollinen vasta-arvo

Uudessa osakeyhtiölaissa kirjanpidollisella vasta-arvolla tarkoitetaan osakkeesta yhtiötä perustettaessa tai uusia osakkeita annettaessa osakepääomaan merkittyä määrää. Uuden lain tarkoittamaa kirjanpidollista vasta-arvoa ei tule samaistaa nimellisarvollisen pääomajärjestelmän tarkoittamaan kirjanpidolliseen vasta-arvoon.⁹ Kirjanpidollinen vasta-arvo voi olla eri osakkeiden kohdalla erisuuruinen. Vasta-arvo voi olla myös nolla esimerkiksi silloin, kun yhtiöön osakkeen maksuna sijoitettu pääoma merkitään kokonaan sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Kirjanpidollinen vasta-arvo ei kuvaa tai osoita osakkeen tuottamia oikeuksia, vaan kyse on kirjanpitoon liittyvästä teknisestä apuvälineestä. Nimellisarvosta voidaan kuitenkin erikseen määrätä niin haluttaessa yhtiöjärjestyksessä.¹⁰ (HE 109/2005: 53; Mähönen – Villa 2006b: 83).

---

⁹ Vanhan osakeyhtiölain mukaan osakkeelle voitiin määrätä yhtiöjärjestyksessä nimellisarvo. Nimellisarvon puuttuessa osakkeelle laskettiin kirjanpidollinen vasta-arvo jakamalla yhtiön osakepääoma osakkeiden lukumäärällä.

¹⁰ OYLvpL 6 §:n mukaan, jos osakkeen tuottama oikeus määräytyy VOYL 1:1.4:n mukaisen kirjanpidollisen vasta-arvon perusteella, oikeuden perusteena pidetään uuden osakeyhtiölain tultua voimaan sitä kirjanpidollista vasta-arvoa, joka osakkeella on ollut ennen osakeyhtiölain voimaantuloa.

OYL 3:5.2:n mukaan kirjanpidollisena vasta-arvona pidetään osakkeesta yhtiötä perustettaessa tai uusia osakkeita annettaessa osakepääomaan merkittävää määrää. Kirjanpidollinen vasta-arvo voi vaihtua esimerkiksi osakeantikohtaisesti eikä sen näin ollen tarvitse olla sama kaikille osakkeille. Erisuuruisilla vasta-arvoilla ei kuitenkaan ole merkitystä osakkeiden tuottamiin oikeuksiin. Osakkeiden vasta-arvoa ei voida myöskään päätellä jakamalla osakepääomaa osakkeiden määrällä. (Mähönen – Villa 2006b: 83).

Ne yhtiöt, joilla on yhtiöjärjestyksessään nimenomainen määräys osakkeen nimellisarvosta, eivät siirry nimellisarvottomaan järjestelmään automaattisesti, vaan vasta silloin, kun yhtiöjärjestystä muutetaan nimellisarvoa koskevilta osin. Sellaisissa yhtiöissä, joissa osakkeen nimellisarvosta on jo luovuttu, kirjanpidollinen vasta-arvo määritellään edellä kuvatulla tavalla. Toisin sanoen tällaisten yhtiöiden osakeanneissa ei enää sovelleta alikurssikieltoa. Tällä ei kuitenkaan ole vaikutusta niiden säännösten soveltamiseen, millä varmistetaan se, että täysi maksu osakkeesta tulee yhtiöön. (OM 20.12.2004: 2).

OYL 2:4:n mukaan osakkeen merkintähinta merkitään lähtökohtaisesti osakepääomaan tai OYL 9:6.1:n mukaan osakepääoman korotukseksi ellei merkintähintaa ole yhtiön perustamisen kohdalla perustamissopimuksessa tai yhtiöjärjestyksessä ja uuden osakkeen antamisen kohdalla osakeantipäätöksessä määrätty merkittäväksi osittain sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Myös kirjanpitolaissa voi olla säädöksiä osakepääoman merkitsemisestä poikkeamisesta. (Mähönen – Villa 2006b: 84).

2.2.4 Pääomadirektiivi

EY:n pääomadirektiivin 77/91/ETY 8 artiklan mukaan osakkeita ei saa antaa vastikkeesta, joka on niiden nimellisarvoa tai kirjanpidollista vasta-

arvoa alempi. Ruotsin osakeyhtiölakiehdotuksessa on tulkittu direktiiviä siten, että osakkeesta osakeannissa maksettava määrä ei saa alittaa aikaisempien osakkeiden vasta-arvoa. Suomen uuden osakeyhtiölain hallituksen esityksessä on kuitenkin päädytty siihen, ettei uusi järjestelmä ole direktiivin vastainen. (VM 4/2006: 159).

Pääomadirektiivin tarkoituksena on suojata sekä osakkeenomistajia että velkoja. Hallituksen esityksen mukaan osakeyhtiölain nimellisarvoton järjestelmä on pääomadirektiivin mukainen, vaikka direktiivin 8 artiklan lähtökohtana on ollut se, että osakkeilla voi olla nimellisarvo ja sen puuttuessa kirjanpidollinen vasta-arvo. Osakeyhtiölain esitöiden mukaan pääomadirektiivin 8 artiklan määräys ei tarkoita sitä, että osakkeella ei voisi olla eri osakeanneista eri suuruinen nimellisarvo tai kirjanpidollinen vasta-arvo. Näin ollen pääomadirektiivin tarkoittama kirjanpidollinen vasta-arvo voi olla esimerkiksi nolla eikä pääomadirektiivissä edellytetä alikurssikieltoa vanhan osakeyhtiölain tarkoittamassa mielessä. (HE 109/2005: 22).

Hallituksen esityksessä todetaan, että pohjimmiltaan pääomadirektiivin 8 artikla merkitsee, että osakepääomaan merkittävän määrän on todella vastattava vähintään määrää, joka yhtiötä perustettaessa tai muuten osakkeita vastiketta vastaan annettaessa ilmoitetaan osakepääomaan merkittäväksi. Edellä tarkoitettua määrää voidaan kutsua nimellisarvoksi tai kirjanpidolliseksi vasta-arvoksi. Näin ollen pääomadirektiivissä ei edellytetä alikurssikieltoa aiemman osakeyhtiölain tarkoittamassa merkityksessä. (HE 109/2005: 22; Ahonen 2006: 120).

Nimellisarvo vastaa vain harvoin osakkeen todellista arvoa. Tämän vuoksi alikurssikielto ei takaa omistajien yhdenvertaisuutta osakkeita annettaessa. Alikurssikielto kuitenkin estää perusteettomasti osakkeiden antamisen nimellisarvoa alhaisemmasta hinnasta siinäkin tapauksessa, jos tämä olisi yhtiön edun ja osakkeenomistajien yhdenvertaisen kohtelun mukaista. Velvollisuus merkitä ainakin nimellisarvoa vastaava määrä osake-

pääomaan rajoittaa perusteettomasti yhtiön mahdollisuuksia määrätä omasta pääomarakenteestaan. Velkojen suojakaan ei estä alikurssikielosta luopumista, koska yhtiöön tuleva vastike parantaa velkojen asemaa vastikkeen suuruudesta riippumatta. Edes osakeoikeuksien antaminen vastikkeetta ei heikennä velkojen asemaa. On kuitenkin otettava huomioon, että yhtiöön tulevan pääoman ja sen pysyvyyden tulee vastata näistä seikoista velkojille annettua kuvaa. (HE 109/2005: 25).

2.2.5 Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto

Jos osakkeiden merkintähintaa ei kokonaisuudessaan merkitä osakepääomaan, muu osa merkitään OYL 8:2:n mukaisesti sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon, joka vastaa aiemman lain mukaista ylikurssirahastoa. Kun vähimmäisosakepääoman määrä on täytetty, ei nimellisarvottomassa järjestelmässä edellytetä osakkeiden merkintähintaa merkittäväksi osaksikaan osakepääomaan. Osakeannista saatu määrä on näin ollen mahdollista merkitä kokonaan vapaan oman pääoman rahastoon. (VM 4/2006: 159; OM 4/2003: 147, 152-153, 173).

Uuden osakeyhtiölain mukaan osakkeen merkintähinta voidaan edellä esitetyissä rajoissa merkitä sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Vastaava menettely oli mahdollista aiemman lain aikanakin, koska korotettaessa osakepääomaa uusmerkinnällä voitiin samanaikaisesti alentaa osakepääomaa vastaavalla määrällä siten, että korotuksen määrä merkittiin vapaaseen omaan pääomaan (VOYL 6:5). Koska toimenpide ei vaikuta velkojen tai kenenkään muunkaan asemaan heikentävästi, se on yhtiöoikeudellisesti sallittu. Uuden osakeyhtiölain mukainen menettely on huomattavasti selkeämpi ja läpinäkyvämpi. Tämä auttaa myös verotuskysymysten ratkaisemisesta, koska vapaaseen omaan pääomaan sijoitetun määrän merkitseminen erilliseen rahastoon tekee voitonjaon ja pääomanpalautusten erottamisen toisistaan helpoksi. (OM 17.2.2005: 2).

2.3 Rahastosijoitukset

Nimellisarvottomaan järjestelmään siirtyminen tuo mukanaan huomattavia mahdollisuuksia rahoitusinstrumenttien osalta. Rahoitusrakenteiden suunnitteleminen yhtiöissä muodostuu vapaammaksi ja monipuolisemmaksi uuden järjestelmän ansiosta. Osakeyhtiön rahoituksessa voidaan hyödyntää kokonaan maksuttomia osakkeita ja osakkeen merkintämaksu voidaan kirjata kokonaan tai osittain sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. (Mähönen – Villa 2006b: 87)

Sijoittajille syntyy uusia mahdollisuuksia, kun yhtiöön voidaan sijoittaa varoja vapaana ja helposti realisoitavana pääomana. Vapaaehtoisella pääomansijoituksella pääomaa voidaan sijoittaa sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon ilman osake- tai muuta vastiketta. Osakepääomasijoituksella voidaan sijoittaa pääomaa osakepääomaan kokonaan ilman minkäänlaista vastiketta. (Soini 2005: 2).

2.3.1 Sijoitus sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon

Sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon on kirjattava osakkeen merkintämaksusta se erä, jota ei kirjata osakepääomaan. Rahastoon on kirjattava myös osakepääoman alentamismäärä, jota ei jaeta osakkaille. Sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon voidaan tehdä myös suoria sijoituksia vastikkeetta.¹¹ Rahastoon tehtävä sijoitus ei sekoitu yhtiön voittovarojen kanssa, koska voittovarat ja sijoitetun vapaan oman pääoman rahaston varat pidetään ja esitetään taseessa erillään. Tämä parantaa taseen informatiivisuutta suhteessa vanhan osakeyhtiölain mukaiseen sääntelyyn. Sijoitetun vapaan oman pääoman rahaston jakaminen osakkaille ei ole voiton jakamista, vaan yhtiön vapaan oman pääoman palauttamista. (Mähönen – Villa 2006b: 87).

---

¹¹ Osakeyhtiön vapaaseen omaan pääomaan on tosin voitu vanhan osakeyhtiölain voimassaolonkin aikana tehdä vapaaehtoisia pääomasijoituksia, jotka ovat voineet olla vastikkeettomia.

Sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon voidaan merkitä mikä tahansa muukin oman pääoman ehtoinen sijoitus, jota ei merkitä mihinkään muuhun rahastoon. Myös osakepääoman alentamismäärä voidaan kirjata sinne siltä osin kuin määrää ei käytetä tappion kattamiseen tai varojen jakamiseen. Lisäksi rahastoon kirjataan optio- tai muun OYL 10:1:ssä määritetystä erityistä oikeudesta mahdollisesti maksettu määrä. (Kellas 2006: 6).

Osakeyhtiölaissa ei ole säännöksiä siitä, kuka sijoituksen voi tehdä. Todennäköistä on, että suoria vastikkeettomia sijoituksia sijoitetun vapaan omaan pääoman rahastoon tekevät yhtiön osakkaat. Koska laissa ole rajoitettu sijoitukseen tekemisen oikeutettujen piiriä, mikä tahansa taho voi vapaasti tehdä sijoituksen rahastoon. Sijoituksen vuoksi yhtiön varallisuus kasvaa, eikä sijoitus siten voi aiheuttaa vahinkoa yhtiön osakkeenomistajille. Tämän vuoksi hallitus päättää sijoituksen tekemisestä.¹² (Mähönen – Villa 2006b: 88, 173).

2.3.2 Osakepääomasijoitus

Osakepääomasijoituksella tarkoitetaan tilannetta, jossa osakepääomaan merkitään varoja, jotka on sijoitettu yhtiöön, mutta joista ei anneta vastikkeeksi osakkeita tai mitään muutakaan vastiketta.¹³ OYL 11:1.1:n mukaan osakepääomaa voidaan korottaa merkitsemällä osakepääomaan varoja, jotka sijoitetaan yhtiöön antamatta osakkeita ja edellytyksin, että yhtiölle tulevat varat merkitään osakepääomaan. Sijoitus voidaan tehdä sijoittamalla yhtiöön varoja tai muuntamalla yhtiöllä oleva velka osakepääomaksi. (Mähönen – Villa 2006b: 169)

---

¹² Tällaista sijoitusta voidaan hyödyntää yritysjärjestelytilanteissa. Esimerkiksi sulautumisessa sulautuvan yhtiön sidottu ja vapaa oma pääoma voidaan kirjata vastaanottavan yhtiön sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon.

¹³ Jos sijoitus tehdään muuntamalla yhtiöllä oleva velka osakepääomaksi, yhtiö ei saa käyttöönsä uusia varoja, mutta muuntaminen keventää yhtiön vieraan pääoman rahoituksen määrää ja kustannuksia. Myös pääomalaina voidaan muuntaa osakepääomasijoitukseksi, jos pääomalainavelkoja siihen suostuu.

Päätöksen osakepääomasijoituksesta tekee yhtiön hallitus, koska sijoituksesta ei voi aiheuta vahinkoa yhtiön osakkeenomistajille. Päätöksessä tulee mainita korotuksen määrä sekä sijoitus, johon korotus perustuu. Osakepääomasijoitusta voidaan käyttää esimerkiksi yhtiön vakauttamiseen tai osakkeiden arvostusongelmien korjaamiseen osakevaihdon tai osakkeiden lunastuksen yhteydessä. (HE 109/2005: 119; Mähönen – Villa 2006b: 275).

2.4 Nimellisarvottoman järjestelmän suhde verotukseen

Nimellisarvottoman pääomajärjestelmän suhde verotukseen on kuitenkin ongelmallinen. Keskeinen kysymys on se, miten osakkaiden omistussuus yhtiöstä määritetään varsinkin silloin, kun kaikkia sijoituksia ei enää kirjata yhtiön osakepääomaan. Epäselvää on myös se, keiden varallisuutena yritysvarallisuus verotetaan, etenkin silloin, jos osakkeiden lukumäärä ei vastaa todellista omistajuutta yhtiössä.¹⁴ (VH 1298/349/2003: 5).

Osakkeen verotusarvon laskeminen nimellisarvottomassa järjestelmässä on myös ongelmallista. Verotuksessa osakkeelle lasketaan matemaattinen arvo ja verotusarvo. Matemaattista arvoa käytetään osinkotulojen verotuksessa ja verotusarvoa varallisuusverotuksessa. Uusien yritysten osalta nimellisarvoa käytetään tietyissä tilanteissa osinkotulojen verotuksessa matemaattisen arvon sijasta ja varallisuusverotuksessa verotusarvon sijasta. Osakkeiden varallisuusarvoja käytetään myös perintö- ja lahjaverotuksessa yritysten sukupolvenvaihdoshuojennusta laskettaessa.¹⁵ (Ahonen ym. 2006: 30-31)

---

¹⁴ Varallisuusverotus on kumottu vuoden 2006 alusta. Hallitus sopi varallisuusverosta luopumisesta syksyllä 2004 tulopoliittisen sopimuksen yhteydessä. Varallisuusvero kannetaan viimeisen kerran verovelvollisella 31.12.2005 olleen varallisuuden perusteella. Käytännössä varallisuusverolla on merkitystä uuden osakeyhtiölain voimaantulon jälkeen ainoastaan jälkiverotustilanteissa.

¹⁵ Uudet varojen arvostamista koskevat säännökset otettiin uuteen lakiin varojen arvostamisesta verotuksessa (1142/2005). Yrityksen nettovarallisuuden määrittämistä koske-

Osakepääomasijoitusta ei ole vero-oikeudessa säännelty. Verotuksellisesti ongelmia tuottaa se, onko osakepääomasijoituksesta saatava tuotto rinnastettava osinkoon vai korkoon tai miten tuotto verotetaan saajallaan ja onko maksettu tuotto yhtiön verotuksessa vähennyskelpoinen. Tässä tilanteessa on vaikea arvioida sitä, minkälaiseksi osakepääomasijoituksen verokohtelu muodostuu. (VH 1298/349/2003: 8).

Arvelan työryhmä ei ottanut lainkaan kantaa siihen, miten osakkaan ja yhtiön verotuksessa suhtauduttaisiin osakepääomasijoitukseen. Todennäköistä kuitenkin on, että osakepääomasijoitus käsitellään yhtiölle verovapaana pääomasijoituksena ja osakkaalla se otettaisiin huomioon osakkeiden hankintamenossa.¹⁶ Sijoitetun vapaan oman pääoman rahaston alentamisen verovaikutuksia on tarkasteltu lähemmin kappaleessa 3.5.1. (Kellas 2006: 7).

3 VAROJENJAKO JA VEROTUS

Uuden osakeyhtiölain varojenjako-säännökset uudistuivat osittain. Keskeisimpiä uudistuksia ovat maksukyvyn säilyttäminen, varojenjaon perustuminen viimeksi vahvistettuun tilintarkastettuun tilinpäätökseen ja mahdollisuus valtuuttaa hallitus päättämään osingonjaosta tai varojen jakamisesta vapaan oman pääoman rahastosta.

Vuoden 2005 alussa toteutettiin Suomessa huomattava yritys- ja pääomaverouudistus. Verouudistuksen keskeisiin osa-alueisiin kuului

---

vat säännökset on otettu uuteen arvostamislakiin pääasiallisesti aiemman lainsäädännön mukaisesti.

¹⁶ Ks. KHO 2006/29, jossa Ruotsissa yleisesti verovelvollinen B AB aikoi suorittaa Suomessa yleisesti verovelvolliselle tytäryhtiölleen A Oyj:lle sen oman pääoman tilanteen parantamiseksi ja konsernin sisäisten korollisten velkojen maksamiseksi vastikkeettoman ja ehdottoman aktieägartillskott-nimisen erän. A Oyj:ssä taseessa kyseinen suoritus kirjattiin vapaaseen omaan pääomaan. Katsottiin, että aktieägartillskott-suoritus ei ollut A Oyj:lle veronalaista tuloa, vaan elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6.1 §:n 2 kohdassa tarkoitettu yhteisön muuna pääomansijoituksena saama erä. Ennakkoratkaisu vuosille 2005 ja 2006.

luopuminen yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä ja siirtyminen osittaiseen kahdenkertaiseen osinkojen verotukseen. VML 29 §:n peiteltyyn osingonjaon säännökseen ei tehty asiallisia muutoksia, mutta peiteltyyn osingonjaon verokohtelua koskeviin TVL:n ja EVL:n säännöksiin tehtiin muutoksia muun muassa yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä luopumisen vuoksi.

Seuraavassa tarkastellaan ensin varojenjakoja koskevia uusia säännöksiä, jonka jälkeen perehdytään varojenjakosäännösten verovaikutuksiin.

3.1 Jakokelpoiset varat

Yhtiön vapaa oma pääoma voidaan jakaa osakkaille laillisten varojenjakotapojen puitteissa. Yhtiö saa jakaa vapaan oman pääoman, josta on vähennetty yhtiöjärjestyksen mukaan jakamatta jätettävät varat, ellei yhtiön maksukykyä koskevasta OYL 13:2:stä muuta johdu. Sama sääntö koskee osakeannissa maksettua määrää siltä osin, kuin sitä ei ole merkitty osakepääomaan. Vapaan oman pääoman rahastoja ovat OYL 8:2:n mukaiset sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto, yhtiöjärjestykseen perustuvat vapaaehtoiset rahastot sekä sellaiset arvostusrahastot, joita ei nimenomaisesti ole säädetty jakokelvottomiksi.

Pääomadirektiivin (77/91/ETY) mukaisesti osakepääoman lisäksi mikään muu oman pääoman erä ei ole sidottua pääomaa eli jakokelvetonta. Jäsenvaltiot voivat itse päättää rahastojen muiden pääomaerien jakokelpoisuudesta. Direktiivin mukaan kuitenkin jakokelvottomia pääoman eriä ovat aktivoituja perustamis- ja tiettyjä tutkimusmenoja vastaavat määrät ja omien osakkeiden hankintaan käytetty määrä. (Riistama 2004b: 261).

OYLvpL 13 §:n mukaan aiemman lain mukainen vararahasto ja ylikurssirahasto ovat edelleen sidottua pääomaa.¹⁷ Vanhan osakeyhtiölain mukai-

---

¹⁷ OYLvpL 13 §:n mukaan vararahasto ja ylikurssirahasto ovat OYL 8:1:ssä tarkoitettua sidottua omaa pääomaa ja niitä voidaan alentaa noudattaen, mitä osakepääoman alen-

sia vara- ja ylikurssirahastoja voidaan jakaa niitä alentamalla velkojien suojaamenettelyä noudattaen. OYL:n mukaan jakokelvottomia varoja ovat KPL 5:17:n tarkoittama arvonkorotusrahasto¹⁸ niiden yhtiöiden osalta, jotka soveltavat kyseistä säännöstä, KPL 5:2a:n mukainen käyvän arvon rahasto¹⁹ ja sellaiseksi IFRS:n mukaan tulkittavat tase-erät sekä IFRS:n mukaiset uudelleenarvostusrahastot.²⁰ (Rissanen ym. 2006: 4).

3.2 Varojenjaon edellytykset

Mikäli yhtiössä on edellä mainitulla tavalla jakokelpoisia varoja, sen jälkeen on arvioitava voidaanko jako suorittaa maksukykyvaatimuksen mukaan. Maksukykyisyydestillä pyritään turvaamaan velkojien etuja tilanteessa, jossa yhtiö jakaa varoja omistajilleen. OYL 13:2:n mukaan varoja ei saa jakaa, jos jaosta päätettäessä tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvytön tai jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden. Maksukykyisyydestillä ei ole tarkoitus asettaa yhtiön johdolle, omistajille tai tilintarkastajille kohtuuttomia vaatimuksia maksukyvyn arvioinnissa tai toisaalta yhtiölle korostettuja vaatimuksia omavaraisuuteen ja omaan pääomaan liittyen. (HE 109/2005: 147-148).

Osakeyhtiön hallituksen tulee tehdä arvio maksukyvyistä mahdollisimman lähellä jakopäätöstä. Arviossa tulee ottaa huomioon yhtiön tiedossa olevat tulevaisuuteen kohdistuvat seikat, kuten erääntyvät velat ja niiden

---

tamisesta säädetään uuden lain 13 ja 14 luvussa lukuun ottamatta 14:1.1:n 2 virkettä ja 6 §:ää. Osakepääomaa voidaan korottaa siirtämällä varoja vararahastosta tai ylikurssirahastosta noudattaen uuden lain 11 luvun säännöksiä rahastokorotuksesta. Tällaista osakepääoman korotusta ei oteta huomioon uuden lain 14:2:ää sovellettaessa.

¹⁸ EY:n tilinpäätösdirektiivi (78/660/ETY) 33. artiklan 2 d) –kohta.

¹⁹ Rahastoon kirjattu arvonmuutos on realisoitumatonta tuloa. Realisoitumattomia arvonnojsuja ei voida käyttää osingonjakoon.

²⁰ KTM:n asetus rahoitusvälineiden arvostamisesta sekä merkitsemisestä tilinpäätökseen ja konsernitilinpäätökseen 6 §:n mukaan tilikauden tuotoksi tai kuluksi merkitään tuloslaskelmaan käypään arvoon merkittävien rahoitusvälineiden tilinpäätöshetken arvon ja edellisen tilinpäätöksen kirjanpitoarvon erotus. Jos arvonmuutoksia kirjataan lainkohdan perusteella tuloslaskelmaan voitoksi, arvonmuutokset ovat tältä osin jaettavissa OYL 13:5 ja 13:2:n mukaisesti.

suhde yhtiön rahoitustilanteeseen. Maksukykyisyydesti koskee kaikkia varojenjakotilanteita, mutta yhä useammin kysymykseen tulevat myös osakepääoman alentaminen tai omien osakkeiden hankkiminen. Maksukykyisyydestiä ei kuitenkaan tarvitse tehdä yhtiön purkamisen tai rekisteristä poistamisen yhteydessä tapahtuvassa varojen jaossa, koska kyse on tällöin yhtiön toiminnan lopettamisesta. (Nikulainen 2006: 16).

3.3 Tilinpäätös varojenjaon perusteena

OYL 13:3:n mukaan varojenjako perustuu viimeksi vahvistettuun tilintarkastettuun tilinpäätökseen. Vahvistamattomaan tai tilintarkastamattomaan tilinpäätökseen perustuvat varojenjaot ovat vastoin osakeyhtiölakia. Jos varojenjako on sidottu tilinpäätöksen mukaiseen määrään ja jos tilinpäätös on vahvistamatta tai tilintarkastamaton, ei ole olemassa sellaista määrää, joka voitaisiin jakaa.²¹ (Mähönen – Villa 2006b: 302)

Varojen jakamisesta päättää yhtiökokous, joka voi valtuuttaa hallituksen päättämään vapaan oman pääoman jakamisesta. Hallitus ei kuitenkaan voi jakaa valtuutuksen nojalla valtuutuksen jälkeen syntynyttä voittoa, ellei yhtiökokous ole vahvistanut tällaista voittoa osoittavaa tilinpäätöstä.

3.4 Varojenjakotavat uuden osakeyhtiölain mukaan

OYL 13 luku koskee varojenjakotapoja. Luvun 1 §:n mukaan varojenjakotapoja ovat osinko, vapaan oman pääoman rahaston jakaminen, osakepääoman alentaminen, omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen, yhtiön purkaminen ja rekisteristä poistaminen. Lisäksi OYL 13:6.4:n mukaan vapaata omaa pääomaa voidaan kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella jakaa myös muulla tavalla kuin osinkona tai vapaan oman pääoman rahastosta. (VM 4/2006: 158-159).

---

²¹ Ks. KKO 2005:68 ja KKO 2005:119, joissa kysymys varojen luovuttamisesta osakkaalle, vaikka yhtiön tilinpäätöksiä ei ollut vahvistettu.

Edellä mainitut varojenjakotavat ovat OYL:n mukaiset lailliset varojenjakotavat. Kaikissa OYL 13:1.1:ssä tarkoitetuissa laillisissa varojenjakotavoissa on kyse menettelyistä, joissa yhtiöstä poistuu varallisuutta joko täysin vastikkeetta tai siten, että yhtiö saa vastikkeena omia osakkeitaan (HE 109/2005: 123). Laittomaksi varojenjaoksi on määritelty 13:1.3:ssä muu liiketapahtuma, joka vähentää yhtiön varoja tai lisää sen velkoja ilman liiketaloudellista perustetta.

3.4.1 Osinko

Yhtiöoikeudessa osingolla tarkoitetaan yhtiön varojen jakamista osakeyhtiölain mukaisesti voitonjakoista säädettyssä menettelyssä. Osinkona voidaan jakaa yhtiön vapaata omaa pääomaa. Vapaa pääoma voi kertyä voiton lisäksi siitä, että tiettyjä eriä kirjataan ohi tuloslaskelman suoraan vapaaseen omaan pääomaan. Voitonjako on terminologisesti nimetty uudessa osakeyhtiölaissa osingoksi, josta tulee erottaa varojen jakaminen sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta. Yleensä yhtiöön sijoitetuista varoista ei muodostu voitonjakokelpoista pääomaa. (Kellas 2006: 6).

Verotuksessa osingolla tarkoitetaan tilikauden tai aikaisempien tilikausien voiton jakamista. Osingonjaon perusteena on osakkeenomistajien omistus yhtiössä. Yhdenvertaisuusperiaatteesta ja yhtiöjärjestyksen määräyksestä poikkeavaa osinkoa ei voida pitää verotuksellisessa mielessä osinkotulona eikä jaettua omaa pääomaa tai osakkeiden lunastushintaa luovutushintana, vaan suorituksen luonne tulee arvioida poikkeamissyyn perusteella. (VM 231/05/2004: 2).

3.4.2 Osakkeita merkittäessä sijoitettujen varojen jakaminen

Osakepääoma on uuden lain mukaan edelleen sidottua pääomaa. Se osa osakkeiden merkintähinnasta, mitä ei kirjata osakepääomaan, kirjataan

OYL 8:2:n nojalla sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Tämä vastaa aiemman lain mukaista ylikurssirahastoa. Kun vähimmäispääoma on kokonaan maksettu, osakkeiden merkintähintaa ei tarvitse osaksikaan kirjata osakepääomaan. Osakeannin yhteydessä tapahtuva osakepääoman korottaminen tai korottamatta jättäminen on yhtiökokouksen päätettävissä, ellei asiasta ole määräystä yhtiöjärjestyksessä. (VM 4/2006: 159).

Koska nimellisarvottomassa järjestelmässä alikurssikiellosta on luovuttu, osakkeita voidaan antaa osakeannissa minkä suuruista vastiketta vastaan tahansa tai vastikkeetta (OYL 9:4). Uudessa järjestelmässä maksuttoman osakeannin ja splittauksen välillä ei ole eroa lukuun ottamatta sitä, että ilmaisannissa osakepääomaa voidaan haluttaessa korottaa. (VM 4/2006: 159).

Yhtiön vapaata omaa pääomaa voidaan jakaa osakkaille voitonjaosta säädetyssä menettelyssä. Yhtiö saa jakaa vapaan oman pääoman, josta on vähennetty yhtiöjärjestyksen mukaan jakamatta jätettävät varat, ellei yhtiön maksukykyä koskevasta OYL 13:2:stä muuta johdu (OYL 13:5). Eli osakeannissa maksettu määrä voidaan jakaa siltä osin kuin sitä ei ole merkitty osakepääomaan. Sijoitettu vapaa oma pääoma merkitään erilliseen rahastoon, minkä avulla pyritään korostamaan sen pitämistä erillään muusta vapaasta omasta pääomasta, joka on syntynyt yleensä toiminnan tuloksena. Varojen jakamisesta päättää yhtiökokous, ellei hallitusta ole siihen valtuutettu. (VM 4/2006: 159-160).

OYL 13:6.3:n mukaan varojen jakamista koskevassa päätöksessä on mainittava jaon määrä ja se, mitä varoja jakoon käytetään. Jakopäätöksessä on aina määrättävä siitä, onko kysymys voiton eli osingon jakamisesta vai jaetaanko varoja jostakin tietystä vapaan oman pääoman rahastosta. Erottelu ei ole yksiselitteinen, koska ainakin vapaaehtoisiin rahastoihin on voitu siirtää edellisten tilikausien voittoja. Lähtökohtana kuitenkin

pidetään sitä, että rahastojen alentaminen on aina muuta kuin osingonjako. Erottelulla on tarkoitus selkeyttää voitonjaon ja pääoman palauttamisen eroa. Päätöksestä on käytävä ilmi, mistä osakkeenomistajille suoritettavat varat ovat peräisin, jos sekä jaetaan voittoa että alennetaan vapaan oman pääoman rahastoa taikka alennetaan useita rahastoja. (HE 109/2005: 151).

3.4.3 Osakepääoman alentaminen

Osakepääoman alentamista koskevat säännökset ovat OYL 14 luvussa ja säännökset säilyivät lähes ennallaan verrattuna vanhaan lakiin. Samoja säännöksiä sovelletaan OYLvpL 13 §:n nojalla aiemman osakeyhtiölain mukaiseen vararahastoon ja ylikurssirahastoon. OYL 8:1:n mukainen arvonorotusrahasto, käyvän arvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto eivät ole säännöksen mukaan alennettavissa. Osakepääoman alentaminen edellyttää velkojien suojamenettelyä ja velkojalla on oikeus vastustaa alentamista paitsi silloin, jos alentamismäärä käytetään tappion kattamiseen tai jos osakepääomaa samanaikaisesti korotetaan vähintään alentamismäärällä eikä sidottu oma pääoma vähene. (VM 4/2006: 161).

3.4.4 Omien osakkeiden hankkiminen ja lunastaminen

Omien osakkeiden hankkimisesta ja lunastamisesta on säännökset OYL 15 luvussa. Uudessa laissa täsmennetään lunastamisen käsitteistöä. Jos yhtiön saanto perustuu pakkoon, on kyse osakkeiden lunastamisesta. Osakkeiden hankkimisella tarkoitetaan vapaaehtoisia osakeluovutuksia. Osakkeiden hankkiminen tapahtuu omistettujen osakkeiden suhteessa, ellei muusta painavasta taloudellisesta syystä hankintaa tehdä suunnatuna hankkimisena. Painavana syynä voidaan mainita esimerkiksi se, että julkinen osakeyhtiö hankkii osakkeita arvopaperimarkkinoilta. Yhtiö voi pakkolunastaa osakkeita omistettujen osakkeiden suhteessa ja vain kaikkien osakkaiden suostumuksella suunnatusti, minkä lisäksi yhtiöjärjestyk-

sen nojalla on mahdollisuus lunastaa osakkeita luovutustilanteessa. (VM 4/2006: 161).

Uudessa osakeyhtiölaissa ei ole säännöksiä siitä, millä hinnalla osakkeita voidaan hankkia tai lunastaa, koska uuden osakeyhtiölain mukainen pääomajärjestelmä on nimellisarvoton ja vasta-arvoton järjestelmä, jossa osakkeiden lukumäärän ja osakepääoman suhteella ei ole merkitystä. Suunnattu hankkiminen tapahtuu lähtökohtaisesti käyvistä arvosta, ellei tarkoituksena ole siirtää varallisuutta osakkaiden kesken. Käypää arvoa alemmasta hinnasta osakkeita voidaan hankkia tai lunastaa kaikilta osakkailta omistuksen suhteessa ja lunastus voi tapahtua vastikkeettakin OYL 15:1.2:n mukaan. Tällä tavoin osakkeiden määrää voidaan alentaa pääoman muuttumatta. (VM 4/2006: 161-162).

Uuden osakeyhtiölain mukaan osakkeiden hankkimisrajoitus ei enää koske tytäryhtiötä. Hankitut osakkeet on mahdollista pitää ilman erityisiä määräaika rajoituksia. Tämän lisäksi osakkeet voidaan laskea uudelleen liikkeeseen tai mitätöidä ilman määräaikoja. Vastoin lakia hankittujen osakkeiden osalta osakkeet on velvollisuus luovuttaa ilman viivytystä, kuitenkin viimeistään vuoden kuluessa. Omien osakkeiden hankkimiseen ja lunastamiseen on mahdollista käyttää omaa pääomaa. Mikäli hankkimiseen tai lunastamiseen käytettäisiin osakepääomaa, olisi kysymys osakepääoman alentamisesta ja tällöin olisi noudatettava osakepääoman alentamista koskevia säännöksiä. (VM 4/2006: 162).

Mikäli yhtiössä toteutetaan OYL 9:20:n mukainen maksuton osakeanti yhtiölle, kysymys ei ole varojenjaosta, vaikka yhtiön osalta kysymys on osakkeiden hankinnasta. Tämä menettely mahdollistaa sen, että yhtiöllä on valmiiksi hallussaan jo rekisteröityjä omia osakkeita esimerkiksi silloin, kun niitä käytetään vastikkeena yrityskaupassa. (VM 4/2006: 162).

3.5 Varojenjakosäännösten verovaikutukset

Uuden osakeyhtiölain mukainen jakokelpoinen oma pääoma on huomattavasti laajempi kuin aiemmassa laissa. Uuden lain mukaan osakkeista osakeannissa maksettu määrä voidaan merkitä vapaaseen omaan pääomaan sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon. Maksettu määrä voidaan haluttaessa jakaa osakkaille osingon tavoin. Osinkoverotuksen rakenteen kannalta keskeistä on se, onko edellytyksiä kohdella sijoitetun pääoman jakamista osakkaan verotuksessa eri tavalla kuin yhtiölle kertyneen voiton jakamista. (VM 4/2006: 162).

Yhtiö voi hankkia tai lunastaa omia osakkeitaan osakeyhtiölain rajoissa. Verotuksellinen ongelma omien osakkeiden hankkimisessa ja lunastuksessa syntyy yksityisen osakeyhtiön osakkeiden arvostuksessa ja sen arvioinnissa, milloin osakkeiden lunastus tai hankinta on tehty voitonjaosta menevän veron välttämiseksi. (Kellas 2006: 7).

3.5.1 Rahastojen alentaminen

Arvelan työryhmä on pohtinut, että aiemman osakeyhtiölain aikana yhtiöön sijoitettua osakepääomaa ja ylikurssirahastoa tulisi pitää uuden lain tarkoittamana sidottuna pääomana ja niiden jakamiseen tulisi soveltaa velkojainsuojamenettelyä. Uuden lain mukaan osakeannissa maksettu määrä voidaan merkitä vapaaseen omaan pääomaan tai sidottuun omaan pääomaan. Verotuksellisesti neutraalein tapa olisi säilyttää nykyinen käytäntö verottaa eri tavalla sidotun pääoman jakamista ja vapaan pääoman jakamista. (VM 4/2006: 168).

Arvelan työryhmän mukaan käytännön syistä on kuitenkin selkeämpää, että kaikkea vapaan oman pääoman jakoa verotetaan yhdenmukaisesti. Selvää on, että osinkoverojärjestelmä ei olisi kestävä, jos vapaata omaa pääomaa voitaisiin jakaa yhtiön valinnan mukaan kahdella eri tavalla täy-

sin erilaisin verovaikutuksin. Arvelan työryhmän mukaan johdonmukaisena ratkaisuna voidaan näin ollen pitää sitä, että verokohtelu määräytyy sen mukaan, onko kysymys sidotusta vai vapaasta omasta pääomasta. (VM 4/2006: 168).

Edellä mainituin perustein työryhmä ehdottaa, että osinkona pidettäisiin OYL 13:1.1:n 1 –kohdassa tarkoitettua voitonjakoa sekä varojenjakoa vapaan oman pääoman rahastosta. OYL 13:1.1:n 2 –kohdassa tarkoitettua osakepääoman alentamista verotettaisiin nykyiseen tapaan luovutusvoittoa koskevien periaatteiden mukaan. (VM 4/2006: 168).

Arvelan työryhmän ehdotuksen mukaan yhtiöön sijoitettujen varojen palauttamista takaisin osakkaille verotettaisiin sen mukaan, mihin kohtaan taseessa varat sijoitushetkellä on merkitty. Mikäli osakepääoman korotukset toteutetaan sidottuun pääomaan merkitsemällä, verokohtelu säilyy ennallaan. Palautettavat varat ovat näin ollen lähtökohtaisesti verovapaita.²² Varojen palauttamiseen sovelletaan luovutusvoittoverotuksen säännöksiä, mikä kuitenkin merkitsee verovapautta silloin, kun palautettava pääoma on pienempi tai yhtä suuri kuin sijoitettu pääoma. Jos sijoitetut varat on merkitty vapaaseen omaan pääomaan, tulisi Arvelan työryhmän mielestä niitä verottaa osinkona. (Koponen 2006: 2).

Arvelan työryhmä on nähnyt verotuksellisen ongelman erityisesti siinä, että osakeannissa osakkeista maksettu määrä voidaan merkitä vapaaseen omaan pääomaan ja jakaa osakkaille osingon tavoin. Verotuksen näkökulmasta kyseistä ongelmaa ei kuitenkaan näyttäisi olevan, sillä osakkaalle suoritettavien varojen alkuperä eli osakkaan yhtiöön tekemä sijoitus voidaan helposti yksilöidä. Koska kyse on selkeästi sijoitettujen varojen palauttamisesta, ei osingonjakoa koskevat verosäännökset voi

---

²² Ks. KHO 2006:75, jossa osakeyhtiön Alankomaiselta tytäryhtiöltä ylikurssirahaston palautuksena saama suoritus voitiin verosopimuksen estämättä verottaa Suomessa vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti luovutusvoiton verottamisesta annettuja EVL:n säännöksiä soveltaen.

tulla sovellettaviksi. Osingon ja luovutusvoiton verotuksen erilaisuus ei voi olla perusteena luovutusvoiton soveltamisalan rajoittamiseen sellaisissa tilanteissa, joissa kyse on selkeästi sijoitetun pääoman palauttamisesta osakkaille. (Järventaus – Romppainen 2006: 3).

Osakeyhtiölain uudistus ei muuta osakeyhtiön pääomarakennetta sillä tavoin, että se edellyttäisi varojen jaon verokohtelun muuttamista. Kestävä ratkaisu olisi, että vapaan oman pääoman rahastojen jaon yhteydessä sovelletaan joko osinkoverotusta tai luovutusvoittoverotusta koskevia säännöksiä sen mukaan mitä varoja yhtiö päätöksessään toteaa jakavansa. Ne varat, joiden ei voida katsoa selkeästi kuuluvan kumpaankaan ryhmään, voitaisiin verottaa osinkona. Tällä tavoin voimassa oleva käytäntö osakkeiden lunastuksen ja hankinnan, muun pääoman palautuksen ja osingon osalta säilyisi entisellään.²³ Mikäli varojenjaossa toimitaan veron kiertämisen tarkoituksessa, siihen voidaan puuttua verotusmenettelylain veronkiertonormia soveltamalla. Näin ollen uusi osakeyhtiölaki ei aiheuta tarvetta Arvelan työryhmän edellä esittämiin muutoksiin. (Järventaus – Romppainen 2006: 5).

Jos sijoitetun vapaan oman pääoman palautusta kohdellaan Arvelan työryhmän ehdotuksen mukaan osinkona, verolainsäädäntö estää yhtiön joustavan pääomahuollon vapaaseen omaan pääoman tehtävillä sijoituksilla. Koska OYL 13:6.1 mukaan varojen jakamisesta tehtävässä päätöksessä on mainittava jaon määrä ja se mitä varoja käytetään, on aina selvää mistä varoista varojen jakaminen tapahtuu. Näin ollen ei ole mitään Arvelan työryhmän esittämää estettä kohdella sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoa pääomanpalautuksena. Mikäli tällainen järjestely toteutettaisiin, se torjuisi myös työryhmän pelkäämää verosuunnittelua osakkeiden hankintamenolla. Näin ollen sijoitetun vapaan oman pää-

---

²³ Vrt. KHO 2005:24. KHO vahvisti, että pääoman palautus voidaan tiettyjen edellytysten vallitessa rinnastaa verovapaaseen käyttöomaisuusosakkeiden luovutukseen. Samalla ratkaisusta ilmenee myös se, että vastaavasti hankintameno ei ole tältä osin vähennyskelpoista symmetrian mukaisesti.

oman rahaston palauttamista tulisi kohdella pääomanpalautuksena. (Wi-res 2006: 3).

Arvelan työryhmä ei tehnyt lopullista suositusta siitä, kuinka vapaan oman pääoman rahastoon tehty sijoitus vaikuttaa osakkeiden hankintamenoon yhtiön osakkeenomistajan verotuksessa. Mahdollista olisi, että sijoitus otettaisiin huomioon osakkeiden hankintamenoissa. Tällöin tulisi ratkaista se, miten varojen jakaminen kyseisestä rahastosta vaikuttaisi hankintamenoon, kun varojen jakamista verotettaisiin osinkona eikä luovutusvoittona. (Kellas 2006: 7).

Varojenjako on noudatettu sekä osinko- että luovutusvoiton verosäännösten soveltamista. Kyseinen jako tulisi säilyttää myös uuden lain aikana. Samoin tulisi yhtiöillä säilyä oikeus päätöksellään määrittää, onko kyseessä voiton jakaminen vai muu varojen palautus. Varojenjako koskevien verosäännösten valmistelu on voitu aloittaa kuitenkin vasta uuden osakeyhtiölain voimaantulon jälkeen. Uudet verosäännökset saadaan laadittua ja ne tulevat voimaan todennäköisesti vasta reilusti vuoden 2007 puolella. Tämä estää ja siirtää monien toimenpiteiden toteuttamista siihen saakka, kunnes verokohtelua koskevat säännökset ovat valmistuneet. (Järventaus – Romppainen 2006: 3).

Mikäli Arvelan työryhmän ehdotuksen mukaan sijoitetun vapaan oman pääoman rahaston alentamista verotettaisiin osinkona, verovaikutukset suhteessa luovutusvoittoverotukseen vaihtelevat tilanteittain. Noteeraamattoman osakeyhtiön luonnolliselle henkilölle jakama osinko on yhtiön nettovarallisuudesta riippuen verovapaata, pääomatuloa tai ansiotuloa. Jos rahaston alentamista verotettaisiin luovutusvoittona, verotus olisi pääomatuloverotusta. Toiselle osakeyhtiölle osinkotulo on kokonaan verovapaata tai osittain veronalaista tuloa riippuen siitä, onko osinkoa jakava ja saava yhtiö noteerattu vai noteeraamaton. (Lakari 2006a: 11).

3.5.2 Omat osakkeet

Osakkeiden lunastusmenettely on mahdollista toteuttaa voitonjaon veron välttämiseksi. Mikäli näin on menetelty, peiteltyä osinkoa voi syntyä vaikka osakkeen hinnoittelu olisi oikea. Peiteltyä osinkoa koskevat säännökset ovat VML:n 29 §:ssä. Omien osakkeiden hankkimista ja lunastamista arvioidaan samojen kriteerien mukaan. Sidotun pääoman palauttamiseen liittyy edelleenkin riski peittelystä osingosta. Riski on olemassa huolimatta siitä, onko kyseessä osakkeiden luovuttamiseen perustuva pääoman palauttaminen vai tapahtuuko sidotun pääoman palauttaminen ilman osake-luovutusta. (Kellas 2006: 7).

Osakkeita on mahdollista hankkia tai lunastaa yhdenvertaisuusperiaatteen rajoissa kaikilta osakkailta omistuksen suhteessa myös käypää alemmasta hinnasta tai vastikkeetta. Tällä tavoin omien osakkeiden suunnattua luovutusta voidaan käyttää kannustinjärjestelmän osana. OYL 9:20 mahdollistaa suunnata yhtiölle maksuton osakeanti, joten yhtiöllä voi olla jo valmiiksi hallinnassaan rekisteröityjä osakkeita esimerkiksi vastikkeeksi yrityskaupassa. Annissa rekisteröityihin osakkeisiin tulisi sovellettavaksi samat säännöt kuin yhtiön hallussa muutoinkin oleviin omiin osakkeisiin. (Reinikainen – Ihalainen 2005: 5; VM 4/2006: 139-140).

Hallituksen esityksessä yhtiön hallussa olevien omien osakkeiden luovutusta osakkaalle pidetään osakeantina (HE 109/2005: 130). Osakeannissa voi olla kyse ilmaisannista tai osakkeista maksettu määrä saattaa alittaa käyvän arvon. Ilmaisannissa osakkeita on mahdollista suunnata myös yhtiölle. Käyvän arvon ja annissa maksetun määrän erotuksesta ei kuitenkaan synny verotettavaa tuloa osakkaalle tai yhtiölle. Yhtiölle ei synny tuloa silloinkaan, kun yhtiö luovuttaa ilmaisannissa saamiaan osakkeita. Vastaavasti alihintaisesta osakeannista ei voi syntyä vähennyskelpoista menoa. (VM 4/2006: 139-140).

Työryhmä ehdottaa, että omien osakkeiden luovutuksesta saatu voitto ei ole yhtiölle luovutusvoittona verotettavaa tuloa eikä luovutustappio vähennyskelpoista menoa. Omien osakkeiden luovutuksesta ja hankinnasta seuraa edelleen varainsiirtoverotus silloin, kun kauppa ei tapahdu arvopaperipörssissä. Näin ollen varainsiirtoverotuksesta tulisi luopua, koska omien osakkeiden luovutuksen verovapaus saattaisi johtaa varainsiirtoverotuksen kiertämiseen. Mahdollisuus varainsiirtoverotuksen kiertämiseen syntyisi, koska verovapauden myötä yhtiö voisi toimia välikätenä osakkeenomistajien keskinäisissä kaupoissa hankkimalla osakkeet ja luovuttamalla ne edelleen samalla hinnalla. (VM 4/2006: 142).

Työryhmän ehdotuksen mukaan yhtiön omia osakkeita lunastamalla tai hankkimalla jakamia varoja verotettaisiin luovutusvoittoa koskevien säännösten mukaan riippumatta siitä, lunastetaanko vai hankitaanko osakkeita omistuksen suhteessa vai suunnatusti. Jos yhtiö lunastaa tai hankkii osakkeita, osakkaalle syntynyt luovutustappio ei olisi vähennyskelpoinen siltä osin kuin se johtuu siitä, että lunastus- tai hankintahinta on ollut käytössä alempi. (VM 4/2006: 172).

Omien osakkaiden hankkimisen tai lunastamisen yhteydessä osakkaalle syntyvä luovutustappio tulisi säilyttää vähennyskelpoisena. Koska alihintainen hankinta tai lunastus perustuu yleensä osakassopimukseen tai yhtiöjärjestykseen, osakkaalla ei ole mahdollisuutta määritellä hintaa. Luovutustappion vähennyskelvottomuus edellä kuvatuissa tilanteissa tulisi rajata ainoistaan veron kiertämistä koskeviin tilanteisiin. Nykyisenkin käytännön mukaan osakkeiden hankinta- ja lunastustilanteissa hankitaan ennakkoratkaisu tai ennakkotieto järjestelyn ja hinnan hyväksyttävyydestä. (Järventaus – Romppainen 2006: 5).

Arvelan työryhmän ehdotuksen mukaan varainsiirtoverovelvollisuus säilyisi ennallaan eli varainsiirtoveroa ei perittäisi kaupoista, jotka tehdään pörssissä. Muissa tilanteissa varainsiirtovero olisi kuitenkin maksettava.

Osakkaiden verotus pysyisi ehdotuksen mukaan ennallaan eli jos yhtiö jakaa varoja lunastamalla tai hankkimalla omia osakkeitaan, jaettuja varoja verotettaisiin yleensä luovutusvoittoa koskevien säännösten mukaan riippumatta siitä, lunastetaanko tai hankitaanko osakkeita omistuksen suhteessa vai suunnatusti. Arvelan työryhmä ei kuitenkaan ottanut mitään kantaa siihen, miten pienennettäisiin riskiä peitellyn osingonjaon verotuksesta omien osakkeiden hankintatilanteissa. (Koponen 2006: 2).

Omien osakkeiden hankkiminen ja luovuttaminen on pääomatapahtuma, voitonjako tai pääoman palautus. Verohallituksen ohje vuodelta 1997 ja KHO:n vuonna 2003 vahvistama tulkinta on johtanut siihen, että omien osakkeiden luovuttamisesta on saattanut syntyä aiheetonta veroetua tappion muodossa. Vastaavasti voiton syntyminen on voitu ehkäistä sillä, että osakkeet mitätöidään. Edellä selvitetyin perustein Arvelan työryhmän esittämää kantaa voidaan puoltaa. (Wires 2006: 5).

3.6 Suosiva menettely varojenjaossa

OYL 13:6.4:n mukaan vapaata omaa pääomaa voidaan kaikkien osakkeenomistajien suostumuksella jakaa myös muulla kuin 13:1.1:ssä tarkoitettulla tavalla, jollei yhtiöjärjestyksestä muuta johdu. Tällainen päätös voisi olla esimerkiksi niin merkittävän lahjoituksen tekeminen, ettei se enää olisi OYL:n 13:8 tarkoittamalla tavalla kohtuullinen.²⁴ Lisäksi yksimieliset osakkeenomistajat voivat esimerkiksi päättää jakaa vapaata omaa pääomaa muussa suhteessa kuin osakkeenomistuksen ja yhtiöjärjestyksen määräysten perusteella tulisi tehdä. (HE 109/2005: 151).

Arvelan työryhmän mukaan joustava menettely varojenjaossa saattaisi johtaa siihen, että verotuksellisenä osinkona ilmoitetaan osakkaan läheisille tehtyjä suorituksia, sekä suorituksia työpanoksen perusteella. Uusi säännös mahdollistaa myös sen, että osakassopimuksen perusteella

---

²⁴ Lahjoituksen määrää tulee voida pitää käyttötarkoitukseen sekä yhtiön tilaan ja muihin olosuhteisiin katsoen kohtuullisena. Hallitus saa käyttää sanottuun tarkoitukseen varoja, joiden merkitys yhtiön tila huomioon ottaen on vähäinen.

osakkaiden osuus yhtiön varoihin määräytyy eri tavalla kuin osakeyhtiölain tarkoittamat osakkeisiin perustuvat oikeudet. Osakassopimuksessa voitaisiin esimerkiksi todeta, että osakkaalla on oikeus saada varoja takaisin omistuksestaan riippumatta, vaikka henkilö olisi alun perin sijoittanut varoja yhtiön vapaan oman pääoman rahastoon. (VM 4/2006: 173).

Arvelan työryhmän suorittamassa kuulemisessa verovelvollisten edustajat eivät useimmissa tapauksissa ole pitäneet nyt tarkasteltua säännöstä verotuksellisesti ongelmallisena, koska osinkoa pyritään nykyisinkin ohjaamaan tehdyn työpanoksen mukaan käyttämällä erilaisia osakkeita. Yleensäkin sitä, että voitonjaolla korvataan yhtiössä tehtyä työtä, ei ole pidetty millään tavalla ongelmallisena. Kuitenkin jos osinko suunnataan osakkaan omaisille, verotus olisi kohdistettava osakkaaseen. Tämä ei kuitenkaan edellyttäisi muutoksia verolakeihin, vaan asiaan olisi mahdollista puuttua verotuksen kiertämistä koskevan normiston avulla. (VM 4/2006: 174).

OYL 13:6.4:n säännöksestä huolimatta osingon käsite olisi mahdollista jättää yleisten tulkintaperiaatteiden varaan. Ensinnäkin säännösten sisällyttäminen lakiin on huomattava lakitekninen ongelma. Selvänä on pidettävä sitä, että omistukseen liittymätön tulo ei voi olla tulevaisuudessakaan osinkoa. Ennen uuden osakeyhtiölain voimaantuloakin oli mahdollista, että yksimieliset osakkaat ilmoittivat jakaneensa osinkoa lain tai yhtiöjärjestyksen määräyksistä poiketen. Verotuksessa edellä mainitulla tavalla saatua tuloa ei kuitenkaan ole pidetty luonteeltaan osinkona. (VM 4/2006: 174).²⁵

Arvelan työryhmän näkemyksen mukaan osingon käsitettä koskeva nimellinen säännös tulisi kuitenkin sisällyttää lakiin käytännön syistä. Edellä käsiteltyjä omistuksesta poikkeavia suorituksia pidetään siviilioi-

---

²⁵ KHO 25.3.1981 T 1741. Yhtiö, jonka 50 osakkeen osakekannasta omisti yksi osakas 48 osaketta ja kaksi osakasta kumpikin yhden osakkeen, jakoi tilivuoden voitosta kullekin osakkeenomistajalleen 2 500 mk. KHO katsoi, ettei mainitulla tavalla tapahtunut voitonjako oikeuttanut osinkovähennykseen.

keudellisesti osinkona ja yhtiöt ilmoittavat ne verotuksessa osinkona. Osingon verottaminen ilmoituksesta poiketen yleisiin periaatteisiin vedoten aiheuttaisi hallinnollisia ongelmia. (VM 4/2006: 175).

Suurta epävarmuutta ja epäyhtenäisyyttä syntyisi myös silloin, jos osinkoverotus toimitettaisiin pelkän veron kiertämistä koskevan säännöksen pohjalta. Varmuus verotusmenettelyyn saataisiin vasta oikeuskäytännöstä useiden vuosien kuluttua. Jos laki sallii suosivan menettelyn, on epäselvää voitaisiinko osingonjaon veroseuraamukset edes määrätä veron kiertämistä koskevan säännöksen perusteella. (VM 4/2006: 175).

Mikäli työryhmän ehdottama säännös hyväksytään, se tulee vaikeuttamaan edellä käsiteltyjä mahdollisuuksia käyttää varojenjakomenettelyä lahjoitusten tekemiseen, osakkaiden työn palkitsemiseen ja osakassopimuksiin perustuviin yhtiön varoja koskeviin järjestelyihin. (VM 4/2006: 175).

3.6.1 Erisuuruinen osinko yhtiöjärjestyksen perusteella

OYL 3:1:n mukaan kaikki osakkeet tuottavat yhtiössä yhtäläiset oikeudet. Yhtiöjärjestykseen on kuitenkin mahdollista ottaa määräys siitä, että yhtiössä on tai voi olla oikeuksiltaan tai velvollisuuksiltaan toisistaan poikkeavia osakkeita. Osakkeiden välisistä eroista on oltava selvitys yhtiöjärjestyksessä. Säännös vastaa aiempaa osakeyhtiölakia, minkä perusteella voidaan todeta, että uusi osakeyhtiölaki estää sen, että yhtiöjärjestyksessä jätettäisiin vapaasti yhtiökokouksessa enemmistöpäätöksellä päätettäväksi, keille osakkaille tai mille osakkeille osinkoa maksetaan muita enemmän. (VM 4/2006: 175).

Uusi osakeyhtiölaki saattaa mahdollistaa sen, että yhtiöjärjestyksiin sisällytetään määräyksiä siitä, että varoja ei jaeta saman sarjan osakkeille osakekohtaisesti samaa määrää vaan että varojenjakoo perustuu johonkin

muuhun seikkaan kuin osakeomistukseen, kuten yhtiön hyväksi tehty työ, yhtiön palveluksen käyttö ja yhtiön tuotteiden osto. Verotuksessa tällainen olisi ongelmallista, jos osinkona ei maksettaisikaan pääoman tuottoa vaan korvausta työstä. VM 4/2006: 176).

Yhtiöjärjestykseen tulee ottaa täsmällinen määräys osingon perusteesta siten, että voiton jakaminen ei jää osakkaiden kesken sovittavaksi. Määräys on riittävän yksiselitteinen esimerkiksi silloin, kun yhtiön laskentatoimi hoidetaan siten, että kuhunkin osakesarjaan liittyvä tulos on todennettavissa. Tällöin yhtiöjärjestyksen määräys on osakeyhtiölain lähtökohtien mukainen. Jos taas yhtiöjärjestyksessä on määräys, että osinko jaetaan yhtiössä työskentelevien osakkaiden kesken tehtyjen työmäärien suhteessa, on tilanne toinen, koska jaetulla määrällä ei ole yhteyttä osakkeisiin. OYL 13:1:n mukaan yhtiön varoja voidaan jakaa osakkeenomistajille ja varojen jakaminen ulkopuolisille voi olla varojenjakona vain OYL:n 13:8:ssä tarkoitettu lahja. Edellä mainituin perustein selvää on, että yhtiöjärjestyksen mukainen varojenjakoa muulle kuin osakkaalle ei voi olla osinkoa. (VM 4/2006: 176; Kellas 2006: 8).

Arvelan työryhmä korostaa sitä, että uuden osakeyhtiölain säännösten tulkinnat eivät saa johtaa yhtiöjärjestyksiin, joilla työn arvoa tai muuta kuin osingonluonteista tuloa voidaan muuntaa edullisemmin verotetuksi osingoksi. Koska uusi osakeyhtiölaki on tätä kirjoitettaessa tullut juuri voimaan, on epäselvää millaisia yhtiöjärjestyksiä uuden lain voidaan katsoa sallivan. Lähtökohtana Arvelan työryhmä pitää kuitenkin sitä, että osingonjaon on tapahduttava lain tai yhtiöjärjestyksen mukaan. (VM 4/2006: 176-177).

Työryhmän mukaan tulisi edellyttää, että myös yhtiöjärjestyksessä varat määrätään jaettavaksi osakeyhtiön luonteen mukaisesti yhtiöjärjestyksestä yksiselitteisesti ilmenevillä perusteilla osakkaille. Jos yhtiöjärjestyksessä määrätään osingon jakamisesta tietylle henkilölle tai osingon jakautu-

minen osakkaiden kesken jätetään yhtiökokouksen harkintaan, kyse ei ole taloudellisessa mielessä osingosta. (VM 4/2006: 176-177).

3.6.2 Varojen jako laista tai yhtiöjärjestyksestä poiketen

Edellä käsitellyn mukaisesti varojen jaosta yksimielisellä päätöksellä ja yhtiöjärjestyksestä poiketen tulisi säätää verolaissa. Menettelyssä on Arvelan työryhmän mukaan osakkaiden osalta kyse osinkotulon käytöstä ja osinko on katsottava siihen oikeutetun ja tulosta määränneen osinkotuloksi. Arvelan työryhmä ehdottaa että verolakeihin sisällytetään säännös, jonka mukaan jaettu määrä luetaan osakkaiden tuloksi sen mukaan kuin he ovat olleet osinkoon lain mukaan oikeutettuja, jos yhtiö on jakanut varoja OYL 13:6.4:n nojalla tai muuten poiketen osakkeiden lain mukaisesta osinko-oikeudesta. Säännöstä sovellettaisiin kaikkeen sellaiseen varojenjakoon, jota verotuksessa käsitellään osinkona. (VM 4/2006: 177).

Arvelan työryhmän mukaan varojenjako muille kuin osakkaille ei ole perusteltua pitää osakkaan osinkotulon käyttönä kuitenkaan eräissä tilanteissa. Mikäli yhtiön varoja jaetaan työntekijöille kannustinjärjestelmän puitteissa tuloksen perusteella yhtiökokouksen yksipuolisella päätöksellä, suorituksia käsitellään yhtiön kirjanpidossa palkkana eikä osinkona. Yhtiö voi myös OYL 13:8: mukaan jakaa varoja antamalla lahjoja yleishyödylliseen tarkoitukseen. Näitä lahjoituksia ei ole tarkoituksenmukaista pitää osakkaan osinkotulon käyttönä. Kuitenkin lahjoitukset muihin kuin yleishyödyllisiin tarkoituksiin tai kohtuuttoman suuret lahjoitukset on katsottava osakkaan osinkotulon käytöksi. Verolakeihin tulisi ottaa selventävä säännös edellä selvitettyjä tilanteita varten. Säännös ei kuitenkaan koski niitä tilanteita, joissa yhtiön palveluksista tai esimerkiksi korko luotosta määräytyy vuosivoiton tai jakokelpoisten varojen määrän perusteella, koska tämän tyyppisissä tilanteissa ei ole kysymys OYL 13 luvussa tarkoitettusta varojen jakamisesta. (VM 4/2006: 177).

Varojen poikkeukselliselle jakamiselle voi olla useita eri perusteita, kuten lahjoitustarkoitus osakkaan läheiselle, yhtiön tai osakkaan hyväksi tehdyn työn palkitseminen taikka menettelyn liittyminen osakkaiden välisiin tai muihin siviilioikeudellisiin järjestelyihin. Arvelan työryhmän mukaan siitä seikasta, miten suoritus otetaan huomioon sen saajan verotuksessa, ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää lakiin säännöstä, vaan se jäisi tilannekohtaisesti arvioitavaksi. Yhtiön hyväksi tehdyn työn perusteella saatua tuloa verotettaisiin ansiotulona. Työpanoksen korvaaminen osinkona tulisi hyvin ankarasti verotetuksi, koska tulosta verotettaisiin sekä osakasta että työntekijää, ja suoritukseen liittyisi vielä vähennyskeltottomuus. Työryhmän näkemyksen mukaan mitään perusteita ei kuitenkaan ole sille, että korvausta työstä maksettaisiin osingon nimellä. (VM 4/2006: 178).

Edellä esitetyn perusteella Arvelan työryhmä on päättänyt ehdottamaan, että osinkotulon verottamista koskevaan pykälään sisällytettäisiin säännös, jonka mukaan yhtiön jakaessa varoja poiketen osakkaiden lain tai yhtiöjärjestyksen mukaisesta osinko-oikeudesta, jaettu määrä luetaan osakkaiden tuloksi sen mukaan kuin he ovat olleet osinkoon lain tai yhtiöjärjestyksen määräykseen mukaan oikeutettuja. (VM 4/2006: 178).

Työryhmän esittämä säännös lain tai yhtiöjärjestyksen mukaisesta osinko-oikeudesta poikkeavan osingonjaon verottamisesta näyttäisi erittäin vaikeasti sovellettavalta. Suosivan menettelyn verokohtelussa tilanteet voidaan ratkaista nykyisen verotuskäytännön pohjalta veronkiertoa ja peiteltyä osinkoa sekä lahja- ja ansiotuloverotussäännösten avulla. Näin ollen olisi tarpeetonta laatia tulkinnanvaraisia tilanteita varten epäselvää säännöstä. Verotusmenettelyssä ja verotarkastusten yhteydessä tehtävien tulkintojen moninaisuus tulisi asettamaan osakkaat räikeästi eriarvoiseen asemaan toisiinsa verrattuna. (Järventaus – Romppainen 2006: 5).

Mikäli Arvelan työryhmän ehdottama muutos toteutettaisiin, olisi edelleen mahdollista sopia osingonjaosta osakkaiden kesken ottamalla asiasta

määräys yhtiöjärjestykseen. Tämän vuoksi vaikuttaisi tarpeettomalta vaikeuttaa siviilioikeudellisia menettelyjä, joilla tähän tavoitteeseen päästään. Uuden osakeyhtiölain tavoitteena on lisätä pienosakeyhtiöissä toimimisen joustavuutta. Perhepiirissä tai muuten intressiyhteydessä olevien osakkaiden kesken on ajateltavissa, että on aihetta verotuksessa puuttua osakkaiden päättämään osingonjakoon. Tämän vuoksi suosivaan voitonjakoon puuttuminen tulisi jättää veron kiertämistä koskevan säännöksen varaan. (Wires 2006: 4).

3.6.3 Muu suosiva menettely

Edellä käsitellyn suosivan osingonjaon lisäksi uudessa osakeyhtiölaissa on säännöksiä, jotka mahdollistavat osakeomistuksen suhteesta poikkeamisen osakkeiden luovuttamisessa ja hankkimisessa. Poikkeus voidaan tehdä yhtiöjärjestyksen perusteella tai yhtiökokouksen päätöksellä. Kahden kolmasosan määräenemmistö voi päättää suunnatusta annista OYL 9:2:n perusteella, optio-oikeuksien tai muiden erityisten oikeuksien antamisesta OYL 10:2:n perusteella ja yhtiön omien osakkeiden suunnatusta hankkimisesta OYL 15:6:n perusteella. Uuden lain mukaan osakeanti voi olla myös maksuton. (VM 4/2006: 178).

Työntekijöitä voidaan uuden lain myötä palkita aiempaa joustavammin esimerkiksi suunnatulla maksuttomalla tai alihintaisella osakeannilla. Työsuhde-etuisuuksista on säädetty TVL 66 §:ssä, jonka mukaan ansio-tuloa on etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta merkitä yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää hintaa alempaan hintaan. Etu on veronalaista siltä osin, kuin osakkeen hinnasta saatu alennus on enemmän kuin 10 prosenttia osakkeen tai osuuden käyvästä hinnasta. Jos etu ei ole henkilöstön enemmistön käytettävissä, saatu alennus on kokonaan veronalaista tuloa. (VM 4/2006: 178).

TVL 66 § saattaa uuden osakeyhtiölain voimaan tulon myötä tuottaa ongelmia edun saantiajankohdan ja arvostuksen osalta. Yhtiökokouksella on oikeus päättää suunnattua antia koskevasta osakeantivaltuudesta. Jos valtuutus päätöksessä ei ole muuta mainittu, valtuutus on voimassa toistaiseksi, mutta listayhtiöissä kuitenkin viisi vuotta. Koska työntekijöiden oikeuteen saada osakkeita voidaan liittää ehtoja, voi syntyä epäselvyyttä tulon realisoitumisen ja tulon laskemisen ajankohdasta. (VM 4/2006: 179).

Uuden osakeyhtiölain mahdollistamista palkitsemisjärjestelmistä on tässä vaiheessa vain vähän tietoa, jonka vuoksi on vaikea ottaa kantaa verotuksen uudistamistarpeisiin tältä osin. Nykytilanteessa näyttääkin siltä, että TVL 66 §:n säännös soveltuu myös uuden osakeyhtiölain tarjoamiin uusiin mahdollisuuksiin. Osakeomistuksen suhteesta poikkeaminen osakkeiden luovuttamisessa ja hankkimisessa voi johtaa pyrkimykseen siirtää varallisuutta henkilöltä toiselle. Tällaisia siirtoja tulisi verottaa lahjana, ellei muuta erityistä perustetta ilmene. (Lakari 2006b: 55; VM 4/2006: 179).

4 LAITON VAROJENJAKO, PEITELTY OSINKO JA OSAKASLAINA

4.1 Laiton varojenjako

Laitonta varojenjako osakeyhtiöoikeudellisessa mielessä on sellainen varojenjako, jossa ei noudateta varojenjako koskevia määrällisiä rajoituksia tai varojenjaosta säädettyä menettelyä. Uudessa osakeyhtiölaissa varojenjako on erikseen määritetty, mutta siitä huolimatta vallitsevaa oikeustilaa ei ole ollut uuden osakeyhtiölain voimaantulon myötä tarkoitus muuttaa. (VM 4/2006: 180).

Laillisista varojenjaketavoista on säännelty OYL 13 luvussa. Muu liiketapahtuma kuin OYL 13:1:n mukaiset lailliset varojenjaketavat, joka vähen-

tää yhtiön varoja tai lisää sen velkoja ilman liiketaloudellisia perusteita, on laitonta varojenjako. Laitonta varojenjako koskevat säännökset koskevat varojenjako muillekin kuin osakkaille. Arvioitaessa onko tarkoitus ollut liiketaloudellinen vai ei, olennaista ei ole se, osoittautuuko toimi jälkikäteen yhtiölle tappiolliseksi, vaan se, millä perusteella toimenpide on tehty. Siten ratkaisevaa on se, olisiko päätöksen tekijöiden pitänyt tietää, ettei päätös ole liiketaloudellisesti perusteltu. (HE 109/2005: 146).

OYL 13:4:n mukaan vastoin lain tai yhtiöjärjestyksen säännöksiä saadut varat on palautettava, jos saaja tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että jakaminen tapahtui vastoin lain säännöksiä. OYL 22 luvun mukaisesti yhtiön hallitus tai muu asianomainen toimielin on laittoman voitonjaon perusteella vahingonkorvausvelvollinen. (VM 4/2006: 180).

Laiton varojenjako on määritelty siten, että ensinnäkin laittomasta varojen jakamisesta on kysymys silloin, kun varojenjako ei ole ollut käytettävissä jakokelpoisia varoja eli vapaata omaa pääomaa, josta on vähennetty yhtiöjärjestyksen mukaan vähennettävät varat. Toiseksi varojenjaossa on noudatettava varojenjako koskevia menettelysäännöksiä. Kolmanneksi varojen jako on laitonta, jos varojenjaosta päätettäessä tiedetään tai olisi pitänyt tietää yhtiön olevan maksukyvytön tai varojenjaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden. Neljäntenä varojen jako on laitonta, jos liiketapahduma vähentää yhtiön varoja tai lisää sen velkoja ilman liiketaloudellista perustetta. (VM 4/2006: 181).

Jos yhtiön varoja on jaettu velkojien suojaa tai omistajien yhdenvertaisuutta loukaten, on kyseessä laitton jako. Uudessa osakeyhtiölaissa laittoman jaon sääntely ulotetaan omistajien lisäksi myös muihin varoja saaneisiin henkilöihin. Vastuupiiri ei sinällään laajene, koska oikeuskirjallisuudessa on katsottu myös aiemman lain määräysten koskevan muille kuin omistajille laittomasti jaettuja varoja. Uuden osakeyhtiölain mukaan varojen jakamista koskevan päätöksen tehneiden henkilöiden on ennen päätöksen-

tekoa varmistuttava riittävässä määrin siitä, että varojen jakaminen ei tapahdu lain tai yhtiöjärjestyksen vastaisesti. (Nikulainen 2006: 16).

Jo aiemman lain mukaan vapaan oman pääoman jakamisesta voitiin sopia osakkaiden yksimielisellä sopimuksella esimerkiksi osakeomistusten suhteesta poikkeavasti. Vakiintuneena periaatteena on, että osakkeenomistajat voivat yksimielisinä päättää haluamallaan tavalla sellaisesta yhtiön varojen käytöstä, joka ei vaikuta velkojien asemaan. Näin ollen uusi osakeyhtiölaki ei laajenna jakomahdollisuuksia verrattuna vanhaan lakiin. Maksukykyisyydesti varojen jaon lisäedellytyksenä sen sijaan rajoittaa yksimielisten osakkaiden oikeutta päättää vapaan oman pääoman jakamisesta aiempaan lakiin verrattuna. (OM 17.2.2005: 2).

4.1.1 Laittoman varojenjaon verotus

Selvää on, että jakokelpoisia varoja koskevilla säännöksillä on keskeinen merkitys verotuksen kannalta. Kuitenkin veronsaajalta puuttuvat riittävän tehokkaat yhtiöoikeudelliset keinot jakokelpoiset varat ylittävien varojenjaon estämiseksi. Esimerkiksi laittomasti jaettujen varojen palauttamista koskevalla OYL 13:4:n säännöksellä ei ole veronsaajan kannalta merkitystä samoin kuin OYL 22 luvun vahingonkorvausvelvollisuuskään ei estä verotuksessa realisoitumattomien varojen jakamista. Tämä johtuu siitä, että jaon ei voida katsoa aiheuttavan lainkohdassa tarkoitettua vahinkoa. Muutoinkaan verotuksellisten tavoitteiden toteuttaminen vahingonkorvauskanteella ei ole perusteltua. (VM 4/2006: 183).

Jakokelpoisten varojen ylittävä varojenjako on ongelmallista veronsaajan kannalta siksi, että yhtiö ei ole maksanut jaetuista varoista veroa. Yhtiön hallituksen ja sen alaisen tilinpäätöksen laadinnasta vastaavan henkilöstön tehtävänä on jakoon käytettävissä olevien varojen määrän selvittäminen. Vähemmistöosakkaat vain harvoin ovat tietoisia jakokelpoisuuteen vaikuttavista yksityiskohdista. Osakkaan kannalta osinko verotetaan aina samalla tavalla riippumatta siitä, ovatko varat jakokelpoisia vai eivät yhti-

ön kirjanpidon mukaan. Näin ollen on perusteltua ajatella, että laittoman varojenjaon verotus kohdistetaan yhtiöön. (VM 4/2006: 183).

Yritysverotuksen kehittämistyöryhmä on kuitenkin päätenyt siihen, että jakokelvottomien varojen jaon veroseuraamukset kohdistetaan osakkaaseen. Osakas ei ole laittoman varojen jaon perusteella oikeutettu osinkoverotuksen mukaiseen huojennukseen. Huojennuksen perusteena on se, että yhtiötasolla osinkona jaetusta määrästä on maksettu vero. Koska laittoman varojenjaon osalta yhtiö ei ole maksanut veroa, laitton varojenjako on verotettava kokonaisuudessaan osakkeenomistajalla. Tulolajiin laittoman varojenjaon ei kuitenkaan katsota vaikuttavan vaan listayhtiöstä saadut varat katsottaisiin edelleen pääomatuloksi. Noteeraamattomasta yhtiöstä saatu osinko jaettaisiin edelleen pääomatulo- ja ansiotuloosuuteen. Käytännössä osinko olisi yleensä ansiotuloa, koska jakavalla yhtiöllä ei yleensä ole pääomatuloa kerryttävää nettovarallisuutta. (VM 4/2006: 184).

Työryhmä katsookin, että edellä selvitetyt periaatteet laittoman varojenjaon verotuksessa ovat linjassa tuloverotuksen yleisten periaatteiden kanssa. Näin ollen luonnollisen henkilön saama tulo on lähtökohtaisesti ansiotuloa, ja pääomatulona verotetaan vain sellainen tulo, jota varallisuuden katsotaan kerryttäneen ja joka on laissa erikseen pääomatuloksi määritelty. (VM 4/2006: 184).

Osingonsaajaan kohdistuvat laittoman varojen jaon seuraamukset ovat kuitenkin ongelmallisia, koska laittomasta jaosta ei yleensä ilmoiteta yhtiön antaessa tietoja osakkaiden verotusta varten. Laitonta varojenjakoä syntyy usein tilanteessa, jossa vapaan oman pääoman määrää kuvaava tilinpäätös on laadittu virheellisesti. Virheelliseen tilinpäätökseen perustuvat veroseuraamukset havaitaan usein vasta verotarkastuksessa. Tästä johtuu, että osakkaiden verotuksessa asia tulee esille vasta säännönmukaisen verotuksen päätyttyä. Työryhmä on kuitenkin mietinnössään pää-

tynyt siihen, että säännöksen säilyttäminen on perusteltua, koska sillä on ennalta estävää vaikutusta. Säännöksellä odotetaan olevan vaikutusta varojenjako säännösten noudattamisessa etenkin sellaisissa yhtiöissä, joilla on laaja omistajakunta. (VM 4/2006: 184).

Yhteisöjen saamat osingot ovat lähtökohtaisesti verovapaita. EVL 6b §:n mukaan osinkoa jakaneen yhtiön osakkeiden luovutusvoitto on verovapaata. Tällöin laittoman varojen jaon verottaminen täysimääräisenä ei vaikuta perustellulta. Tämä voi kuitenkin vaikuttaa epäjohdonmukaiselta peiteltyyn osingon verotukseen verrattuna. Peitelty osinko katsotaan osakkaan ansiotuloksi 70 prosenttisesti, ja siitä verotetaan myös yhteisöä. Näin ollen yhteisöjen vapauttaminen laittoman jaon verotuksesta ei olisi täysin johdonmukaista. Yhteisön verottamista laittomasta jaosta tulisi näin ollen tarkastella yhdessä peiteltyyn osingon verottamista koskevien säännösten kanssa. (VM 4/2006: 184).

Laitonta varojenjako on myös sellainen tilanne, kun varojenjaossa ei ole noudatettu varojenjako koskevia menettelysäännöksiä taikka liiketapahduma vähentää yhtiön varoja tai lisää sen velkoja ilman liiketaloudellista syytä. Useimmiten tällaisissa tilanteissa on kyse peitellystä osingonjaosta. Näissä tilanteissa ei välttämättä ole käytettävissä jakokelpoisia varoja, mikä tukee sitä, ettei verokohtelun tulisi poiketa täyden ansiotuloverotuksen mallista. Edelleen laitonta varojenjako on tilanne, jolloin varoja jaettaessa olisi pitänyt tietää siitä aiheutuvan maksukyvyttömyyden. Maksukykyisyysvaatimuksen perusteella osingonjakoa ei kuitenkaan voida verotuksessa katsoa laittomaksi. Kysymys on velkojaa suojaavasta erityisäännöksestä, josta voi aiheutua palautus- tai vahingonkorvausvelvollisuus, mutta joka ei sovellu verotuksen perusteeksi. (VM 4/2006: 184).

Arvelan työryhmän ehdotuksen mukaan siltä osin kuin yhtiön varojenkoon ei ole ollut käytettävissä osakeyhtiölain mukaan jakokelpoisia varoja, jaettu määrä olisi yksityishenkilölle kokonaan veronalaista tuloa. Lista-

tusta yhtiöstä jaettu määrä olisi pääomatuloa ja listaamattomasta yhtiöstä jaettu määrä olisi ansiotuloa. Arvelan työryhmän laitonta varojenjako koskevaa esitystä voidaan kuitenkin pitää tarpeettomana, koska laittomasta varojen jaosta on varsin ankarat seuraamussäännökset uudessa osakeyhtiölaissa. (VM 4/2006: 184).

Ehdotettuun sääntelyyn liittyy riski erillisestä "vain verotuksellisesti" laitton varojen jaon käsitteestä, vaikka esityksessä muutoin ehdotettavat varojen jaon rajoitukset olisivatkin yhtiöoikeudellisia. On myös huomattava, että ehdotetut seuraamukset kohdistuisivat osakkaaseen, joka on asiaan nähden usein täysin ulkopuolinen ja jolla esimerkiksi listayhtiöiden osalta ei ehkä ole käytännössä mahdollisuuksia itse vaikuttaa varojen jakoon taikka arvioida sitä, onko varojen jako laitton. (Fogelholm – Kontkanen 2006: 7).

Laitton jako on sanktioitu myös rikosoikeudellisesti.²⁶ Rikoksella saatua hyötyä ei ole katsottu veronalaiseksi. Kun laittomaan varojenjako liittyy täysimääräinen varojen palautusvelvollisuus, ei ole perusteltua ryhtyä tällaista taloudellista hyötyä erikseen verottamaan Arvelan työryhmän esityksen mukaisesti. Laitton varojen jaon käsitteleminen verotuksessa osingonjakoa ankarammin johtaisi erittäin vaikeisiin tulkintatilanteisiin. (Järventausta – Romppainen 2006: 5).

Arvelan työryhmän ehdotuksen mukaan laitton varojen jaon tilanteessa luonnollisen henkilön saadessa varoja noteeratusta yhtiöstä, varat verotetaan kokonaan pääomatulona ja ansiotulona, jos varat on jaettu noteeraamattomasta yhtiöstä. Kun saajana on yhteisö, asia on jätetty jatkovalmistelun varaan. Ehdotus on ongelmallinen, koska tähän asti vallinneen käsityksen mukaan veronormit eivät ole toimineet yhtiöoikeuden rikkomusten sanktionormeina. Työryhmän ehdotus sanktioisi sekä yhtiöoikeudellisesti laitton osingonjaon sekä verotuksellisesti laitton ja-

---

²⁶ Osakeyhtiölakirikos (OYL 25:1.1) ja velallisen epärehellisyys (RL 39:1).

on, mikä tapahtuu vahvistetun välitilinpäätöksen perusteella eikä viimeksi päättyneen tilikauden mukaisen tilinpäätöksen perusteella. Maksukykyisyydestiin liittyvää rikkomusta ei kuitenkaan ole verosäännöksissä ehdotettu sanktioitavaksi. Jaetut varat verotetaan osinkona tai luovutusvoittona riippumatta siitä, oliko yhtiö maksukyvytön tai tuliko se varojenjakon vuoksi maksukyvyttömäksi. (Kellas 2006: 8).

4.1.2 Varojenjakko välitilinpäätöksen perusteella

Vanhan osakeyhtiölain mukaan voitonjako ei saanut ylittää viimeksi päättyneeltä tilikaudelta vahvistetun taseen mukaisen voiton ja yhtiön muun vapaan oman pääoman yhteismäärää vähennettynä lainkohdassa mainituilla erillä. OYL 13:3:n mukaan varojen jakaminen perustuu viimeksi vahvistettuun tilintarkastettuun tilinpäätökseen. Jaossa on huomioitava tilinpäätöksen laatimisen jälkeen yhtiön taloudellisessa asemassa tapahtuneet olennaiset muutokset. Tilinpäätös on vahvistettava OYL 5:3:n mukaan varsinaisessa yhtiökokouksessa ja tilinpäätös on tarkastettava. Säännöksissä ei ole suoraa ilmaisua siitä, että vahvistetulla tilinpäätöksellä tarkoitettaisiin muuta tilinpäätöstä kuin koko tilikauden käsittävää tilinpäätöstä. (VM 4/2006: 185).

Toisaalta hallituksen esityksen perustelujen mukaan OYL 13:3:n mukainen säännös näyttäisi tekevän mahdolliseksi voitonjaon meneillään olevalta tilikaudelta (HE 109/2005: 149).²⁷ Arvelan työryhmän mukaan on tärkeää, että voittoa ei jaeta verottamattomista varoista. Säännös aiheuttaa tältä näkökannalta ongelmia harvainyhtiöiden osinkoverotuksessa. Maksukykyisyyden säilyessä yhtiö voi jakaa kesken tilikauden varoja sellaisen tuloksen perusteella, jota ei lopulta tilikaudella muodostukaan. Tämän tyyppisissä tapauksissa verolainsäädäntö hankaloittaisi kuitenkin

---

²⁷ OYL 13:3:ssä viitataan yleensä viimeksi vahvistettuun tilinpäätökseen eikä siihen, että tilinpäätöksen tulisi olla viimeksi päättyneeltä tilikaudelta.

perusteettomasti yhtiöoikeudellisesti hyväksytyjen toimintatapojen hyödyntämistä (Lakari 2006a: 11; VM 4/2006: 186).

Säännös mahdollistaa myös menettelyn, jossa jakautumisessa tai kombinaatiosulautumisessa syntynyt yhtiö jakaa ensimmäisessä varsinaisessa yhtiökokouksessa yhtiössä oleva vapaata omaa pääomaa, vaikka yhtiö ei ole toiminut täyttä tilikautta. Tilanne vastaa aiempaa osakeyhtiölakia, eikä sitä ole pidetty verotuksellisenä ongelmana. (HE 109/2005: 149).

Voitan jakaminen meneillään olevalta tilikaudelta ei ole oikeudellisesti selkeää. Arvelan työryhmä pitää epäselvänä sitä, voiko vahvistettu tilinpäätös osakeyhtiöoikeudellisessa käsitteistössä tarkoittaa muuta kuin päättyneeltä tilikaudelta vahvistettua tilinpäätöstä. Näin ollen verosäännösten muuttamisella ei olisi tarvetta. Siitä huolimatta, että kesken tilikauden tapahtuvia jakoja voitaisiin jatkossa perustella OYL:n 12:2:n perusteella, jakokelpoisuutta on kuitenkin verotuksessa arvioitava viimeisen tilikauden tilinpäätöksen perusteella. Jos jakokelpoisia varoja ei tämän tilikauden tilinpäätöksen perusteella ole ollut, on kysymys verotuksellisesti laittomasta varojen jaosta. (VM 4/2006: 186).

Työryhmän edellä esittämä määrittely laittomalle varojenjaolle perustuu käsitykseen, että jakokelpoisten varojen määrä tulee aina selvittää viimeisimmän päättyneen tilikauden tilinpäätöksen perusteella. Järventaus ja Romppainen lähtevät siitä, että uusi osakeyhtiölaki näyttäisi kuitenkin sallivan varojenjaon myös kesken tilikauden laaditun tilinpäätöksen eli välitilinpäätöksen perusteella. Työryhmä on puolustanut veronsaajan intressiä, mikä ei kuitenkaan millään tavoin tule loukatuksi uuden osakeyhtiölain sallimassa osingonjakotilanteessa, jos yhtiön tilinpäätös tilikauden päättyessä osoittaa riittävän määrän jakokelpoisia varoja olevan käytettävissä. Tällöin varat tulevat verotettavaksi normaaliin tapaan. Missään tapauksessa varojenjako ei voi tällöin itsestään selvästi pitää verotukses-

sa laittomana eikä varojenjako tule kohdistaa mahdollisesti haitallisia veroseuraamuksia. (Järventaus – Romppainen 2006: 5-6).

Uuden osakeyhtiölain sanamuodon mukaan varojenjaon tulee perustua vahvistettuun tilinpäätökseen. Hallituksen esityksessä on selkeästi todettu, että vahvistettu tilinpäätös voi olla välitilinpäätös (HE 109/2005: 145).²⁸ Lisäksi talousvaliokunta täsmensi, että tällaisen varojenjaon perusteena olevan tilinpäätöksen tulee olla tilintarkastettu (TaVM 7/2006: 11).²⁹ Riistaman esittämän kannan mukaan voitonjako voi tapahtua alkavalta tai meneillään olevalta tilikaudelta vahvistetun tilinpäätöksen perusteella. Voitonjaon ei tarvitse perustua tilikaudelta vahvistettuun tilinpäätökseen, mikä mahdollistaa pääomadirektiivin mukaisen ns. väliosingon jaon yhtiökokouksen vahvistaman välitilinpäätöksen perusteella. (Riistama 2004b: 261).

Väliosinkoa voitaisiin kuitenkin jakaa ainoastaan silloin, kun tilinpäätöstä sääntelevät normit sen sallivat. Tilinpäätössäännöksissä ei ole käsitelty lainkaan välitilinpäätöstä. Tämän vuoksi välitilinpäätöksen tulisi soveltaa yleisiä tilinpäätöksen laadintaa koskevia säännöksiä. OYL 8:4:n mukaan yhtiön tilikaudesta määrätään yhtiötä perustettaessa perustamissopimuksessa tai yhtiöjärjestyksessä ja KPL 1:4.1:n mukaan tilikausi on 12 kuukautta.³⁰ TTL 17.1 §:n mukaan tilintarkastus sisältää yhteisön ja säätiön tilikauden kirjanpidon ja tilinpäätöksen sekä hallinnon tarkastuksen. Edellä selvitetyn perusteiden väliosinkoa on mahdollista maksaa vain silloin, jos muusta laista ei muuta johdu. Tämän vuoksi yhtiökokouksen on tehtävä päätös tilikauden muuttamisesta, jos tilikaudesta on määrätty perustamissopimuksessa. Jos tilikaudesta on määräys yhtiöjärjestyksessä, yhtiöjärjestyksestä on muutettava. Näiden säännösten vuoksi väliosingon mak-

²⁸ Hallituksen esityksessä todetaan, että varojen jakaminen voi perustua myös muuhun kuin päättyneeltä tilikaudelta vahvistettuun tilinpäätökseen.

²⁹ Talousvaliokunta viittasi hallituksen esitykseen, jossa on tarkoitettu, että varojen jaon perusteena oleva tilinpäätös on yhtiökokouksen vahvistamisen lisäksi tilintarkastajan tarkastama.

³⁰ Toimintaa aloitettaessa tai lopetettaessa taikka tilinpäätöksen ajankohtaa muutettaessa tilikausi saa olla tätä lyhyempi tai pitempi, kuitenkin enintään 18 kuukautta.

saminen on vaikeaa ja käytännössä mahdotonta. (Mähönen – Villa 2006b: 304).

Arvelan työryhmä on lähtenyt siitä, että sellaista varojenjako, joka ei perustu viimeksi päättyneeltä tilikaudelta vahvistetun tilinpäätöksen osoittamiin jakokelpoisiin varoihin, pidetään verotuksellisesti laittomana. Mikäli työryhmän ehdotus hyväksyttäisiin, luonnolliselle osakkaalle väliosinkoa pidettäisiin kokonaan veronalaisena ansiotulona silloin, kun yhtiö on listaamaton. Väliosinko ei olisi käytännössä verotuksellisista syistä mahdollinen, koska väliosingolle on tarvetta ainoastaan silloin, kun yhtiöllä ei ole jakokelpoisia varoja viimeksi päättyneen tilikauden mukaisen tilinpäätöksen perusteella. (Kellas 2006: 7).

4.2 Peitelty osinko

Peitellystä osingosta säädetään verotusmenettelylain 29 §:ssä. Säännöksen mukaan peiteltyllä osingolla tarkoitetaan rahanarvoista etuutta, jonka osakeyhtiö antaa osakkaansa tai tämän omaisen hyväksi osakkuusase-
man perusteella tavallisesta olennaisesti poikkeavan hinnoittelun johdos-
ta tai vastikkeetta. Peitellyllä osingolla tarkoitetaan myös omia osakkeita
hankkimalla tai lunastamalla taikka osakepääomaa, vararahastoa tai yli-
kurssirahastoa alentamalla osingosta menevän veron välttämiseksi jaet-
tuja varoja. Näin ollen lähes kaikki oman pääoman järjestelyyn liittyvät
transaktiot yhtiön ja osakkaan välillä sisältävät verotuksellisen riskin.³¹
(Lakari 2006b: 44).

Osakkaalla peiteltynä osinkona verotettava tulo ei ole täyden kahdenker-
taisen verotuksen kohteena. Peitellystä osingosta veronalaista tuloa on
70 % (TVL 33d.1 § ja EVL 6a.6 §). Tämä koskee sekä luonnollisen henki-

---

³¹ KHO 2003/2055, jossa osakkeiden lunastuksen ei katsottu tapahtuvan osingosta menevän veron välttämiseksi ja KHO 2005/884 mukainen tilanne, jossa veroviraston ennakkotiedossa katsottiin, ettei peiteltynä osinkona verotettavissa olevaa etua synny yli-
kurssirahaston ja osakepääoman alentamisesta.

lön että yhteisön peiteltyä osinkoa. Hallituksen esityksessä (92/2004) ja valtiovarainvaliokunnan mietinnössä (VaVM 12/2004) annetaan viesti, jolla pyritään ohjaamaan verotuskäytäntöä maltillisuuteen. Hallituksen esityksessä todetaan, että yhteisöjä verotetaan nykyisin suhteellisen harvoin peittelystä osingosta. (Tikka - Nykänen 2006: 26).

Peiteltyä osingonjakoa koskevat säännökset on vasta uudistettu yritys- ja pääomaverouudistuksen yhteydessä vuonna 2005 eikä näin ollen ole käytettävissä ennakkoratkaisuja uusien säännösten toimivuudesta. Laittoman varojen jaon verotuksella on kuitenkin olennainen liityntä peitellyn osingon verotukseen. Arvelan työryhmän mukaan peitellyn osingon 70 prosenttisesti verottamista voidaan perustella verotusmuodon ankaruudella, koska siihen liittyy usein myös tuloveron määrääminen yhtiölle. (VM 4/2006: 187).

Tilanne on kuitenkin toinen, jos menettely ei vaikuta yhtiön tulosta pienentävästi. Yhtiön varoja voisi siirtyä osakkaille yhtiön tulon muuttumatta. Tällöin olisi tarkoituksenmukaista, ettei verotus olisi lievempi kuin osakeyhtiölain päätöksentekomuotoja noudattaen toteutetussa laittomassa jaossa. Arvelan työryhmä tuo esille, että verolakien jatkovalmistelussa tulisi selvittää, voitaisiinko peitelty osinko lukea kokonaan ansiotuloksi ainakin niissä tapauksissa, joissa yhtiön tuloon ei tehdä lisäystä. (VM 4/2006: 187).

Työryhmän esitys peitellyn osingon lukemisesta kokonaisuudessaan ansiotuloksi vaikuttaa kuitenkin perusteettomalta. Tämä tarkoittaisi vuonna 2005 toteutetun peitellyn osingon verotuksen merkittävää kiristämistä 70 prosentista 100 prosenttiin. Useasti peiteltyksi osingoksi katsotut tilanteet ovat tulkinnanvaraisia. Näin ollen työryhmän ehdottama veronalaisen osuuden korottaminen on kohtuutonta. (Järventaus - Romppainen 2006: 6).

Arvelan työryhmä on esittänyt, että peiteltyyn osingon ei tulisi olla edullisemmin verotettua kuin laittoman varojen jaon. Tämän vuoksi peitelty osinko tulisi verottaa yksityishenkilöllä täysimääräisesti osakkaan tulona. Peitelty osinko on kuitenkin useimmiten yhtiölle vähennyskelvoton meno ja näin ollen se realisoituu tulon yhtiölle, joka taas johtaa verotuksen toteutumiseen yhtiötasolla. Vuoden 2005 verouudistuksen yhteydessä peitelty osinko ehdotettiin luettavaksi yksityishenkilöllä 100 prosenttisesti osakkaan tuloksi. Eduskunta hyväksyi kuitenkin peiteltyyn osingon 70 prosenttisesti osakkaan tuloksi. Lainsäätäjällä on siis lähimenneisyydessä ottanut selvän kannan peiteltyyn osingon verottamisesta. Peiteltyyn osingon verotuksen muuttamiseen ei näin ollen ole asiallisia syitä. (Wires 2006:4).

Arvelan työryhmä on ehdottanut, että uuden osakeyhtiölain mukaisen vapaan oman pääoman rahaston jakamista verotettaisiin osinkona. Tältä osin VML 29.2 § ei ole enää tarpeellinen. Osakepääoman alentamiseen ja omien osakkeiden hankintaan sen sijaan kohdistuisi osakkaalla edelleen luovutusvoiton verotus, vaikka kysymys on tosiasiallisesti varojenjaosta. Jos yhtiö pyrkii jakamaan osakkaille vapaata omaa pääomaa alentamalla osakepääomaa tai lunastamalla kaikilta osakkailta omistuksen suhteessa suurin osa osakkeista, niin tällaisissa tilanteissa VML 29.2 §:n säilyttämiselle on edelleen perusteita. (VM 4/2006: 187-188).

Veroetua osakepääoman alentamisessa ja omien osakkeiden hankinnassa syntyy pääasiassa siitä, että varoja jaetaan yli yhdeksän prosenttia nettovarallisuudesta, koska toimenpiteellä vältetään osingonjakoon liittyvä ansiotulon verotus. Arvelan työryhmän ehdotuksen mukaan VML:n 29.2 § tulisi muuttaa siten, että peiteltyllä osingolla tarkoitettaisiin osakepääomaa alentamalla ja omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla ansiotulona verotettavasta osingosta menevän veron välttämiseksi jaettuina varoja. (VM 4/2006: 188).

Työryhmän esittämä muutos VML 29.2 §:ään kuitenkin estäisi yhtiön mahdollisuuden itsenäisesti päättää varojen jakamisen tavasta. Nykyinen verotuskäytäntö on hyväksynyt yhtiössä tehdyt ratkaisut ja työryhmän esittämä uudistus poikkeaisi tästä kannasta. Ainoastaan peiteltyinä osinkona käsiteltävät tilanteet on voitu verotuksessa käsitellä toisin. Muutosta voidaan kuitenkin pitää perusteltuna, koska verotuskäytäntö on nykyisin paikoittain epäyhtenäistä ja välillä perusteettoman rajoittavaa. (Järventaus - Romppainen 2006: 6; Kellas 2006: 7).

4.3 Osakaslaina

Osakkeenomistajalla on mahdollisuus ottaa yhtiöltä lainaa menojensa rahoittamiseksi. Osakkaan yhtiöltä ottamaa lainaa kutsutaan osakaslainaksi. Aiemman osakeyhtiölain mukaan osakeyhtiö voi antaa rahalainoja yhtiön lähipiiriin kuuluvalla vain voitonjakokelpoisten varojen puitteissa. Lisäksi edellytettiin, että velallinen antaa turvaavan vakuuden. Säännös koski myös vakuuden antamista lähipiiriin kuuluvan henkilön velvoitteesta. Poikkeuksen muodosti kuitenkin tilanne, jolloin velallinen oli yhtiön kanssa samaan konserniin kuuluva osakeyhtiö tai osuuskunta taikka näihin rinnastuva ulkomainen yhteisö. Tällöin rahalainan sai antaa lähipiiriin kuuluvalla. Lisäksi eräissä muissakin tapauksissa kiellosta voitiin poiketa kaupallisilla perusteilla. Ehdottomasti kiellettyä oli kuitenkin rahalainan tai muiden yhtiön varojen antaminen siihen tarkoitukseen, että varojen saaja tai tämän lähipiiriin kuuluva hankkisi varoilla yhtiön tai samaan konserniin kuuluvan toisen yhteisön osakkeita. (VM 4/2006: 188).

Uudessa osakeyhtiölaissa ei ole edellä mainittuja lähipiirilainoja koskevia rajoituksia, koska hallituksen esityksen mukaan voimassa olevat yksityiskohtaiset säännökset ovat sikäli epäjohdonmukaisia, että niiden perusteluiksi esitettyjä ongelmia voi liittyä mihin tahansa yhtiön ja sen lähipiiriin välisiin toimenpiteisiin (HE 109/2005: 26). Perusteluissa on todettu, että sääntely on voinut perustua verotuksellisille näkökohdille ja tavoitteena

on ollut estää varojen jakaminen pitkäaikaisten lainojen muodossa. Kuitenkin vain harvoin on yhtiön toiminnan tai edun kannalta tarkoituksenmukaista lainata merkittäviä rahasummia omistajille tai johdon jäsenelle. Toisaalta vahingonkorvausta koskevat normit tehostavat oikeussuojaa tällaisia toimia kohtaan. (VM 4/2006: 188).

Nimenomaisten yhtiöoikeudellisten säännösten puuttuessa osakaslainoja ja annettuja vakuuksia arvioidaan osakeyhtiölain yleisten periaatteiden mukaisesti. Arviointi tulee tehdä OYL 1:5:n mukaisen yhtiön voiton tuottamisen tarkoituksen ja OYL 1:7:n mukaisen yhdenvertaisuuden periaatteen perusteella. Yleiset periaatteet eivät kiellä osakslainan antamista, kunhan lainan ehdot pysyvät yleisten periaatteiden rajoissa. Vaikka laina ei olisi hyväksyttävissä yleisten periaatteiden rajoissa, laina voi siitä huolimatta tulla verotetuksi osakslainana. (Mähönen – Villa 2006b: 331).

Osakslainojen verotuksesta on säännökset TVL:ssa. Säännöksiä sovelletaan vuonna 1998 ja sen jälkeen otettuihin osakslainoihin. Verosuunnittelussa on usein hyödynnetty osakslainan mahdollisuutta nostaa varoja yhtiöstä ilman välittömiä veroseuraamuksia. Osakslainaa on usein käytetty etenkin pienissä yhtiöissä osingonjakoa korvaavana keinona tyydyttää omistajien rahantarvetta. Osinkoa ei välttämättä haluta nostaa kuin se määrä, joka tulee pääomatulona verotettavaksi. Tällä tavoin yhtiön varoja saadaan osakkeenomistajien käyttöön ilman ansiotuloverotusta. (VM 4/2006: 189).

Osakslainan verotusta koskevan lakiesityksen valmistelun yhteydessä esillä oli useita vaihtoehtoisia tapoja osakslainan verottamiseksi, kuten osakslainan verottaminen ansiotulona tai normaalin osinkoverotuksen soveltaminen osakslainoihin. Osakslainan verottaminen saattaisi kuitenkin johtaa perusteettoman edulliseen tulokseen siinä tapauksessa, jos verovelvollisen tulot takaisinmaksuvuonna ovat merkittävästi nostovuotta korkeammat. Tämä johtuu ansiotulojen progressiivisesta verotuksesta.

Jos laina maksettaisiin takaisin vasta määräajan jälkeen, lainan katsominen ansiotuloksi olisi merkinnyt ankaraa verotusta verrattuna peiteltyyn osingon verokohteluun. (VM 4/2006: 189).

TVL 53a §:n mukaan osakeyhtiöstä verovuonna saatu laina on pääomatuloa osakkaalle siltä osin kuin laina on maksamatta verovuoden päättyessä, jos osakas, hänen perheenjäsenensä tai he yhdessä omistavat suoraan tai välillisesti vähintään 10 % yhtiön osakkeista tai heillä on vastaava osuus yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. Säännöksessä tarkoitetaan osakkaan verovuotta, ei lainan antaneen yhtiön verovuotta. Lainan ottajan tulee olla luonnollinen henkilö. Omistusosuutta laskettaessa huomioidaan lainan ottajan verovuoden lopun omistustilanne. Alla olevassa esimerkissä on havainnollistettu osakaslainan verotusta osakkeenomistajalla.

Osakkeenomistaja ottaa lainaa yhtiöltään 10.1.2005 yhteensä 20.000 euroa ja maksaa lainaa takaisin ennen kalenterivuoden päättymistä 10.000 euroa. Näin ollen vuoden lopussa osakaslainasta on maksamatta vielä 10.000 euroa. Jos osakkeenomistajan omistusosuus yhtiöstä yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa on vähintään 10 prosenttia vuoden lopussa, osakkaan pääomatulona verotetaan 10.000 euroa vuoden 2005 verotuksessa. Jos omistusosuus olisi alle 10 % verovuoden päättyessä, lainaa ei verotettaisi lainkaan.

Maksettaessa lainaa takaisin sen verovuoden päättymisen jälkeen, jolloin laina saatiin yhtiöltä, osakas voi vähentää takaisin maksetun lainan määrän mahdollisista pääomatuloistaan viimeistään viidentenä vuonna lainan saamisen jälkeen (TVL 54 c). TVL 131.1 §:n mukaan, jos osakkaalla ei ole pääomatuloja, joista vähennys voidaan tehdä, osakas voi saada hyväkseen alijäämähyvityksen, jonka yleisrajana on 1.400 euroa. TVL 131.6 §:n mukaan yrittäjäosakkaille myönnetään kuitenkin rajoittamaton oikeus alijäämähyvitykseen verovuosina 2005-2009 eikä alijäämähyvityksen enimmäismäärää sovelleta yrittäjäosakkaisiin, joita ei pidetä TEL:n mukaan yhtiöön työsuhhteessa olevina. (Niskakangas 2005: 6:26).

Perheyhtiön varoja siirretään usein osakkaan käyttöön lainana, vaikka osakaslainan verotus onkin sanktioluonteista. Arvelan työryhmän pyrki- myksenä on ollut se, että osakkaille ei jaettaisi sellaisia varoja, joita yhti- össä ei ole verotettu. Työryhmä on ehdottanut laittoman varojen jaon ja peitellyn osingonjaon verotusta muutettavaksi. Edellä esitetystä seuraa, että osakaslainaa koskevien verosäännösten tarkoituksenmukaisuutta ja johdonmukaisuutta tulisi arvioida uudelleen muihin säännöksiin nähden samalla, kun tarkastellaan laittoman varojenjaon ja peitellyn osingonjaon verotuksen muutostarvetta. (VM 4/2006: 190).

5 YRITYSJÄRJESTELYT

Uudessa osakeyhtiölaissa osakkeet ja osakepääoma erotetaan käsitteel- lisesti toisistaan. Tästä syystä ja monista muista uudistuksista johtuen yritysjärjestelytilanteisiin syntyy uusia mahdollisuuksia. Jo tapahtuneet ja tulevat lainmuutokset vaikuttavat yritysjärjestelyjen verotukseen. Seuraa- vissa alajaksoissa tarkastellaan tapahtuneiden ja tulevien lainmuutosten vaikutusta yritysjärjestelyihin ja niiden verotukseen.

5.1 Yritysjärjestelyt yhtiöoikeudessa ja verotuksessa

Yritysjärjestelyillä tarkoitetaan sellaisia tilanteita, joissa yrityksen omai- suutta taikka sen liiketoimintaa luovutetaan osaksi tai kokonaisuutena tai rakennetta eri tavoin muutetaan siten, ettei järjestelyssä ole toisena osa- puolena erillinen ulkopuolinen taho eikä omaisuuden siirtämisessä nou- datettava siirtohinnoittelu välttämättä perustu markkinaehtoiseen tasoon. Myös erilaisia yrityskauppatilanteita pidetään käytännössä yritysjärjeste- lynä. (Immonen 2000: 1-2).

Uusi osakeyhtiölaki on mahdollistanut uudenlaisia yritysjärjestelytilanteita. Tässä luvussa selvitetään osakeyhtiölain mahdollistamia uusia yritysjär- jestelymahdollisuuksia elinkeinoverotuksen kannalta. Ensin käsitellään

yritysjärjestelyiden yhtiöoikeudellista puolta ja toiseksi tutkitaan järjestelyjen verokohtelua ja selvitetään millaisiin lähtökohtiin verotus perustuu.

5.1.1 IFRS ja yritysjärjestelyt

IFRS -standardien yritysjärjestelyitä koskeva sääntely on melko yksityiskohtaista. Yritysjärjestelyitä koskevaa IFRS 3 liiketoimintojen yhdistäminen –standardia sovelletaan sellaisiin yritysjärjestelytilanteisiin, joissa järjestelyn osapuoli saa määräysvallan uuteen kokonaisuuteen. Standardi tulee sovellettavaksi ainoastaan silloin, kun järjestelyn osapuoli saa määräysvallan³² eli oikeuden määrätä yhteisön tai liiketoiminnan talouden ja toiminnan periaatteista hyödyn saamiseksi sen toiminnasta. Tällaisia yritysjärjestelytilanteita ovat käytännössä sulautuminen, liiketoimintasiirto, osakevaihto, liiketoimintakauppa, osakekauppa ja jakaantuminen olemassa olevaan yhtiöön. (VM 4/2006: 113).

IFRS 3 –standardia ei sovelleta sisäisiin transaktioihin eli saman määräysvallan alaisia yhteisöjä koskevien liiketoimintojen yhdistämiseen. Esimerkkinä edellä kuvatusta tilanteesta voidaan mainita tytäryhtiösulautuminen ja liiketoimintasiirto, jossa siirtävä yhtiö säilyttää määräysvallan. Kokonaisjakautumisessa määräysvalta ei siirry, koska määräysvalta jää jakautuvan yhtiön osakkeenomistajille. (Lepistö 2006a: 10).

5.1.2 Yritysjärjestelyt osakeyhtiölaissa

Osakeyhtiölain V osassa on säännökset yhtiörakenteen muuttamisesta ja purkamisesta. Osassa säädetään sulautumisesta, jakautumisesta, vähemmistöosakkaiden lunastamisesta, yritysmuodon muuttamisesta ja yhtiön purkamisesta. Säännökset perustuvat sulautumisen osalta kol-

---

³² Yli puolet äänivallasta, oikeus määrätä liiketoiminnan periaatteista sopimuksen perusteella, oikeus nimittää enemmistö hallituksen jäsenistä tai oikeus käyttää äänten enemmistöä hallituksen kokouksissa.

manteen yhtiöoikeudelliseen direktiiviin ja jakautumisen osalta kuudenteen yhtiöoikeudelliseen direktiiviin. (HE 109/2005: 171).

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan julkinen osakeyhtiö voi sulautua suomalaiseen yksityiseen yhtiöön. Osakeyhtiöt eivät kuitenkaan voi sulautua muihin yhteisömuotoihin kuin osakeyhtiöihin ja yhtiöiden rajat ylittävät sulautumiset eivät ainakaan vielä ole mahdollisia.³³ Julkinen osakeyhtiö voi kuitenkin sulautua toisessa EU –valtiossa rekisteröityyn julkiseen osakeyhtiöön eurooppayhtiön säännöistä annetun neuvoston asetuksen (EY 2157/2001) ja eurooppayhtiöistä annetun lain (742/2004) mukaisesti osallistumalla eurooppayhtiön perustamiseen sulautumalla. (HE 109/2005: 171).

Uudessa osakeyhtiölaissa sulautumismahdollisuuksia lisätään sallimalla niin sanotut kolmikantasulautumiset, joissa vastikkeen maksaa muu kuin vastaanottava yhtiö. Maksajana voi toimia esimerkiksi vastaanottavan yhtiön emoyhtiö. Myös jakautuminen toimivaan eli aiemmin perustettuun yhtiöön tulee mahdolliseksi. (HE 109/2005: 173).

Uuden lain mukaan osakeyhtiön voisi muuttaa toiseen yritysmuotoon eli henkilöyhtiöksi tai osuuskunnaksi taikka sen toimintaa voisi jatkaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Nämä muutokset kuitenkin edellyttävät osakkeenomistajien yksimielistä päätöstä ja velkojien suostumusta. Mainittujen keinojen käyttäminen edellyttää kuitenkin muutoksia verolainsäädäntöön. (HE 109/2005: 211-212).

---

³³ Euroopan parlamentti ja Euroopan neuvosto hyväksyivät vuonna 2005 direktiivin 2005/56/EY, joka koskee pääomayhtiöiden rajat ylittäviä sulautumisia. Direktiivin tarkoituksena on poistaa jäsenvaltioiden lainsäädännössä olevat esteet kaikkien osakeyhtiöiden sulautumisen tieltä. Direktiiviä ei ole toistaiseksi saatettu voimaan Suomessa. Direktiivin edellyttämät muutokset kansalliseen lainsäädäntöön on tehtävä viimeistään 15.12.2007.

5.1.3 Yleistä yritysjärjestelyiden verotuksesta

Toisin kuin yhtiöoikeudessa, verotuksessa on merkitystä sillä, onko tietty yritysjärjestely taloudelliselta luonteeltaan enemmän kaupanluonteinen vai jatkuvuusperiaatetta noudattaen toteutettu yrityksen tai konsernin uudelleenorganisointi. Yritysjärjestelyjen verokohtelua koskevat säännökset ovat EVL 52-52g §:ssä. Säännöksillä on pantu kansallisessa lainsäädännössä täytäntöön Euroopan yhteisöjen neuvoston yritysjärjestelyjä koskeva direktiivi 90/434/ETY.³⁴ (VM 65/05/2003: 8).

EVL:n yritysjärjestelyjen verotussäännökset koskevat sulautumista, jakautumista, liiketoimintasiirtoa ja osakevaihtoa. Sama sääntely koskee sekä kotimaisia kuin myös rajat ylittäviäkin yritysjärjestelyjä. Säännöksiä sovelletaan TVL:ssa olevien viittaussäännösten nojalla TVL:n mukaan verotettaviin verovelvollisiin. Säännökset koskevat myös suomalaisten elinkeinoyhtymien yritysjärjestelyjä. EVL:n yritysjärjestelysäännösten mukaan tiettyjen edellytysten vallitessa yritysjärjestely voidaan toteuttaa veroneutraalisti. Veroneutraalissa tilanteessa yritysjärjestely ei realisoi luovutusvoiton verotusta eikä varoja tarvitse arvostaa käypään arvoon. (Lepistö 2006a: 11).

Yritysjärjestelydirektiivin tarkoituksena on, että siinä tarkoitetut yritysjärjestelyt voitaisiin toteuttaa ilman järjestelyihin osallistuville yrityksille ja niiden omistajille aiheutuvia välittömiä veroseuraamuksia. Verotus lykääntyy siihen ajankohtaan, jolloin järjestelyssä siirtyneet varat tai vastikkeena saadut osakkeet luovutetaan edelleen. Yritysjärjestelydirektiivi edellyttää jatkuvuusperiaatteen noudattamista yritysjärjestelyissä. Jatkuvusperiaatteella tarkoitetaan sitä, että vastaanottavalle yhtiölle siirtyvät siirtävän yhtiön hankintamenot ja poistopohja sellaisenaan. Vastaanottava yhtiö voi vähentää hankintamenot samansuuruisina kuin siirtävä yhtiö

---

³⁴ Neuvoston direktiivi eri jäsenvaltioissa olevia yhtiöitä koskeviin sulautumisiin, diffuusioihin, varojensiirtoihin ja osakkeidenvaihtoihin sovellettavasta yhteisestä verojärjestelmästä. Yritysjärjestelydirektiiviä on muutettu direktiivillä 2005/19/ETY, jolla yritysjärjestelydirektiiviin lisättiin mm. osittaisjakautumista koskevat säännöt.

olisi ne vähentänyt. Vastaanottava yhtiö voi myös jatkaa poistojen tekemistä siirtävän yhtiön poistopohjan arvosta. (Ahonen ym. 2006: 107).

Yritysjärjestelydirektiivi ei koske kirjanpitoa, eikä se aseta siirtyvien erien kirjanpitokäsittelylle vaatimuksia. Näin ollen yritysjärjestelyissä siirtyvien erien kirjanpitoarvoissa ei ole direktiivin mukaan noudatettava jatkuvuusperiaatetta. Arvelan työryhmä on kiinnittänyt tähän huomiota ja todennut, että sulautumisen ja jakautumisen tulisi olla mahdollista ilman veroseuraamuksia myös silloin, kun siirtyvät varat ja vastuut arvostetaan kirjanpidossa käypään arvoon. (Ahonen ym. 2006: 107).

Vastaanottavan yhtiön olisi kuitenkin tällöin vähennettävä poistot ja muut kulut samoista arvoista kuin ne olisi vähennetty sulautuneen tai jakautuneen yhtiön verotuksessa. Käypään arvoon arvostaminen ei tällöin lisäisi verotuksen poistojen määrää. Samaa periaatetta tulisi soveltaa myös liiketoimintasiirtoon. Liiketoiminnan siirron osalta periaatteen toteuttaminen edellyttäisi muutosta EVL:iin. Osakevaihdossa hankitut osakkeet on jo vanhastaan arvostettu verotuksessa käypään arvoon. Näin ollen ristiriitaa EVL:n ja IFRS 3 –standardin välillä ei ole eikä siten myöskään uutta sääntelytarvetta. (Ahonen ym. 2006: 107).

Siltä osin kuin EVL:ssa ei ole säännöksiä osakeyhtiölain uusista yritysjärjestelymahdollisuuksista, järjestelyt katsottaisiin todennäköisesti luovutukseksi tai purkautumiseksi, mikä voisi realisoida verotettavaa tuloa. EVL:n säännösten puuttuminen estää käytännössä uusien järjestelyjen toteuttamisen useissa tapauksissa. Osittaisjakautumista koskeva verosäännös on kuitenkin otettava EVL:iin viimeistään 1.1.2007, sillä kyseinen järjestely sisältyy yritysjärjestelydirektiivin muutosdirektiiviin (2005/19/EY). (Ahonen ym. 2006: 107).

Yritysjärjestelyiden verotuksen kannalta ongelmallista on EVL:n yritysjärjestelysäännösten viittaus osakkeen nimellisarvoon käteisvastikkeen

määrää laskettaessa. Uuden osakeyhtiölain mukaan osakkeella ei ole nimellisarvoa, ellei siitä yhtiöjärjestyksessä ole nimenomaisesti mainittu. Tällaisessa tapauksessa on epäselvää miten käteisvastikkeen määrä tulisi laskea. Ongelmaksi nousee myös kysymys vanhojen, yhtiön hallussa olevien omien osakkeiden käytöstä yritysjärjestelyissä vastikkeena, koska EVL edellyttää tällä hetkellä uusien osakkeiden käyttöä vastikkeena. Määräys ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukainen esimerkiksi silloin, kun käytettävien vastikeosakkeiden määrä on pieni suhteessa osakepääomaan. (Ahonen ym. 2006: 107).

Yritysjärjestelyihin liittyvää EVL:n veronkiertosäännöstä on muutettu vastaamaan yritysjärjestelydirektiivin muutosdirektiivin 11 artiklaa. Säännös koskee sekä kotimaisia että kansainvälisiä yritysjärjestelyjä ja kotipaikan siirtoa. Uuden sanamuodon mukaan yritysjärjestelysäännöksiä ei sovelleta, jos on ilmeistä, että järjestelyjen yksinomaisena tai yhtenä pääasiallisista tarkoituksista on ollut veron kiertäminen tai veron välttäminen. Uusi sanamuoto mahdollistaa veronkiertosäännöksen soveltamisen sellaisissa tilanteissa, joissa veronkiertotarkoitus on yksi järjestelyn pääasiallisista tavoitteista ilman, että joudutaan arvioimaan sitä, mikä järjestelyn syistä on tärkein. Muutos ei kuitenkaan käytännössä juurikaan lisänne säännöksen soveltamistapauksia. (Ahonen ym. 2006: 107).

5.2 Yhtiö- ja yritysmuodon muuttaminen

Uuden osakeyhtiölain 19 luvussa ovat säännökset osakeyhtiömuodon muuttamisesta ja toisaalta yksityisen osakeyhtiön muuttamisesta osuuskunnaksi tai henkilöyhtiöksi ja yhtiön toiminnan jatkamisesta yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Ensiksi mainittua tilannetta kutsutaan osakeyhtiömuodon muuttamiseksi ja jälkimmäistä yritysmuodon muuttamiseksi. Osakeyhtiölaki edellyttää, että yritysmuodon muutoksessa järjestely täyttää myös uutta yritysmuotoa koskevan sääntelyn vaatimukset esimerkiksi jäsenten lukumäärän suhteen. Yhtiö- ja yritysmuodon muutoksissa on

otettava huomioon osakeyhtiölain nimenomaisten säännösten lisäksi OYL 1:7:n mukainen yhdenvertaisuuden periaate. (HE 109/2005: 178).

5.2.1 Yhtiömuodon muuttaminen

Uuden osakeyhtiölain 19 luvussa on säännökset yksityisen osakeyhtiön muuttamisesta julkiseksi osakeyhtiöksi sekä julkisen osakeyhtiön muuttamisesta yksityiseksi osakeyhtiöksi. Säännökset vastaavat pääosin aiempaa VOYL 17 luvun sääntelyä. Tältä osin verolainsäädäntöön ei ole välttämätöntä tehdä muutoksia, koska nyt lakiin kirjattu menettely on hyväksytty oikeuskäytännössä toteutettavaksi ilman veroseuraamuksia. Yhtiömuodon muutostilanteissa keskeinen säänneltävä asia on pääoman säilyminen ja osakasintressien turvaaminen. Yhtiömuodon muutos ei kuitenkaan vaikuta yhtiön verosubjektiuteen eikä siihen liity verotuksellisia ongelmia. (Immonen 2002: 504).

5.2.2 Yritysmuodon muuttaminen

Vanhan osakeyhtiölain mukaan osuuskunta tai henkilöyhtiö on ollut mahdollista muuttaa osakeyhtiöksi. Päinvastainen menettely ei ole ollut mahdollista. Uuden osakeyhtiölain 19 luvun mukaan osakeyhtiö voidaan muuttaa osuuskunnaksi, avoimeksi yhtiöksi tai kommandiittiyhtiöksi. Osakeyhtiön toimintaa voidaan jatkaa myös yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Osakeyhtiölakityöryhmän mietinnössä lähdettiin siitä, että yritysmuodon muuttaminen merkitsisi yhtiön purkamista. Hallituksen esityksessä on kuitenkin ehdotettu, että muutos voidaan toteuttaa ilman yhtiön purkautumista. Yritysmuodon muuttaminen edellyttää osakkeenomistajien yksimielisyyttä ja velkojiensuojamenettelyä. Erityisesti pienyhtiöiden kannalta muutos on tarpeellinen. (HE 109/2005: 33-34).

Yritysmuodon muuttamisen edellytyksistä säädetään OYL 19:4:ssä. Osuuskunnaksi muutettavassa osakeyhtiössä on oltava rekisteröintihet-

kellä vähintään kolme osakkeenomistajaa, joista kaikista on tultava osuuskunnan jäseniä. Säännös on yhdenmukainen OKL 3:1:n vaatimuksen kanssa, jonka mukaan osuuskunnassa tulee olla vähintään kolme jäsentä.³⁵ (HE 109/2005: 179, 211).

OYL 19:4.2:n mukaan muutettaessa osakeyhtiö henkilöyhtiöksi, osakeyhtiössä tulee olla vähintään kaksi osakkeenomistajaa, joista kaikista on tultava avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön yhtiömiehiä. Osasta osakkeenomistajista voi kuitenkin tulla yhtiösopimuksessa määrättävällä tavalla kommandiittiyhtiön äänettämiä yhtiömiehiä. AKYL 1:1:n mukaan kommandiittiyhtiössä on oltava vähintään yksi vastuunalainen yhtiömies. (HE 109/2005: 211).

OYL 19:4.3:n mukaan yhdenmiehenyhtiö voi lopettaa toiminnan osakeyhtiönä ja jatkaa sitä yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Edellytyksenä mainitulle menettelylle on se, että yhtiön ainoa osakkeenomistaja on Euroopan talousalueella asuva luonnollinen henkilö. Verolainsäädännössä sallitaan kuolinpesän harjoittavan yksityisen elinkeinonharjoittajan toimintaa tietyn ajan ilman, että kuolinpesää pidettäisiin avointa yhtiötä vastaavana yhtymänä. Kuolinpesän muuttamista osakeyhtiöksi ei ole kuitenkaan sallittu, koska tällainen tilanne on yksityisoikeudellisesti hyvin epäselvä. (HE 109/2005: 211-212).

5.2.3 Yritysmuodon muutoksen verotus

Yritysmuodon muutoksia koskevan EVL 51c §:n mukaan yritysmuodon muutosten osalta noudatetaan, mitä tuloverolain 24 ja 28 §:ssä toiminta-

---

³⁵ Näin esimerkiksi sellaisessa osakeyhtiössä, jossa on neljä osakkeenomistajaa, osakkeenomistajan, joka ei halua jatkaa osuuskunnassa jäsenenä, on myytävä osakkeensa joko ulkopuoliselle tai jäljelle jääneille kolmelle osakkeenomistajalle ennen yritysmuodon muutosta. Toisaalta jos osakkeenomistajia on vain kolme ja yksi heistä ei halua jatkaa osuuskunnassa, hänen on myytävä osakkeensa ennen muutosta ulkopuoliselle, joka haluaa jatkaa osuuskunnassa. Osakkeenomistajan valinnanvapautta rajoittaa luonnollisesti yhtiössä mahdollisesti oleva lunastus- tai suostumuslauseke.

muodon muutoksista säädetään. Yritysmuodon muutosta koskevat säännökset on sijoitettu tuloverolakiin, koska ne koskevat verotusasemaa. Koska muodonmuutokset koskevat lähes poikkeuksetta elinkeinonharjoittajia, viittaus olisi mahdollista sijoittaa TVL:iin ja varsinaiset säännökset EVL:iin.

TVL 24 §:n mukaan yhtymän ei katsota verotuksessa purkautuvan siltä osin kuin toimintamuodon muutoksessa aikaisemmin harjoitettuun toimintaan liittyvät varat ja velat siirtyvät samoista arvoista. TVL 24 §:ssä on esimerkkiluettelo eräistä tyypillisistä tilanteista, joissa yrityksen toimintamuodon muutos voidaan toteuttaa ilman välittömiä veroseuraamuksia. Tähän luetteloon ei kuitenkaan sisälly edellä mainittuja uudessa osakeyhtiölaissa ehdotettuja laajennuksia. Muita yritysmuodon muutoksia on siten arvioitava TVL 24 §:n yleissäännöksen perusteella. (Mähönen – Villa 2006b: 487).

TVL 24 §:n mukaan yritysmuodon muutos ei aiheuta varausten purkautumista eikä muita välittömiä veroseuraamuksia, jos kirjanpidossa noudatetaan jatkuvuusperiaatetta ja jos yrityksen identtisyys muodonmuutoksesta huolimatta säilyy. Jatkuvuudella tarkoitetaan sitä, että aikaisemmin harjoitettuun toimintaan liittyvät varat ja velat siirtyvät yritysmuodon muutoksessa kirjanpitoarvoja muuttamatta.³⁶ (Anderson – Ikkala 2000: 440).

Yrityksen identtisyyden katsotaan puolestaan säilyvän silloin, kun yritystä voidaan muodonmuutoksen jälkeen pitää pääasiallisesti samana kuin ennen sitä. Tämä edellyttää, että omistussuhteet eivät muutu olennaisesti yritysmuodon muutoksen yhteydessä. Identtisyys edellyttää lisäksi, että liikkeeseen kuuluva varallisuus olennaisilta osiltaan siirtyy toimintaa jat-

---

³⁶ KHO 1986/2211: Käyttöomaisuuden alkuperäinen hankintameno luettiin laivanisännistöyhtiön veronalaiseksi tuloksi, kun yhtiön toimintaa jatkamaan perustettu osakeyhtiö oli korottanut sille siirtyneen käyttöomaisuuden kirjanpitoarvoja.

kavaan yritykseen.³⁷ Koska laissa ei ole nimenomaisia säännöksiä identtisuudesta, noudatetaan oikeuskäytännössä syntyneitä periaatteita.³⁸ (Tikka – Nykänen 2006: 19).

Koska yritysmuodon muuttamisesta aiheutuvat veroseuraamukset määräytyvät verolainsäädännön mukaisesti, ilman vero-oikeudellisia muutoksia verotus voi tosiasiasa rajoittaa yritysmuodon muutoksia. Osakeyhtiölain voimaantulon yhteydessä olisi tullut muuttaa verolainsäädäntöä, koska muussa tapauksessa yritysmuodon muuttaminen ilmeisestikin jää vain teoreettiseksi mahdollisuudeksi. Näin ollen toivottavaa olisi, että TVL 24 §:n eli toimintamuodon muutoksia sääntelevän lainkohdan luetteloon tehtäisiin lisäykset, jotta edellä mainitut järjestelyt voitaisiin tehdä tasejatkuvuutta noudattaen ilman, että muutos realisoisi mitään verotettavaa tuloa. (Anderson – Ikkala 2000: 440).

Osakeyhtiön muuttaminen henkilöyhtiöksi tai yksityisliikkeeksi ei valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan voi sellaisenaan olla mahdollista ilman veroseuraamuksia. Ilman veroseuraamuksia tapahtuvissa muodonmuutoksissa keskeistä on niin sanotun jatkuvuusperiaatteen toteutuminen sekä yhtiötasolla että osakastasolla. Näin ollen muodonmuutoksesta ei aiheudu veroetua eikä verohaittaa. Tämän periaatteen toteuttaminen uuden osakeyhtiölain muutostilanteissa on ongelmallista, sillä kyseisten yritysmuotojen verotus poikkeaa merkittävästi toisistaan. (VM 231/05/2004: 4).

Jos varallisuus voitaisiin yritysmuodon muutoksen yhteydessä siirtää veroseuraamuksitta henkilöyhtiön osakkaiden henkilökohtaiseksi varallisuudeksi, menettelyä voitaisiin käyttää verosuunnittelussa varojen nostoon

---

³⁷ KHO 1981/742: Identtisuuden on katsottu säilyvän yksityisliikettä muutettaessa henkilöyhtiöksi, vaikka liiketoiminnassa käytettävä kiinteistö oli jätetty varainsiirtoveron suorittamisen välttämiseksi liikkeenharjoittajan yksityisomaisuudeksi.

³⁸ Identtisuuden ei ole katsottu säilyvän tapauksissa, joissa yrityksen toimintaa jatkaamaan on perustettu kaksi tai useampia yrityksiä (KHO 1981/4394) ja KVL 1985/819, jossa kiinteästä toimipaikasta oli tarkoitus perustaa uusi kommandiittiyhtiö.

yhtiöstä. Osakeyhtiön toiminnan jatkaminen yksityisenä elinkeinonharjoittajana ei myöskään asian luonteesta johtuen voi sellaisenaan olla mahdollista veroseuraamuksitta. Lisäksi ulkomaisen osakkaan yksityisliikkeeksi muuttumisen osalta se johtaisi helposti verotulojen menetykseen Suomessa. (VM 65/05/2003: 9).

TVL 24 §:n luettelo ei ole kuitenkaan tyhjentävä vaan jatkuvuuden periaatetta sovelletaan myös muihin laissa mainittuihin tilanteisiin. Verotuskäytännössä onkin hyväksytty osuuskunnan muuttaminen julkiseksi osakeyhtiöksi tai yksityiseksi yhtiöksi sekä osakeyhtiömuodon muuttaminen.³⁹ Muissa osakeyhtiömuodon muutoksissa osakeyhtiön on katsottu purkautuvan ja varaukset ovat tuloutuneet purkautumisvuoden verotuksessa. Olennainen kysymys on siis se, säilyykö yrityksen identiteetti edellä kuvulla tavalla. TVL 24 §:n pitäisi soveltua, mutta riski on olemassa. Tämän vuoksi on syytä suhtautua varauksellisesti yritysmuodon muutokseen siihen saakka, kunnes asiasta saadaan ennakkoratkaisu tai päätös. (Mähönen – Villa 2006b: 487; Tikka – Nykänen 2006: 19).

Koska nimenomainen verosäännös edelleen puuttuu, osakeyhtiötä ei voida verotuksellisesti muuttaa kommandiittiyhtiöksi, avoimeksi yhtiöksi tai yksityisliikkeeksi muutoin kuin purkamalla osakeyhtiö ja perustamalla uusi avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö tai yksityisliike. Osakeyhtiön muuttaminen toiseen yritysmuotoon katsotaan todennäköisesti verotuksessa edelleen osakeyhtiön purkautumiseksi ja yhtiön varat ja velat arvostettaisiin käypään arvoon ja osakasta verotettaisiin mahdollisesta luovutusvoitosta ja luovutustappio olisi vähennyskelpoista. Purkautumisessa myös varaukset ja poistot palautuvat TVL 27 ja EVL 51 §:n mukaisesti.

---

³⁹ Ks. KVL 2004/35, jossa julkisen osakeyhtiön muuttaminen eurooppayhtiöksi hyväksyttiin TVL 24 §:stä ilmenevien periaatteiden ja vallitsevan oikeuskäytännön mukaisesti.

5.3 Osakevaihto

Osakevaihtoa koskevat säännökset ovat EVL 52f §:ssä, jonka mukaan osakevaihdolla tarkoitetaan järjestelyä, jossa osakeyhtiö hankkii sellaisen osuuden toisen osakeyhtiön osakkeista, että sen omistamat osakkeet tuottavat enemmän kuin puolet toisen yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä ja antaa vastikkeena toisen yhtiön osakkeenomistajille liikkeeseen laskemiaan uusia osakkeita. Osakevaihtoa ei pidetä verotuksessa luovutuksena muulta kuin siltä osin, jolta vastike on annettu rahana. Rahana annettu vastike ei saa EVL:n mukaan olla enempää kuin 10 % vastikkeena annettujen osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta maksettua osakepääomaa. Osakevaihdosta ei aiheudu välittömiä veroseuraamuksia, vaan verotus lykkääntyy ajankohtaan, jona vaihdossa saadut osakkeet luovutetaan. (Riistama 2004b: 264).

Käteisvastiketta koskeva rajoitus on uuden osakeyhtiölain nimellisarvottomassa järjestelmässä ongelmallinen. Käteisvastikerajoitus on yritysjärjestelydirektiivin mukaisesti kytketty EVL:ssa osakkeen nimellisarvoon tai sen puuttuessa kirjanpidolliseen vasta-arvoon osakevaihdossa, sulautumisessa sekä jakautumisessa. OYL:n nimellisarvottomassa pääomajärjestelmässä osakkeilla ei ole nimellisarvoa eikä kirjanpidollista vasta-arvoa EVL:n tarkoittamassa mielessä. Käteisvastikkeen määrä olisi mahdollista sitoa esimerkiksi yritysjärjestelyn yhteydessä toteutettavan osakepääoman korotuksen määrään. Arvelan työryhmä ei ole ottanut kantaa tähän kysymykseen. Yritysjärjestelydirektiivin muutosdirektiivin implementoinnin yhteydessä tulisi selvittää yritysjärjestelysäännösten kehitystarve myös tältä osin. (Rasinaho 2003: 824; VM 65/05/2003: 8-9).

EVL:ssa ei ole säännöksiä vastaanottavan yhtiön saamien osakkeiden hankintamenosta. Oikeuskäytännön mukaan vastaanottavan yhtiön saa-

mien osakkeiden hankintamenoksi katsotaan osakkeiden käypä arvo.⁴⁰ Osakevaihtoihin sovelletaan IFRS 3 –standardia, koska hankitun yhtiön määräysvalta siirtyy vastaanottavalle yhtiölle. Tämän vuoksi hankitut osakkeet on arvostettava käypään arvoon. Koska oikeuskäytännössä vastaanottavan yhtiön saamien osakkeiden hankintamenoksi on verotuksessa katsottu käypä arvo, EVL:n säännökset eivät ole ristiriidassa IFRS:n kanssa eikä muutostarpeita lainsäädäntöön ole. (VM 4/2006: 123).

Yhtiöjärjestykset ja äänestysäännöt edellyttävät usein osakkaalta lisähankintoja ennen kuin osakas voi saada kohdeyhtiön täydelliseen hallintaansa. Tämän vuoksi yritysjärjestelydirektiivin muutosdirektiivillä on muutettu osakevaihdon määritelmää siten, että direktiivissä tarkoitettua osakkeiden vaihtoa sovelletaan myös osakkeiden hankintoihin, joilla yhtiö hankkii lisöpääomaa ääntenemmistöön oikeuttavan osuuden lisäksi. Jäsenvaltioiden tulee saattaa direktiivin määräykset osaksi jäsenvaltion lainsäädäntöä 1.1.2007 mennessä. (Ahonen 2006a: 159).

5.4 Liiketoimintasiirto

Liiketoimintasiirto on EVL:n 52d §:n mukainen järjestely, jossa osakeyhtiö luovuttaa joko kaikki taikka yhteen tai useampaan liiketoimintansa osaan kohdistuvat varat, siirtyviin varoihin kohdistuvat velat ja siirtyvään toimintaan kohdistuvat varaukset siirtyvää toimintaa jatkavalle osakeyhtiölle saaden vastikkeeksi vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita. Siirtävän yhtiön verotuksessa verotetaan omaisuuden verotuksessa poistamatonta hankintamenoa edellyttäen, että siirto on tapahtunut kirjanpidossa poistamatta olevista arvoista. Asetetut edellytykset täyttävä liiketoimintasiirto voidaan toteuttaa ilman yhteisöille tai niiden osakkaille aiheutuvia välittömiä veroseuraamuksia. (Tikka – Nykänen 2006: 22).

---

⁴⁰ KHO 2002:81: osakkeet vastaanottaneen yhtiön verotuksessa noudatetaan apportiomaisuuden arvostamista koskevia periaatteita, jolloin hankintamenoksi muodostuu osakevaihdossa vastaanotettujen osakkeiden käypä arvo.

Liiketoimintasiirto ei kuulu IFRS 3 –standardin soveltamisalaan silloin, kun liiketoimintasiirto tapahtuu uuteen, perustettavaan yhtiöön, jonka määräysvalta säilyy siirtävällä yhtiöllä. Jos liiketoiminta siirretään olemassa olevaan yhtiöön, määräysvalta voi siirtyä. Tällöin siirtyvät varat ja velat on arvostettava käypään arvoon. Jotta EVL 52d §:n mukainen liiketoiminnan siirto ilman veroseuraamuksia voidaan toteuttaa, siirron on tapahduttava kirjanpidossa poistamatta olevista arvoista. IFRS -tilinpäätöksen tai konsernitilinpäätöksen tekevä yhtiö ei voimassa olevan säännöksen mukaan voisi soveltaa liiketoimintasiirtoa koskevaa verosäännöstä. (Lepistö 2006a: 11).

Yritysjärjestelydirektiivi kieltää jäsenvaltiota verottamasta niitä voittoja tai tuloja, jotka lasketaan siirrettyjen varojen ja vastuiden todellisen arvon ja niiden verotuksessa käytettävän arvon välisen eron perusteella. Tämän vuoksi Arvelan työryhmä on päättänyt ehdottaa, että liiketoimintasiirtoa koskevaa säännöstä muutettaisiin siten, että siirtävän yhtiön verotuksessa luovutetun omaisuuden veronalaiseksi luovutushinnaksi luettaisiin verotuksessa poistamatta oleva hankintamenon osa eikä siirron edellyttäisi tapahtuvan kirjanpidossa poistamatta olevista arvoista. Tasejatkuvuutta tulisi kuitenkin noudattaa verotuksessa. (VM 4/2006: 121).

Yritysjärjestelydirektiivin muutosdirektiivillä on täsmennetty liiketoimintasiirron soveltamisalaa siten, että direktiivin määräyksiä sovelletaan myös sivuliikkeen muuttamiseen tytäryhtiöksi. Jäsenvaltioiden tulee saattaa direktiivin määräykset osaksi jäsenvaltion lainsäädäntöä 1.1.2007 mennessä. (Ahonen ym. 2006: 158).

5.4 Sulautuminen

Osakeyhtiöiden sulautumisesta säädetään OYL:n 16 luvussa. Säännösten mukaan osakeyhtiö (sulautuva yhtiö) sulautuu toiseen osakeyhtiöön (vastaanottavaan yhtiöön) siten, että sulautuvan yhtiön varat ja velat siir-

tyvät vastaanottavalle yhtiölle. Sulautumisessa sulautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat sulautumisvastikkeena vastaanottavan yhtiön osakkeita. OYL 16:1 mukaan sulautumisvastike saa olla myös rahaa, muuta omaisuutta ja sitoumuksia.

VOYL:n mukainen sulautuminen oli mahdollista toteuttaa tytäryhtiösulautumisena, tavallisena sulautumisena tai kombinaatiosulautumisena. Uudessa osakeyhtiölaissa sulautumista koskevia säännöksiä on muutettu siten, että myös kolmikantasulautuminen on mahdollista. Kolmikantasulautumisella tarkoitetaan sitä, että muu taho kuin vastaanottava yhtiö, käytännössä yleensä emoyhtiö, antaa sulautumisvastikkeen sulautuvan yhtiön osakkeenomistajille. (OM 4/2003: 68, 201; HE 109/2005: 32).

5.4.1 Sulautuminen osakeyhtiölaissa

OYL 16:2 mukaan sulautuminen voidaan toteuttaa absorptiosulautumisena, jonka erityistapauksia ovat tytäryhtiösulautuminen ja kolmikantasulautuminen tai kombinaatiosulautumisena. Absorptiosulautumisella tarkoitetaan sitä, että yksi tai useampi sulautuva yhtiö sulautuu vastaanottavaan yhtiöön. Kombinaatiosulautumisessa vähintään kaksi sulautuvaa yhtiötä sulautuu perustamalla yhdessä vastaanottavan yhtiön. Sulautumiseen osallistuvien yhtiöiden osakkeenomistajat saavat vastikkeeksi osakkeistaan uuden yhtiön osakkeita. (Immonen 1992: 2).

Tytäryhtiösulautumisessa fuusiovastiketta ei tarvita, koska sulautumiseen osallistuvat yhtiöt omistavat kaikki sulautuvan yhtiön osakkeet sekä mahdolliset optio-oikeudet ja muut osakkeisiin oikeuttavat erityiset oikeudet. Sulautuvalla yhtiöllä voi olla hallussaan omia osakkeitaan. Tytäryhtiösulautuminen voidaan toteuttaa myös siten, että useampi osittain toisiaan omistava tytäryhtiö sulautuu kaikkien yhteiseen emoyhtiöön. Tällöin sulautuvien yhtiöiden osakkeita ei kuitenkaan saa omistaa yksikään järjestelyn ulkopuolinen taho. (HE 109/2005: 147).

Kolmikantasulautuminen on absorptiosulautumisen tyyppi, jossa muu taho kuin vastaanottava yhtiö antaa sulautumisvastiketta (OYL 16:2.3). Muulla taholla tarkoitetaan käytännössä vastaanottavan yhtiön emoyhtiötä. Lain tarkoittama muu taho voi antaa sulautumisvastikkeen joko kokonaan tai vain osittain esimerkiksi siten, että vastaanottava yhtiö antaa rahavastikkeen ja sen emoyhtiö osakevastikkeen. Muun tahon antamassa vastikkeessa on kyse joko tavallisesta osakeannista taikka optio-oikeuksien tai muiden osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien antamisesta.⁴¹ (HE 109/2005: 145-147; OM 4/2003: 68, 201).

Sulautumismenettelyssä sulautumisessa osalliset yhtiöt voivat vaikuttaa erilaisin toimin oman pääomansa tai osakkeidensa määrään. Sulautumisen aikana voidaan esimerkiksi toteuttaa osakeanti, jonka johdosta sulautumisen vaihtosuhte voi muuttua toiseksi kuin alkuperäisen sulautumissuunnitelman mukainen vaihtosuhte. Samoin sulautumisen aikana tapahtuva osingonjako, omien osakkeiden hankinta tai muu varojenjakko voi vaikuttaa vaihtosuhteeseen. (HE 109/2005: 33).

5.4.2 Kolmikantasulautumisen verotus

EVL 52a §:n mukaan sulautumisella tarkoitetaan sellaisia tilanteita, joissa yksi tai useampi osakeyhtiö purkautuu selvitysmenettelyttä ja siirtää kaikki varansa ja velkansa toiselle osakeyhtiölle. Sulautuvan yhtiön osakkeenomistajille annetaan vastikkeena omistamiensa osakkeiden suhteessa vastaanottavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita. Vastike voi olla myös rahaa, kuitenkin enintään 10 % vastikkeena annettavien osakkeiden yhteenlasketusta nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta maksettua osakepääomaa. Käteisvastikkeen laskemisen problematiikkaa nimellisarvottomassa pää-

---

⁴¹ Tilanteessa, jossa sulautumisvastiketta antava emoyhtiö saa osakeannissa vastiketta esimerkiksi vastaanottavan yhtiön arvonkorotuksen muodossa, järjestelyssä on noudatettava apporttia koskevia säännöksiä.

omajärjestelmässä on käsitelty edellä osakevaihdon verotuksen yhteydessä kappaleessa 5.3.

EVL 52a ja 52b §:ssä ovat säännökset fuusion verotuksesta. EVL:n mukaan fuusio toteuttaa tavallisena absorptiofuusiona, tytäryhtiöfuusiona ja kombinaatiofuusiona. EVL ei kuitenkaan salli OYL:n mukaista kolmikantasulautumista. Näin ollen kolmikantasulautumisen käyttämistä estää EVL:n puutteellisuus. EVL 52a §:ää tulisi muuttaa koskemaan edellä mainittujen fuusiotyyppien lisäksi myös kolmikantasulautumista. Jos toimeenpantu OYL:n mukainen kolmikantasulautuminen ei täytä EVL 52 §:n mukaisia vaatimuksia, järjestelyä verotetaan yhtiön purkautumisena siitä huolimatta, että sulautumismenettely olisi toteutettu OYL:n säännösten mukaisesti. (Immonen 2000: 115).

Konsernin organisaatorakenteen kannalta kolmikantasulautuminen on perusteltua, mutta verotuksen näkökulmasta se ei ole yksiselitteistä, koska kolmikantasulautumiseen liittyy osakkeiden hankintameno, arvostamiseen sekä oikeaan omistajaan liittyviä verotuksellisia ongelmia. (VH 1298/349/2003: 10).

Sulautumisessa sovellettava jatkuvuusperiaate edellyttää, että omaisuuserien kirjanpitoarvojen tulee pysyä muuttumattomina sulautumisessa. IFRS 3 –standardin mukaan omaisuus on kuitenkin arvostettava käypään arvoon. Työryhmän mukaan EVL:n sanamuoto eikä yritysjärjestelydirektiivi kuitenkaan edellytä kirjanpidollisten tasearvojen jatkuvuutta. Työryhmä onkin katsonut, että sulautumisen tulisi olla mahdollista veroneutraalisti myös silloin, kun siirtyvät varat ja velat arvostetaan käypään arvoon. Tämän vuoksi työryhmä ei ehdota muutoksia verolainsäädäntöön, mutta tasejatkuvuutta tulee kuitenkin noudattaa. (VM 4/2006: 117; Lepistö 2006a: 11).

Koska yritysverotuksen kehittämistyöryhmä ei ole esittänyt kolmikan-tasulautumisen osalta muutoksia verolakiin eikä yritysjärjestelydirektiivin muutosdirektiivissäkään tätä ei ole huomioitu, kolmikan-tasulautuminen ei todennäköisesti muutu veroneutraaliksi ainakaan lähitulevaisuudessa.

5.5 Jakautuminen

Jakautumista koskevat säännökset ovat OYL 17 luvussa. Jakautumista koskeva sääntely on pyritty uudessa laissa saattamaan muodoltaan mahdollisimman paljon sulautumissääntelyn kaltaiseksi. Jakautumismenettelyä koskevat säännökset ovatkin lähes samanlaisia kuin sulautumista koskevat säännökset.

5.5.1 Jakautuminen osakeyhtiölaissa

Jakautumisen määritelmä on OYL 17:1:ssä. Lainkohdan mukaan osakeyhtiö (jakautuva yhtiö) voi jakautua siten, että jakautuvan yhtiön varat ja velat osittain tai kokonaan siirtyvät yhdelle tai useammalle osakeyhtiölle (vastaanottava yhtiö) ja jakautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat jakautumisvastikkeena vastaanottavan yhtiön osakkeita. Jakautumisvastike saa olla myös rahaa, muuta omaisuutta ja sitoumuksia.

Vastaanottavana yhtiönä voi toimia joko jakautumisen yhteydessä perustettava yhtiö tai jo olemassa oleva toimiva yhtiö. Jakautumisessa toimivaan yhtiöön on kysymys jakautumisen ja absorptiosulautumisen yhdistelmästä. Kyseessä on kuitenkin itsenäinen jakautumismuoto, johon ei sovelleta edes vastaanottavassa yhtiössä sulautumista koskevia säännöksiä. VOYL:n 14a luvun mukaan jakautuminen olemassa olevaan yhtiöön ei ollut mahdollista. (HE 109/2005: 163).

5.5.2 Jakautumisen verotus

Jakautumista koskevan EVL 52c §:ssä jakautuminen on määritelty järjestyksiksi, jossa osakeyhtiö (jakautuva yhtiö) purkautuu selvitysmenettelyttä siten, että sen varat ja velat siirtyvät kahdelle tai useammalle osakeyhtiölle (vastaanottavalle yhtiölle) jakautuvan yhtiön osakkeenomistajien saadessa osuuksiensa mukaisessa suhteessa vastikkeena kunkin vastaanotavan yhtiön liikkeeseen laskemia uusia osakkeita. Vastike saa olla myös rahaa, kuitenkin enintään 10 % vastikkeena annettavien osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta yhtiön maksettua osakepääomaa.

Uusi osakeyhtiölaki sallii jakautumisen olemassa olevaan eli aikaisemmin perustettuun yhtiöön. Tämä tarkoittaa sitä, että käytännössä syntyy jakautumisen ja absorptiosulautumisen yhdistelmä. Jakautumista koskevat verotussäännökset ovat EVL 52c §:ssä. EVL 52c § sallii sen, että vastaanottava yhtiö on ennen jakautumismenettelyä perustettu yhtiö. Tältä osin verotuksellisia muutoksia ei tapahdu. Jos yhtiö jakautuu jo olemassa olevaan yhtiöön, määräysvalta saattaa siirtyä. Tällöin varat tulee arvostaa käypää arvoon ja myös osakepääoman korotus tulee tehdä käypään arvoon. (HE 109/2005: 33; Lepistö 2006a: 11).

Työryhmä on katsonut, että yritysjärjestelydirektiivi ei edellytä arvojen jatkuvuutta kirjanpidossa ja jakautumisen olemassa olevaan yhtiöön tulee olla mahdollista riippumatta kirjanpidossa käytetystä menettelystä. Näin ollen elinkeinoverolain jakautumista koskevia säännöksiä tulisi voida soveltaa myös sellaisissa jakautumisissa olemassa olevaan yhtiöön, joissa määräysvalta siirtyy ja siirtyvät varat ja vastuut arvostetaan kirjanpidossa käypään arvoon. Verotuksessa tasejatkuvuutta tulisi kuitenkin noudattaa. Näin ollen työryhmän ehdotuksen mukaan nykyisiin jakautumista koskeviin EVL:n säännöksiin ei ole tarvetta tehdä muutoksia. (VM 4/2006: 120).

Osakeyhtiölakiin on otettu uutena järjestelynä osittaisjakautuminen. Osittaisjakautumisella tarkoitetaan sitä, että yhtiö voi siirtää yhden tai useamman toimialansa yhdelle tai useammalle olemassa olevalle taikka uudelle yhtiölle. Osittaisjakautumisessa siirtävään yhtiöön on kuitenkin jätettävä vähintään yksi toimiala. Siirtävän yhtiön osakkeenomistajat saavat osittaisjakautumisessa vastikkeeksi vastaanottavien yhtiöiden osakkeita ja mahdollisen käteisvälirahan, joka ei saa kuitenkaan ylittää 10 prosenttia vaihdettujen osakkeiden nimellisarvosta tai kirjanpidollisesta vasta-arvosta. Käteisvastikkeen laskemisen problematiikkaa nimellisarvottomassa pääomajärjestelmässä on käsitelty edellä osakevaihdon verotuksen yhteydessä kappaleessa 5.3. (Ahonen ym. 2006: 107).

Verotuksessa jakautumista koskevia EVL:n mukaisia huojennuksia ei kuitenkaan voida nykyisessä muodossaan soveltaa osittaisjakautumiseen. Vaikka osittaisjakautuminen onkin sallittu jo voimassa olevassa verolaissa, veroneutraaleiksi osittaisjakautumiset muuttuvat vasta yritysjärjestelydirektiivin muutoksen implementoinnin myötä 1.1.2007 alkaen. Näin ollen on todennäköistä, että vastaava säännös saatetaan voimaan myös kotimaisessa verolainsäädännössä. (VH 1298/349/2003: 10).

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkielmassa on arvioitu osakeyhtiölainsäädännön uudistamisen aiheuttamia muutospaineita yritysverotukseen. Tutkielmassa on todettu, että uusi osakeyhtiölaki aiheuttaa muutoksia verolainsäädäntöön etenkin varojenjaon ja yritysjärjestelyiden osalta. Verosäännösten muuttaminen on edellytys osakeyhtiölain mukaisten uusien keinojen käyttämiselle.

Tämän tutkielman aihetta valittaessa keväällä 2006 oli odotettavissa, että osakeyhtiölain uudistuksen pohjalta syntyviä uusia verolakiesityksiä olisi käytettävissä jo vuoden 2006 kesän ja syksyn aikana. Toisin kuitenkin kävi ja todennäköistä on, että ennen vuoden 2007 eduskuntavaaleja ve-

rolakiesityksiä ei tule julkisuuteen. Näin ollen Arvelan työryhmän muistio ja muutamat aihetta koskevat artikkelit sekä kirjoittajan omat näkemykset ovat korostuneet vahvasti.

6.1 Keskeisiä havaintoja

Kaiken kaikkiaan uudessa osakeyhtiölaissa pyritään lisäämään joustavuutta ja ottamaan käyttöön uusia instrumentteja ja toimintatapoja. Tämä on kuitenkin haasteellista verotuksen näkökulmasta, sillä verotukselle on ominaista joustamattomuus.

Tutkielmassa on todettu, että yhtiöoikeudellisen sääntelyn ja verolainsäädännön välillä on kuilu, jonka vuoksi kaikkia uuden osakeyhtiölain sallimia mahdollisuuksia ei voida ottaa käyttöön ilman veroseuraamuksia. Näin ollen verolainsäädäntöön olisi tehtävä muutoksia, jotta kyseiset lainsäädännöt tukisivat toisiaan. Seuraavassa on esitetty keskeisimpiä havaintoja uuden osakeyhtiölain ja verotuksen välisestä suhteesta.

6.1.1 Ehdotetut muutokset verolainsäädäntöön

Arvelan työryhmän muistiossa on selkeästi tuotu esille se, että verottomia voittovaroja ei saa missään olosuhteissa jakaa osinkona. Tämä peruseriaate on muistiossa niin voimakas, että osakeyhtiölain uudistuksen taustalla olevat tavoitteet joustavasta ja kilpailukykyisestä yhtiölainsäädännöstä saavat väistyä, jotta varojenjaon väärinkäytön mahdollisuudet estettäisiin.

Arvelan työryhmä on ehdottanut muutoksia varojen jaon verotukseen. Sidotun pääoman palauttaminen verotettaisiin vanhaan tapaan luovutusvoittosäännösten mukaan. Työryhmän esityksen mukaan verotuksessa pidettäisiin osinkona OYL:ssa tarkoitettua varojenjakoja sijoitetun vapaan oman pääoman rahastosta. Osakkaalle tulevien varojen alkuperä on kui-

tenkin helppo yksilöidä. Silloin kun kyse on selkeästi sijoitettujen varojen palauttamisesta, ei työryhmän ehdottamalle osinkoverotukselle ole perusteita vaan sijoitettu pääoma tulisi verottaa luovutusvoittoa koskevien säännösten mukaan.

Työryhmä ehdottaa, että omien osakkeiden luovutuksesta saatu voitto ei olisi enää yhtiölle veronalaista tuloa. Omia osakkeita lunastamalla tai hankkimalla jaettuja varoja ehdotetaan verotettavaksi luovutusvoittoa koskevien säännösten mukaan riippumatta siitä, lunastetaanko tai hankitaanko osakkeita omistuksen suhteessa vai suunnatusti. Vastoin työryhmän ehdotusta, osakkaan luovutustappion vähennyskelpoisuuden säilyttämistä voidaan kuitenkin pitää perusteltuna siksi, koska alihintainen hankinta tai lunastus perustuu yleensä osakassopimukseen tai yhtiöjärjestykseen eikä osakkaalla ole mahdollisuutta määritellä hintaa.

Työryhmä on ehdottanut, että yhtiön jakaessa varoja poiketen osakkaiden lain tai yhtiöjärjestyksen mukaisesta osinko-oikeudesta, jaettu määrä ei olisi osinkoa ja tulonsaajan verotus ratkeaisi tilannekohtaisesti. Tällöin osinkoon lain tai yhtiöjärjestyksen mukaan oikeutettua verotettaisiin osingosta, josta osinkoon oikeutettu on luopunut. Työryhmän ehdotus on vaikeasti sovellettava eikä se välttämättä ole edes tarpeellinen, koska suosiva menettelyä koskevat tilanteet voidaan ratkaista nykyisen verotuskäytännön pohjalta veronkiertoa ja peiteltyä osinkoa sekä lahja- ja ansiotuloverosäännöksiä soveltaen.

Työryhmä ehdottaa, että siltä osin kuin yhtiön varojenjako ei ole ollut käytettävissä osakeyhtiölain mukaan jakokelpoisia varoja, jaettu määrä olisi yksityishenkilölle kokonaan veronalaista tuloa. Listayhtiöstä jaettu määrä olisi pääomatuloa ja noteeraamattomasta yhtiöstä saatu määrä ansiotuloa. Laittomaan varojen jakoon ei ole aikaisemmin liittynyt automaattisesti veroseuraamuksia, jos esimerkiksi peitelty osingon vaatimukset eivät ole täyttyneet. Laittomasti jaettuja varoja koskee kuitenkin

palautusvelvollisuus ja laitton jako on sanktioitu myös rikoslaissa. Näin ollen ehdotettu sääntely vaikuttaa tarpeettomalta. On myös huomattava, että laittoman jaon käsitteleminen verotuksessa osingonjakoa ankarammin johtaisi erittäin vaikeisiin tulkintatilanteisiin.

VML 29.2 §:n peiteltyä osinkoa koskevaa säännöstä muutettaisiin siten, että peiteltyllä osingolla tarkoitettaisiin osakepääomaa alentamalla ja omia osakkeita hankkimalla tai lunastamalla ansiotulona verotettavasta osingosta menevän veron välttämiseksi jaettuja varoja. Työryhmän esittämä muutos estäisi yhtiön mahdollisuuden itsenäisesti päättää varojen jakamisen tavasta. Koska verotuskäytäntö nykyisin on varsin epäyhtenäistä ja välillä perusteettoman rajoittavaa, työryhmän esitystä voitaneen kuitenkin pitää perusteltuna.

Arvelan työryhmän ehdotuksen mukaan yritysjärjestelyissä ei enää edellytettäisi jatkuvuusperiaatteen soveltamista kirjanpidossa, vaan arvojen jatkuvuutta noudatettaisiin ainoastaan verotuksessa. Näin ollen yrityksen ei katsottaisi purkautuvan verotuksessa pelkästään siksi, että arvojen kirjanpidollinen jatkuvuus puuttuisi yritysjärjestelyissä. Arvelan työryhmän esittämiä yritysjärjestelyjä koskevat ehdotukset ovat tarpeellisia, sillä yritysjärjestelyjä koskevat nykyiset säännökset estävät osin perusteettomasti liiketaloudellisesti perusteluja yritysjärjestelyjä.

Edellä selvitetyn perusteella voidaan havaita, että Arvelan työryhmä on selvittänyt uuden osakeyhtiölain verovaikutuksia täysin riittämättömästi. Työryhmän ehdotuksissa on joitakin selkeitä uuden osakeyhtiölain aiheuttamia muutosehdotuksia verolainsäädäntöön. Monet keskeiset kysymykset on kuitenkin jätetty jatkovalmistelussa ratkaistaviksi. Edelleen monet ehdotukset ovat teoreettisesti ongelmallisia, koska ehdotuksissa poikeetaan selkeästi joistakin tähän asti sovelletuista vakiintuneista periaatteista.

Jos Arvelan työryhmän muistiossa esitetyt kannanotot toteutuvat, merkitsee tämä käytännössä sitä, että monet uuden osakeyhtiölain mahdollistamat uudet toimintavaihtoehdot muutetaan verotuksella kuolleiksi kirjaimiksi. Ongelma aiheutuu siitä, että eri ministeriöiden välillä ei ole lainvalmistelussa riittävää yhteistyötä, minkä vuoksi lakimuutokset ovat ristiriidassa keskenään. Varsinkin verotuksen, kirjanpidon ja yhtiöoikeuden muutokset tulisi valmistella eri ministeriöiden välisenä saumattomana yhteistyönä.

Joka tapauksessa uudet verolait ovat vasta valmistelussa. Tämän tutkielman valmistuessa syksyllä 2006 ei vielä ollut varmuutta siitä, mitä muutoksia verolakeihin tehdään ja milloin ne tulevat voimaan. Uuteen osakeyhtiölakiin liittyvien ehdotettujen veromuutosten vaikutusten arviointi on siten tässä vaiheessa vaikeaa. Tämän vuoksi ministeriöllä tulisi olla valmius muuttaa verolakeja nopeasti, mikäli uusista säännöksistä aiheutuu verovelvollisille ennalta arvaamattomia kielteisiä seurauksia.

6.1.2 Jatkovalmistelun varaan jääneet verotuskysymykset

Uusi osakeyhtiölaki sisältää säännökset osakeyhtiön muuttamisesta osuuskunnaksi tai henkilöyhtiöksi. Osakeyhtiön toimintaa voidaan jatkaa myös yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Arvelan työryhmä ei ole ottanut mitään kantaa siihen tulisiko verolakeja muuttaa siten, että OYL:n mahdollistamat yritysmuodon muutokset olisi mahdollista toteuttaa ilman tuloveroseuraamuksia. Koska nimenomaista verosäännöstä ei ole, osakeyhtiön muuttaminen toiseen yritysmuotoon katsottaisiin vallitsevassa tilanteessa todennäköisesti verotuksessa purkautumiseksi ja yhtiön varat ja velat arvostettaisiin käypään arvoon ja osakkaalla realisoituisi luovutusvoitto tai luovutustappio.

Yritysjärjestelyjen osalta OYL mahdollistaa kolmikantasulautumisen. Arvelan työryhmä ei ole ehdottanut muutosta EVL:iin eikä yritysjärjestelydi-

rektiivin muutosdirektiivissä ole huomioitu kolmikantasulautumista, joten kolmikantasulautumista ei ole mahdollista toistaiseksi toteuttaa veroneutraalisti. Työryhmä ei ole ottanut kantaa myöskään OYL:n sallimaan osittaisjakautumiseen. Kuitenkin yritysjärjestelydirektiivin implementoinnin myötä 1.1.2007 osittaisjakautuminen muuttuu kansallisessa lainsäädännössä veroneutraaliksi.

Työryhmä on jättänyt jatkovalmistelun varaan myös verosäännöksen, jonka mukaan sulautumisissa, jakautumisissa, liiketoimintasiirroissa ja osakevaihdossa on annettava vastikkeeksi uusia osakkeita. OYL ja yritysjärjestelydirektiivi eivät kumpikaan vaadi uusien osakkeiden käyttämistä edellä mainituissa yritysjärjestelyissä.

6.2 Tulevaisuuden näkymiä

Uusi osakeyhtiölaki on verojärjestelmää joustavampi ja voimassa oleva verojärjestelmä rajoittaa joidenkin yhtiöoikeudellisten mahdollisuuksien käyttämistä. Verolainsäädäntöä tulisi kehittää siten, että se ei ilman painavia fiskaalisia perusteita tarpeettomasti estä yhtiöoikeudellisia toimenpiteitä.

Verotuksessa jatkovalmistelussa ovat konserniverotukseen, yritysjärjestelyihin ja varojenjakoön liittyvät kysymykset. Uusien verosäännösten valmistelun kannalta on tärkeää, että valmisteluun voisivat osallistua aktiivisesti ne tahot, joiden toimintaan muutokset tulevat vaikuttamaan. Mahdollisimman laajalla käytännön vaikutusten selvittämisellä saadaan säädettyä alusta alkaen toimivaa verolainsäädäntöä.

Osakeyhtiölain joustavuus ja verolainsäädännön joustamattomuus aiheuttavat hiertymäkohtia, joissa yhtiöoikeudellinen ja verotuksellinen ajattelu eivät kohtaa. Voidaankin kysyä, ovatko verotuksesta vastaavat viranomaiset olleet kiinteästi mukana osakeyhtiölain valmistelussa. Näyttäisi-

kin siltä, että yhtiöoikeuden kehitystä ei ole otettu riittävästi huomioon verolainsäädännössä, jotta verolainsäädäntöä olisi asianmukaisesti muutettu uuden osakeyhtiölain voimaan tullessa. Ministeriöiden välinen yhteistyö nouseekin tulevaisuudessa avainkysymykseksi yhtiö- ja vero-oikeudellisten lakien säätämisessä.

Vuoden 2005 huomattavan pääoma- ja yritysverotusuudistuksen jälkeen toteutettu osakeyhtiölainsäädännön uudistus ja uudesta osakeyhtiölaista aiheutuvat muutokset tulevat pitämään verokonsultit kiireisinä. Viimeaikaiset yhtiö- ja vero-oikeudelliset muutokset ovat monimutkaistaneet yritysten verosuunnittelua ja verosuunnitteluun onkin jatkossa perehdyttävä entistä tarkemmin. Uuden osakeyhtiölain mahdollistamien uusien toimintamahdollisuuksien toteuttaminen on tarkoituksenmukaista jättää odottamaan verolakien uudistusta turhien riskien välttämiseksi.

Verolainsäädännön uudistamistarpeet eivät kuitenkaan pääty tähän. Verotukselle on luonteenomaista jatkuva muuttuminen. Verolainsäädännön muutostahti nopeutuu jatkuvasti ja muutokset ovat aikaisempaa ennakoimattomampia. Etenkin yritysten näkökulmasta tilanne on vaikea, koska pitkän aikavälin verosuunnittelu on entistä hankalampaa. Niin kauan kuin verouudistuksesta ei ole saatavissa tarkempaa tietoa, yritykset joutuvat tekemään useita rinnakkaisia suunnitelmia veroratkaisujen varalta. Viimeaikaisten muutosten ja kansainvälisen kehityksen perusteella pitkän aikavälin verosuunnittelun menestystekijä näyttäisi jatkossa olevan rakenteiden sopeutumiskyky muutoksiin. Verosuunnittelu yrityksissä saattaaakin vaatia tulevaisuudessa konsernirakennetta yhden yhtiön mallin sijaan.

Päätän tutkielmani J.K. Paasikiven vuoden 1930 kauppaja- ja teollisuuspäivillä pitämän esitelmän ”Verotus, demokratia, parlamentarismi” lopetustapaa vapaasti mukailleen. Tutkielma tietysti pitäisi lopettaa tutkielman tuloksia tiivistävään toteamukseen. Koska tutkielmassa ei ole kuitenkaan

löydetty erityistä ratkaisua mihinkään tiettyyn kysymykseen tutkielmassa käsitellystä laajasta verotuksellisesta ongelmasta, niin on vaikeanpuoleista saada kokoon kelvollista lopetuslausetta. Rajoitun sen vuoksi lausumaan sen tutkielman perusteella havaitun totuuden, että ainoa vakio verotuksessa on muutos.

LÄHDELUETTELO

Kirjallisuus

Ahonen, T. – Arpalahti, J. – Auranen, K. – Etholén, T. – Helokoski, E. – Järvenoja, M. – Kettunen, T. – Klemola, A. – Kuivisto, E. – Liede, H. – Nikkanen, A. – Ojala, I. – Pulkkanen, P. – Sneck, T. – Tannila, E. – Tanska, M. – Uusitalo, S. – Vuopala, H. – Äärilä, L. 2006. *Yrityksen vero-suunnittelu 2006*. Helsinki: Talentum.

Airaksinen, M. – Jauhiainen, J. – Neimala, A. 1997. *Pk-yrityksen osake-yhtiölakiopas*. Porvoo: WSOY.

Airaksinen, M. – Jauhiainen, J. 2006. *Yritysoikeus* [verkkodokumentti]. [Viitattu 10.9.2006]. Saatavilla <http://www.wsoypro.fi>.

Anderson, E. – Ikkala, J. 2005. *Elinkeinoverolain kommentaari*. 11. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Blummé, N. – Karhu, K. – Palvi M. 1997. *Osakeyhtiölaki tilinpäätöksessä ja verotuksessa*. Porvoo: WSOY.

Engblom, A. 2005. *Osakeyhtiölainsäädäntö uudistuu – yrityksen toimintavaihtoehdot lisääntyvät*. Kompassi 3/2005, sivut 8-9.

Fogelholm, M. – Kontkanen, E. 2006. *Pankkiyhdistyksen lausunto 21.4.2006 Valtiovarainministeriön vero-osastolle Verotus, tilinpäätös ja yhtiöoikeus –mietinnöstä* [verkkodokumentti]. [Viitattu 20.6.2006.] Saatavilla <http://www.pankkiyhdistys.fi/sisalto/upload/pdf/vmveroarvela11042006>

Holla, J. 2006. *Yritysjärjestelyt ja Arvela II*. PriceWaterHouseCoopers Tax Bulletin 1/2006, sivu 7.

Immonen, R. 1992. *Fusion verokohtelu*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Immonen, R. 2002. *Yritysmuodot ja liiketoiminta*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Immonen, R. 2000. *Yritysjärjestelyt*. Helsinki: Kauppakaari.

Juusela, J. 2004. *Osinkojen ja osakeluovutusten verotus*. Helsinki: Talentum.

Järvenoja, M. 2003. *Yritysjärjestelyjen verotus*. Helsinki: WSOY.

Järventausta, J. – Romppainen, L. 2006. *Suomen Yrittäjien lausunto 25.4.2006 Verotus, tilinpäätös ja yhtiöoikeus –mietinnöstä* [verkkodokumentti]. [Viitattu 15.6.2006]. Saatavilla <http://www.yrittajat.fi/sy/bulletin.nsf/HeadlinesPublicFin/F8DD30E72F36DBC8C2257165002B1FD8>

Katainen, A. – Åstrand, L-M. 2006. *Arvela II Pähkinänkuoressa*. PriceWaterHouseCoopers Tax Bulletin 1/2006, sivut 3-5.

Kellas, S. 2006. *Osakeyhtiölain muuttamisen liittyvät ehdotukset verolainsäädännössä*. KPMG Taxview 6/2006 nro 2, sivut 6-9.

Koponen, J. 2006. *Yritysten verotus uudistuu taas* [verkkodokumentti]. [Viitattu 13.9.2006]. Saatavilla <http://www.veronmaksajat.fi/asp/empty2.asp?P=5085&VID=default&SID=671263348>

Lakari, T. 2006a. *Osakeyhtiölain uudistumista seurattava*. Suomen Yrittäjäsanomien 5/2006, sivu 11.

Lakari, T. 2006b. *Osakeyhtiölakiuudistus ja verotus*. Luento Veronmaksajien keskusliiton Osakeyhtiölakiuudistus ja verotus –seminaarissa Helsingissä 29.3.2006.

Lepistö, M. 2006a. *Yritysjärjestelyjen verotus*. KPMG Taxview 6/2006 nro 2, sivut 10-11.

Lepistö, M. 2006b. *Konserniavustusjärjestelmän tulevaisuus*. KPMG Taxview 6/2006 nro 2, sivu 12.

Mähönen, J. 2005. *Osakeyhtiölakiuudistus eduskunnan käsiteltäväksi*. Oikeustieto 4/2005, sivu 19.

Mähönen, J. – Villa, S. 2006a. *Osakeyhtiö I: Yleiset opit*. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Mähönen, J. – Villa, S. 2006b. *Osakeyhtiö II: Pääomarakenne ja rahoitus*. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Nikulainen, K. 2006. *Varojen jakaminen osakeyhtiölakiehdotuksen mukaan*. KPMG Taxview 6/2006 nro 2, sivut 15-16.

Niskakangas, H. 2005. *Henkilöverotus* (jatkuvatäydenteinen). Helsinki: WSOY.

Nuolimaa, R. 2005. *Osakeyhtiölaki uudistuu*. Tampereen kauppakamari-lehti 7/2005, sivut 16 -18.

Pekkala, J. 2006. *Verouudistus ei saisi viipyä*. Taloussanomien 26.9.2006, sivu 38.

Rasinaho, V. 2003. *Yritysjärjestelyt muutospaineessa – varojen arvostus ja oma pääoma sulautumisessa ja muissa yritysjärjestelyissä*. Defensor Legis 5/2003, sivut 803-829.

Raunio, M. 2006: *Uusi osakeyhtiölaki ja Arvela II*. PriceWaterHouseCoopers Tax Bulletin 1/2006, sivu 6.

Riistama, V. 2004a: *IAS/IFRS -perustaisen kirjanpito- ja tilinpäätösnormiston sekä osakeyhtiölain uudistuksen verovaikutukset, osa I*. Verotus 2/2004, sivut 139-151.

Riistama, V. 2004b: *IAS/IFRS -perustaisen kirjanpito- ja tilinpäätösnormiston sekä osakeyhtiölain uudistuksen verovaikutukset, osa II*. Verotus 3/2004, sivut 259-269.

Rissanen, K – Airaksinen, M. – Bärlund, J. – Castrén, M. – Harju, I. – Jauhiainen, J. – Kaisanlahti, T. – Kivivuori, A. – Kuoppamäki, P. - Mähönen, J. – Villa, S. – Wilhelmsson, T. *Yritysoikeus* [verkkodokumentti]. [Viitattu 20.9.2006]. Saatavilla <http://www.wsoypro.fi>.

Reinikainen, M. – Ihalainen, A. 2005. *Esitys uudeksi osakeyhtiölaiksi tarkasteltuna julkisen osakeyhtiön kannalta*. PriceWaterHouseCoopers Tax Bulletin 1/2005, sivut 3-5.

Rytsy, A. 2005. *Osakeyhtiölaki uudistuu*. Tilisanomat 6/2005, sivut 14-18.

Sillanpää, M. 2005. *Uusi osakeyhtiölaki tulossa*. Tilisanomat 2/2005, sivut 33-35.

Soini, K. 2005. *Osakeyhtiölakiuudistus – Muutokset yhtiön omassa pääomassa*. KPMG Taxview 3/2005 nro 1, sivut 4-5.

Tikka, K. – Nykänen, O. 2006. *Yritysverotus I-II* (jatkuvatäydenteinen) [verkkodokumentti]. [Viitattu 13.8.2006]. Saatavilla <http://www.wsoypro.fi>.

Vahtera, V. 2005. *Osakeyhtiölakiuudistuksen keskeisistä tavoitteista*. Oikeustieto 5/2005, sivu 24.

Wires, G. 2006. *Suomen Kaupan Liiton lausunto 24.4.2006 Verotus, tilinpäätös ja yhtiöoikeus –mietinnöstä* [verkkodokumentti]. [Viitattu 14.6.2006]. Saatavilla http://www.kaupankl.fi/kaupanliitto/Lausunnot/Verot_ja_tilinpaaotos240406.php?

Lainvalmisteluaineisto

HE 109/2005 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.*

HE 92/2004 vp. *Hallituksen esitys Eduskunnalle yritys- ja pääomaverouudistukseksi.*

OM 7/2006. *Osakeyhtiön uudistaminen – tavoitteena kilpailukykyisempi yhtiöoikeus.* Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä.

OM 4/2003. *Ehdotus uudeksi osakeyhtiölaiksi.* Oikeusministeriön työryhmämietintöjä.

OM 39/2003. *Lausunnot osakeyhtiölakityöryhmän mietinnöstä.* Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä.

OM 20.12.2004. *Luonnos uudeksi osakeyhtiölaiksi.* Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston muistio 20.12.2004.

OM 17.2.2005. *Osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen suhde verotukseen.* Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston lausunto 17.2.2005.

TaVM 7/2006 vp. *Talousvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.*

VM 4/2006. *Verotus, tilinpäätös ja yhtiöoikeus.* Yritysverotuksen kehittämissuostyöryhmä 2005. Valtiovarainministeriö, vero-osasto.

VM 231/05/2004. *Osakeyhtiölain kokonaisuudistus.* Valtiovarainministeriön vero-osaston lausunto 26.1.2005 oikeusministeriölle.

VM 65/05/2003. *Lausunto osakeyhtiölakityöryhmän mietinnöstä.* Valtiovarainministeriön vero-osaston lausunto 3.10.2003 oikeusministeriölle.

VaVM 12/2004. *Valtiovarainvaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä yritys- ja pääomaverouudistukseksi.*

VH 1298/349/2003. *Lausunto osakeyhtiölakityöryhmän mietinnöstä.* Verohallitus.

Oikeuskäytäntö**KKO**

KKO 2005/68

KKO 2005/119

KHO

KHO 2006/29

KHO 2006/75

KHO 2005/24

KHO 2005/884

KHO 2003/2055

KHO 2002/81

KHO 1999/6

KHO 1999/254

KHO 1999/1927

KHO 1986/2211

KHO 1981/742

KHO 1981/4394

KHO 1981/1741

KHO 1973/1865

KVL

KVL 2004/35

KVL 1985/819